

TÜRK KLASİKLERİ-ROMAN

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat

ŞEMSETTİN SAMİ

T.C. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ YAYINI NO: 3689

AÇIKÖĞRETİM FAKÜLTESİ YAYINI NO: 2511

GENEL YAYIN YÖNETMENİ VE EDİTÖR

Doç.Dr. Gökhan Tunç

OSMANLI HARFLERİNDEN

LATİN HARFLERİNE

ÇEVİRİ VE SÖZLÜK

Yrd.Doç.Dr. Halit Bilekin

Yrd.Doç.Dr. Ebru Özgün

Arş.Gör. Buğra Oğuzhan Uluyüz

GÖRSEL TASARIM KOORDİNATÖRÜ

Doç.Dr. Halit Turgay Ünal

GRAFİK TASARIM

Uzm. Dilek Erdoğan Aydın

İLLUSTRASYON VE

KAPAK TASARIMI

Öğr.Gör. Cemalettin Yıldız

DİZGİ VE GRAFİK UYGULAMA

M. Emin Yüksel

Burcu Vurucu

Arzu Ercanlar

Emin Bakan

Duygu Kızıldemir

Gizem Yıldız

Türk Klasikleri - Roman

CIP-Anadolu Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Merkezi

1. Baskı

Şemsettin Sami, 1850-1904

Taaşuk-ı Talat ve Fitnat

İ. E. a. II. Tunç, Gökhan III. Dizi: Anadolu Üniversitesi. Açıköğretim Fakültesi yayınları; no. 2511

PL254.Ş4 T3 2018

ISBN: 978-975-06-2293-9

2018-2

FETH-İ KELAM¹

Aksaray'da, ufacık bir oda tantanalı² değil lakin pek temiz döşenmiş bir odada, yüzünde bir hüsn ü ânın³ harabeleri nümayan⁴, elli, elli beş yaşında bir kadın minder üstüne oturup bir şey dikiyor idi. Gözü dikışte, eli iğnede lakin zihni başka yerde olup bir şey düşünür ve düşündükçe mahzun⁵ ve mükedder⁶ olur gibi görünüyordu. Bi-çare⁷ ihtiyarlar geçmiş şeyleri hatırlarına getirdikçe mahzun olurlar. Çünkü ömürlerinde geçirmiş oldukları meserret⁸ günlerini andıkları vakitte o günlerin bir daha avdet⁹ etmeyeceğine teessüf¹⁰ ederler ve çekmiş oldukları kederleri yad ettiklerinde¹¹ gönüllerinin yaraları tazelenir. Bu kadının karşısında on sekiz, on dokuz yaşında yüzünde hâlâ tüy tüs yok, gayetle güzel gecelik esvabıyla¹² giyinmiş bir nev-civan¹³ oturup başını eline dayatmış ve yastığın üzerinde bir kitap açmış, fakat gözlerini kitaba değil, karşısındaki duvara dikip derin derin düşünmeye varmış ve hayran hayran bakakalmıştı. Minderin karşısında bir sandalye üzerinde ne yaşta olduğunu fark edemem. Lakin ihtiyarca görünür bir Arap karı oturup yüzünü iki eline ve dirseklerini dizlerine dayatmış ve bir büyük hayret ve taaccüple¹⁴ gözlerini kadından oğlana ve oğlandan kadına gezdirir idi. Kadın Arap'ın bu türlü bakışını yan gözle gördüğü gibi başını kaldırıp Arap'ın yüzüne bakar, Arap ise renk vermemek için gözlerini kapıya doğru çevirip tavana doğru kaldırmaya velhâsıl¹⁵ kadının ve oğlanın yüzüne bakmaya mecbur oldu. Kadın o vakit yüzünü civana çevirip öyle dalmış olduğunu gördüğü gibi.

-
- 1 feth-i kelâm: söze giriş, önsöz
 - 2 tantanalı: gösterişli, abartılı
 - 3 hüsn ü ân: güzellik ve cazibe
 - 4 nümâyân: görünen
 - 5 mahzûn: hüznü, kederli
 - 6 mükeddder: kederli
 - 7 bi-çare: çaresiz
 - 8 meserret: sevinç, mutluluk
 - 9 'avdet: dönme, geri gelme
 - 10 te'essüf etmek: üzülme
 - 11 yad etmek: hatıra gelmek, anımsamak
 - 12 esvâb: elbise
 - 13 nev-civân: genç delikanlı
 - 14 ta'accüb: şaşkınlık
 - 15 velhâsıl: kısacası

—Oğlum Talat. Ne oldu sana bugün? Âdetin üzere okuduğun şeylerden bize de bir şey söylesen a. Baksan a. Dadı onun için bekliyor. Hem de dadı çok merak etti. O hikâyenin sonunu dinlemeye işte bir saat var ki bir sana bakıyor ki başlayasın bir bana bakıyor ki sana söyleyim. Lakin kendisi söylemeye utanıyor- dedi.

Dadı sandalye üzere bir hareket ederek.

—Ha ha büyük hanım eyi söyler. Ben şok¹⁶ ister o hakaye¹⁷ dinlamak, şok gozel hakaye. Amma bakar ki hanım dıkmağa¹⁸ dalmış, Bey düşünmeye varmış, ben de sükût eder durur. Kuşluk işün¹⁹ hazır yemak var, ahşama yiyacak ama vakıt var bende.... Diyerek sözü uzatır.

Talat Bey, Arap'ın manasız sözlerini dinlemeyip:

—Ah anneciğim, bilmem ne oldum, bugün, keyfim yok dedi.

—Allah'a emanet oğlum nen var?

—Bir baş ağrısı, bir sersemlik bir....

—Vah....vah...! Oğlum hastalık şakaya gelmez, kendini bir hekime göstermelisin.

—Aman büyük hanım, bu hekımlar! Baş ağrısı hekım iyi yapmaz, okutmalı ha. Baş eyi olmak ister. Baş ağrısı gaşmak²⁰ ister. Okutmalı, ha ne ya hanım. Gaşan sene bana nasıl sıtma galdi! Uş ay sıtma! Hekım galur, gıder, hap verir hem ne hap! Zehir! Şok defa boğazıma kaldı. İlahî ya Rabbi! Ne şakdı²¹ ben o hap ile, hap adamı eyi eder mi? Hap sıtmaya ne yapar? Sonra Allah razı olsun bizim abla galdi, beni gordi, tanımadı, o kadar ben zayıf oldu. Benim boyun ip gıbı oldu. Abla aldı hapyı attı pencereden. Beni

16 şok: saraylarda ve konaklarda Arap bacı adlı hizmetkarın telaffuzuyla “çok” anlamında

17 hakâye: (Arap bacı telaffuzunda) “hikâye” anlamında

18 dıkmak: (Arap bacı telaffuzunda) dikiş dikmek

19 işün: (Arap bacı telaffuzunda) için

20 gaşmak: (Arap bacı telaffuzunda) geçmek, iyileşmek

21 şakmak: (Arap bacı telaffuzunda) çekmek

aldı Koca Mustafa Paşa'ya goturdu. Orada bir harif var. Ama onun nefesi menşur²². Hep İstanbul ona gider. Ama sıtma yalınz sıtma eyi eder o. Baş ağrısına başka şeye karışmaz. Beni okudu bağladı. İşte bağ²³ hâlâ kolumda duruyor. Hiş²⁴ o vakıttan beri ben sıtma gormadı

—A! Dadı o şeylere sen ben inanırız şimdiki gençler inanmaz. Boşuna yorulma.

—A! Ana kım inanmaz o her kımı okuduysa eyi etti. O kıtabla hep kıtabla kıtaptan okumuş, ama nefesi var. Ha. Herkes okur ama nefes başka şey.

Dadı nefese dair ne kadar söylese duymaz. Lakin ko söylesin! Saliha Hanım bu türlü itikada²⁵ çok mübtela²⁶ olmadığından Arap'a yukarıdaki cevabı verdikten sonra ne o ve ne Talat Bey, dadının laklakıyyatına²⁷ kulak asmayıp biri biriyle söyleşmeye²⁸ başladılar.

—Bugün kaleme²⁹ gitme oğlum. Ayşe Kadın'ı eczahaneye göndereyim. Bir Hekim bulsun getirsin.

—Aman valideciğim çok ehemmiyet³⁰ verdiniz. Bir şeyim yok, kaleme gittiğim gibi açılırım. Ne hekime iktiza³¹ kalır ne bir şey.

Talat Bey, kalkıp giyinmeye gider, giyinir iken yüz bin hülya³² zihnine³³ gelir geçer.

22 menşur: (Arap bacı telaffuzunda) meşhur

23 bağ: sıtmayı bağlamak için, halk tarafından kullanılan okunup bileğe bağlanan ip

24 hiş: (Arap bacı telaffuzunda) hiç

25 i'tikâd: inanma, inanış

26 mübtelâ: tutkun, aşırı tutkun

27 laklakıyyât: gevezelikler

28 söyleşmek: konuşmak

29 kalem: resmi dairelerde yazıcıların çalıştığı oda, ofis

30 ehemmiyet: önem

31 iktizâ: lazım gelme, gerekme

32 hülyâ: hayal

33 zihn: zihin, akıl

HASB-İ HAL

Ayşe kadın Talat Bey'in gitmesiyle beraber Saliha Hanım'a yaklaşıp:

—İste hanım. Ben sana her gun soyler. Maşaallah. Allah emanet. Şocuğun yirmi yaşına vardı. Şimdi evlendirmeli. Eve galın³⁴ gaturmalı. Allah hıfz eyleye³⁵ şocuğu aldadıp da bir yere iş³⁶ güvesi alular ise bız ne yapar? Bir avda³⁷ iki ihtiyar kadın. Galın evin şenliğidir. Bu şocuğu evlendirelim.

Dedi.

—Yok yok dadı. Korkma, benim Talat'ı görmez misin ne kadar usludur. Beni ne kadar sever. Hiç o beni bırakıp iç güveyisi olur mu? Hiç sen ona merak etme. O benim bileceğim şeydir. Talat daha çocuk, o yaşında çocuğu evlendirmek hatadır.

—Ah hanım. Bu İstanbul fena. Kızlar hanımlar incecik birer yaşmakla çıkar gazar. Gozel şocuk gorur. Aşınalık eder. Şocuk da ne kadar olsa şocuk aldanur ben korkar hanım. Ben şok korkar. Bugun Talat Bey, şok düşünur. Hasta değil ha, ben sana söyler hasta değil. Ama başında sevda var. İşte ben bunu hanima söyler. Yine sen bilir. Ben boyle anlar.

—A dadı sen de söylediğini bilmezsin. Gayptan³⁸ haber vermek istiyorsun. Oğlum öyle şeylere aldanmaz. Yok yok Talat'ım usludur³⁹. Ah çok hoşnudum oğlumdan. Allah bağışlasın. Zamane gençleri gibi değil. Ah merhum pederi can çekişir iken Talat'ı iki gözünden öpüp, bana “İşte bu çocuğa beraber terbiye verecek idik, lakin ne çare, bana kader müsaade etmedi. Bunun terbiyesi sana kaldı. Tekasül⁴⁰ etme” diyerek bir eli

34 galın: (Arap bacı telaffuzunda) gelin

35 hıfz eylemek: korumak, saklamak

36 iş güvesi: iç güveyi

37 av: (Arap bacı telaffuzunda) ev

38 gayb: sırlar âlemi

39 uslu: akıllı

40 tekasül: üşenmek,tembellik

çocuğun yüzünde ve diğer eli benim elimde olduğu hâlde teslim-i can eyledi⁴¹. Talatcığim o vakit altı yaşında idi. Bi-çare pederi ne kadar sever idi. Zavallı hasret gitti. Daima cenab-ı Hakk'a dua eder idi ki bu çocuğu terbiye edip okutmak için hiç olmaz ise çocuk yirmi yaşına varıncaya dek bana ömür ihsan eyle. Ne çare kaderi öyle imiş. Nur içinde yatsın! Hele bin kere hamd⁴² olsun Talatcığim pederinin istediği üzre terbiye olundu. Ah dadı. Allah'a şükredelim böyle çocuk İstanbul'da nadir bulunur. Yahut hiç bulunmaz. Sorsana bir defa komşuların çocukları böyle mi? Her gece evlerine gelirler mi?

—Allah emanet. Allah başılsın. Ben onu dimez. Ama bizim mamlakatta çocuk on beş on altı yaşında evlenir. Hep böyle. Bu İstanbul'da otuz yaşında kırk yaşında evlenilir. Talat Bey şimdi kaç yaşındadır?

—İşte şimdi nisan çıksın, mayısın beşinde on dokuza basar.

—Maşaallah! Vakti geçmiş bizim mamlakatda ola idi dört sene avvel⁴³ evlenir. A, hanım nasıl geçiyor zaman! Su gibi geçiyor zaman! Ben galdi iki sene geçdi. Talat bey doğdu.

—Demek olur ki senin geldiğinden sekiz sene sonra ben dul kaldım.

—Ya

—Talat'ın babasını iyi bilirsin öyle ise.

—Nasıl bilmez? Rahmet canına, şok iyi adam idi. Ah melek gibi adam! Hiş bir vakıt bana bir fena söz söylemedi. Kaş sene oldı şimdi hanım ben galdi?

—İşte yirmi bir sene oluyor.

—Yirmi bir sene!! Ah ya rabbi! İhtiyar oldı gıtdi.

41 teslim-i cân eylemek: ölmek

42 hamd: övgü, şükür

43 avvel: (Arap bacı telaffuzunda) evvel

—Kaç yaşında varsın acaba dadı?

—Ne bilir ben hanım. Ben ufak kız idi. Mamlakatta ana var. Baba var. Karındaş⁴⁴. Büyük kız karındaş. Ev tolu benim. Bir gun ben başka kızlar beraber seyre şıktı. Kasabadan uzak. Uş⁴⁵ saat, dört saat uzak. Orada uş adam galdi. Ecderha gibi at binmiş. Uzun sungı⁴⁶ elde. Bizi aldı ama aldattı bizi. Anaya gıder, babaya gıder didi. On gun. On beş gun gıttık Mısır'a galduk. Ah Mısır! Buyuk kasaba. Gozel. Başka kız Mısır'da sattı. Beni aldı. Gamiya⁴⁷ kodu. Tunus'a gaturdu. Tunus da gozel kasaba. Ah. Tunus'ta beni satdı. Bir afandi aldı. Buyuk afandi. Buyuk saray var. İki yüz halayık⁴⁸ Arap... Beyaz... Uşak. Kul şok. Atlar ne kadar... Ne kadar.... Kırk sofrta. Elli sofrta kurulu her gun. Orada yirmi sene oturdu ben. Sonra azat oldu. Buraya galdı. Hanım aman?

—Peki. Yirmi sene Tunus'ta oturdun. Yirmi bir sene de burada. Oldu kırk bir. Seni esir tuttukları vakitte kaç yaşında idin?

—Ah hanım. Ben ne bilecek? Ben kız idi. Ufacık bir kız ben mamlakati az hatırlar. Amma baba ana beni şok sever o vakit. Bana gerdanlık yapmış. Küpe yapmış. Bilezik yapmış. Hep gümü. Beyaz. Şok zengin var bizim mamlakatta. Şok mal. Deve. Koyun. Ne kadar... Ne kadar... Ama bu koyun gibi değil. Buyuk koyun bizde. Dört okka⁴⁹, beş okka süt bir koyun.

—Demek olur ki tahminen⁵⁰ on on bir yaşında olacak idin.

—Ha. He. Öyle on, dokuz, on bir ne bilir? Öyle olduğu hâlde elli elli iki yaşında olacaksın dadı. Lakin göstermiyorsun. Genç gibi görünüyorsun. Maşallah kuvvetin de var.

44 karındaş: kardeş

45 uş: (Arap bacı telaffuzunda) üç

46 sungı: (Arap bacı telaffuzunda) süngü

47 gamı: (Arap bacı telaffuzunda) gemi

48 halayık: satın alınan kadın hizmetçi

49 okka: eski bir ağırlık ölçüsü

50 tahminen: aşağı yukarı, takriben

—Şükür. Şükür. Ama ihtiyar ben şimdi hanım. Elli yaşında! Ah. Ne yapalım. Allah iman bağışlasın. Mezara iman ile gitsün ya Rabbi. Ah bu dünya ruya gibi geçiyor. Ahiret bakî. Biz dünyaya dalar. Nekir ve Münker⁵¹'i unudur. Ah ah ya Rabbi! Ne cevap virecek biz sana!

Dadı hiçbir defa yaşını hesap etmemiş olmakla kendini genç bilir iken elli, elli beş yaşında olduğunu anladığı gibi meyus⁵² olup kendi kendine (Elli sene.! Ah elli sene! Ne vakit gaşdı!) diyerek içini çekmeye ve dualar okumaya ve hanım yine dikişe başladı, Talat Bey kapıdan girip:

—İşte ben gidiyorum anne.
diyerek annesinin elini öptü.

—Nasılsın oğlum? Baş ağrısı hafifleşti inşallah.

—Demin gibi değil.

—Oh. Hamd olsun

KEYFİYYET-İ İZDİVAC⁵³

Talat Bey, çıkıp gittiği gibi dadı elli yaşını, mezarını, Nekir'i, hepsini unutup bu vechile söze başladı.

—Gal Hanim, bana bir karre gonul yap. Şu şocuğu evlendirelim. Bir galin eve gaturelim. Ah ganç adam başka, Talat Bey, burada o güler, Talat Bey gider, O cehennem olur. Sen ihtiyar ben ihtiyar, ihtiyar gulmez ki. Ah ihtiyar ne gulsun! Bugun burada yarın mezarda. Ah ben de ihtiyar! Elli yaşına adam ihtiyar değil mi? Onun işun ben gorür başımda beyaz saş⁵⁴ şok. A bugun baş taradım şok beyaz saş düştü!

51 nekir ve münker: sorgu meleklerinin adları

52 me'yûs: kederli, üzgün

53 keyfiyyet-i izdivâc: evlilik durumu

54 saş: (Arap bacı telaffuzunda) saç

—Ey. Ne yapalım dadı. Gelinler çarşıda satılmaz ki çıkıp bir gelin satın alalım. Her şeyin vakti saati var.

—A! Nişun? Hep âlem nasıl yapar. Biz de öyle yapar. Sen feraceyi⁵⁵ al, ben de başörtüsü alır. Bugün bir mahalle, yarın bir mahalle gazer, gorur, kız bagandı, alır.

—A! Dadı, şimdi beni kızdırtırsın. Yirmi bir sene var beraber yaşıyoruz, tabiatımı⁵⁶ anlamadın mı? Hiçbir defa sormadın, merhum kocam beni öyle mi almıştır? Ben bir kızı bir kere görmekle ne tanıyacağım? Çehresini bile anlayamam. Sonra gelin yalnız güzel mi olmak lazım? Ben bir kız akıllı olmadıkça afife⁵⁷ olmadıkça tabiati iyi olmadıkça, ben hiç onu kendime gelin yapar mıyım? Sonra benim beğendiğimi senin beğendiğini oğlum beğenir mi, bakalım? Hep âlem nasıl yaparsa biz de öyle yapalım diyorsun. Lakin görmez misin ki halkın çoğu bugün evlenir yarın kocası karısını yahut karısı kocasını bırakır. Bin türlü rezalet olur. Olacak a. Görmedik, bilmedik bir kız alırlar. Hiç sormaksızın bilmediği bir kocaya verirler. Acaba çocuk o kız ile imtizaç⁵⁸ edecek mi? Beğenecek mi? Sevecek mi? Kız da onu isteyecek mi? Babası annesi buralarını hiç düşünmüyor.

—Kız ne bilir şocuk ne bilir. Onlar cahil, baba anne onlara nasıl emreder, onlar öyle yapar.

—A! Yok dadı. Öyle değil baba, anne evlatlarının iyiliğini ister değil mi?

—Ha. Oyle ya. anne var ki kendi avladına fenalık ister? Allah esirga!

—Ha. Öyle olduğu vakitte baba anne evlatlarına nasıl iyi olur ise öyle yapmalıdırlar. Koca karısıyla, karı kocasıyla ömür geçirecekler, ev idare edecekler. Evlatları olacak. Büyütecekler, terbiye verecekler. Biri biriyle sevişmedikçe, nasıl olur? Bu bir gün değil, iki gün değil, bir ömür-

55 ferâce: kadınların dışarı çıkarken giydikleri çarşaf

56 tabî'at: karakter, huy

57 'afife: iffetli, namuslu kadın

58 imtizaç (etmek) : uyuşmak, kaynaşmak, iyi geçinmek

dür. Bir evde ki koca ile karı arasında muhabbet yok, o eve Allah imdat eyleye⁵⁹! Sonra evlatları ne terbiye alacaklar. Orasını düşünmeli artık.... Hele hamd olsun.... Yüz bin kere hamd olsun.... O saate..... Ah ben de senin dediğin gibi evlenecektim dadı. Ah! İşte on üç sene var ki merhum kocamı kaybettim⁶⁰. O vakit ben kırk yaşında bir karı idim. Lakin bin kere şükür! Yirmi üç, yirmi dört sene beraber yaşadık... Ah! O ne yaşayış, sen gördün a. Bir kere benim gönlümü kırmadı, bir kere ben onun hatırını bozmadım. Bizim eğlencemiz o idi. Ne onun Kalpakçılar'da gezmeye ne benim Kâğıthane'ye gitmeye hevesim var idi. Biz biri birimizle konuşmakla eğlenirdik. Biz kendi sohbetimizden hoşlanırdık. Hele Talat dünyaya geldikten sonra, ah..! O ne saadet! O ne devlet⁶¹ imiş! Çocuk ne kadar sevilir imiş! Ama her çocuk öyle değil, her baba ve anne çocuğunu öyle sevmeyiz. Biri birini sevmeyen koca karı, çocuklarını mı sevecekler?... Talat iki yaşına geldi, başka bir seviş, başka bir eğlence! Beş yaşına vardı, bir başka muhabbet! Lakin ah! Kader istemedi... Kısmet değil imiş.... Ah!.... Ne olurdu kocam bir on, on beş senecik daha yaşaya idi!... O vakit kucığında oynattığı Talatcığın bugün okuyup yazdığını, mektebe, kaleme gittiğini, babayığit olduğunu göre idi! O da memnun ola idi!

Saliha Hanım, bu noktaya geldiği gibi gözleri yaş ile dolar. Dudağı titremeye başlar. Boğazı tıkanır, mendilini çıkarıp gözlerini siler. Birazdan sonra gözlerini silerek sesi titreyerek:

—Ah Talatcığım, bugün hasta hasta kaleme gitti!... Ah oğlum ah...! Ah çocuğuma bir şey olur ise!... Ah bir hasta düşerse! Ah bi-çâre⁶² ben! Allah kerem eyleye⁶³!

—A! Hanim nişun oyle soylar? Sen şocuk gıbyı oldu, Allah emanet. Şocuğun bir şeyi yok. Biraz baş ağrısı.... Baş ağrısı da değil a.. Gançlık...

59 imdâd eylemek: yardım etmek

60 gâyib etmek: kaybetmek

61 devlet: mutluluk

62 bi-çâre: çaresiz

63 kerem (eylemek): bağışlamak

İşte gençlik hükmünü yapacak.... Ah hanım hep ben sebep oldı seni ağlat-
tı.... Amma hanım ben şok marak etti..... Sen hep halk gibi evlenmedi, nasıl
evlendi?... Başka evlenmek nasıl?... Ben anlamaz...

SALİHA HANIM'IN HİKÂYESİ —AŞK-I ETFAL⁶⁴

Zirde⁶⁵ zikrolunacak hikâyenin mealinden⁶⁶ anlaşılacağına göre afitab-ı aşk
u muhabbet⁶⁷ henüz sinn-i rüşd⁶⁸e varmamış sıbyanın⁶⁹ kulubuna⁷⁰ dahi
tulu⁷¹ edegeldiği kariinin⁷² garabet⁷³ ve taaccübünü⁷⁴ mucip olmasın⁷⁵.
Çünkü aşk bir emr-i tabiidir⁷⁶ ki nev-i beni-âdem'in⁷⁷ her bir kısmında yani
erkeğinde, dişisinde, ufağında büyüğünde, sabisinde⁷⁸ baliğinde⁷⁹, gencinde
ihtiyarında, fakirinde zengininde, akilinde⁸⁰ gabisinde⁸¹ âliminde cahilinde,
medenisinde bedevisinde zuhur eder⁸². Herkesin gönlü aşkla yoğrulmuş-
dur. Beşikte olan çocukların gönülleri dahi aşktan çok hâlî⁸³ değildir. Hele
sıbyan-ı nev-residenin⁸⁴ gönlünde çok kere aşk u muhabbet galeyân eder⁸⁵.

64 aşk-ı etfâl: çocukların aşkı

65 zîr: alt, aşağı

66 me'âl: mana

67 âftâb-ı aşk u muhabbet: aşk ve sevgi güneşi

68 sinn-i rüşd: reşid olma yaşı

69 sıbyan: sabiler, çocuklar

70 kulüb: kalpler

71 tulû' etmek: (güneş) doğmak

72 kâri'in: okuyucular

73 garâbet: gariplik, tuhaflık

74 ta'accüb: şaşkınlık, şaşma

75 mücib olmak: gerekmek, gerektirmek

76 emr-i tabî'i: doğal iş, doğal olay

77 nev'-i beni-âdem: insan türü

78 sabî: çocuk

79 bâliğ: buluşa ermiş, akil baliğ olmuş

80 âkil: akıllı, akıl sahibi

81 gabî: anlayışsız, ahmak

82 zuhûr etmek: görünmek, ortaya çıkmak

83 hâlî: boş

84 sıbyân-ı nev-reside: yeni yetişmiş çocuklar, zamane çocukları

85 galeyân etmek: coşmak, kabarmak

Onlar dahi severler, sevilirler. Gönüllerinde bir hassa⁸⁶ hissederler. Lakin bi-çareler o muhabbetin neden geldiğini ve bir hüsn⁸⁷ ü ânın⁸⁸ icab-kerdesi⁸⁹ olduğunu anlayamazlar. Aşk iştirler ama, aşk denilen şeyin hemen hissettikleri hassa olduğunu bilmezler, işte tabiat bilcümle nev-i beni-âdeme⁹⁰ aşkı müsavat⁹¹ üzere taksim eyleyip hiç kimseyi mahrum bırakmamıştır. Akılsız, ilimsiz, hilmsiz⁹², faziletsiz, sabırsız, rahimsiz⁹³, hayasız⁹⁴ adam bulunur. Lakin aşksız adam bulunmaz. Aşk ve muhabbet herkesin kuvvesinde⁹⁵ mevcut olup ancak bir kuvve-i calibesı⁹⁶ olmadıkça file çıkmaz. İşte bazı kimselerin aşkta şöhre-i afak⁹⁷ olduğu ve bazısının bi-tesir⁹⁸ görüldüğü bu sebebe mebnidir⁹⁹. İnsandan başka bazı sair hayvanların dahi aşktan hâlî olduğunu¹⁰⁰ iddia etmeye cesaret edemeyiz.

Şu mülâhazayı¹⁰¹ bırakıp saded-i kelama¹⁰² geelim. Saliha Hanım Ayşe Kadın'ın ibramı¹⁰³ üzere vech-i atı¹⁰⁴ üzere kendi ser-güzeştini¹⁰⁵ gah ağlayarak ve gah gülererek beyan eylemeye başladı.

86 hâssa: gönülde hissedilen güç, kuvvet

87 hüsn: güzellik

88 ân: cazibe, çekicilik

89 icab-kerde: zorunluluk

90 nev'-i beni-âdem: insan türü, insan oğlu

91 müsâvât: eşitlik, denklik

92 hilmsiz: kaba, mağanda

93 rahimsiz: merhametsiz, acımasız

94 hayasız: utanmaz

95 kuvve: kabiliyet

96 kuvve-i câlîbe: çekim gücü

97 şöhre-i âfâk: dünyaca meşhur olan

98 bî-te'sir: etkisiz

99 mebnî: dayandırılmış

100 hâlî (olmak): boş olmak

101 mülâhaza: düşünce, görüş

102 saded-i kelâm: sözün maksadı, amacı

103 ibrâm: zorlama, üsteleme

104 vech-i âtî: aşağıda görüleceği (gibi)

105 ser-güzeşt: hayat hikâyesi, macera

—Babam, annem genç evlenmişler ise de birçok zaman cenab-ı Hak evlat vermedi. Sonra annem kırk yaşında iken ben dünyaya geldim. Beş yaşına bastığım gibi babam mektebe getirdi. Dört sene oturduktan sonra benden iyi bilenler bazıları çıktılar gittiler, bazısını geçtim. Hasılı¹⁰⁶ mektepteki kızların derste birincisi oldum. Babam annem böyle okuyup yazdığımı gördükleri gibi beni o kadar severler idi ki tarif olunmaz, az zamanda ben mektepteki kızların ikinci hocası oldum...

Saliha Hanım okuryazar bir kadın olmakla söylediği sözde biraz ıstılah¹⁰⁷ karıştırdığından Ayşe Kadın hanımının hep söylediğini anlamayıp ancak ikinci hoca olduğunu işittiği gibi.

—Maşallah hanım! Maşallah adam ufak akıllı Büyük de akıllı, amma ufak akıllı değil, büyük de.... demeye başlar başlamaz Saliha Hanım:

—Sözümü kesme, dinle ne söyleyeceğim, dedi.

—Mektepteki oğlanlardan ise en iyi bilen ve hepsinden büyük Rifat Bey idi...

—Kim Rifat Bey?... Bizim merhum efendi!...

—Evet. Ama sözümü kesme dedim hepsini söyleyeceğim.

—Sübhanallah¹⁰⁸.

—Rifat Bey ile bir derste idik, beraber okur idik, ben onu çok sever idim. Hiçbir başka kız yahut çocukla konuşmaz idim. Onun ile konuşmaya can verirdim. Başkaların söyledikleri sözler bana bütün bütün saçma görünür idi. Beni sıkır idi. Rifat Bey'in sözlerini ise pek manalı bulurdum. Hocanın sözlerinden de Rifat Bey'in sözlerini daha akılâne¹⁰⁹ bulurdum.

106 hâsılı: kısacası

107 ıstılah: terim

108 subhana'llah: şaşkınlık veya kızgınlık anında söylenen "Allah'ı tenzih ederim" anlamında bir ibare

109 'âkılâne: akıllıca, akla uygun şekilde

Gündüzün onunla söylediğim sözleri gece tekrar tekrar dilime vird¹¹⁰ gibi getirirdim. Rifat Bey'in hayali bir dakika zihnimden eksik olmaz idi. Gece daima rüyamda Rifat Bey'i görürdüm. Kendi kendime ders okumaya başlar idim. İçim sıkılır idi. Ama o Rifat Bey ile beraber okuduğum vakit ders bana büyük eğlence idi. Anlamış idim ki Rifat Bey dahi beni sever idi. Çünkü o da hiç başka çocuk, başka kız ile konuşmaz idi. Sabah bize gelir idi. Beni de alırdı. Beraber mektebe gider idik. Çok defa mektebe erken giderdik de başka çocuklar gelinceye biz iki üç defa dersimizi okur idik. Sonra tenhada¹¹¹ tatlı tatlı konuşmaya başlar idik. Ah! Rifat Bey ile تنها¹¹² konuşmayı ne kadar sever idim. Başka çocuklar olduğu vakitte birisi Rifat Bey'e söz söylese idi, Rifat Bey başkasına bir baksa idi benim içim rahat etmez idi. Merakım kalkar idi. Cuma günleri gah Rifat Bey bana ve gah ben Rifat Bey'e gidip bütün gündüzü beraber geçirir idik.

İNKİŞAF-I ZAMİR¹¹³

Bir cuma günü Rifat Bey bana gelmiş idi. Peder de evde bulundu. Rifat Bey gitti, pederimin elini öptü, peder ne okuduğunu ne yazdığını sordu, anladı. Onun güzel hareketini, güzel söylemesini pek çok beğendi, tahsin eyledi¹¹⁴. Rifat Bey gittikten sonra akşam odaya girdim baktım ki babam annem ile konuşurlar idi ve bir çocuğu medhediyorlar¹¹⁵ idi. Anladım ki Rifat Bey'i medhediyorlar. Gönlüm tez¹¹⁶ tez vurmaya başladı. Kızardım, sarardım, nihayet oturdum. İştiiyorum ki şu mükâlemeyi¹¹⁷ ederler. Babam diyor:

—Ah, pek güzel çocuk! Pek uslu çocuk, Allah'a emanet! Öyle babadan, öyle çocuk kim memul eder¹¹⁸ idi? Ah bi-çare çocukcağız! Kim bilir o da o uğursuz babadan ne çekiyor!

110 vird: dua

111 tenhâ: bir kimsenin bulunmadığı yer

112 tenhâ: yalnız, tek başına

113 inkişâf-ı zamîr: içini dökme, gönüldekini dışarıya çıkarmak

114 tahsîn eylemek: beğenmek

115 medh etmek: övmek

116 tiz: tez, hızlı

117 mükâleme: konuşma

118 me'mûl etmek: ummak, çıkarım yapmak

—Babası öyle bir musibet¹¹⁹ midir? Ah, zavallı Kamile ah! Ah! Bi-çare kadıncağız! O kadar iyi kadın! O kadar uslu kadın! O kadar akıllı! O kadar! Güzel! Elmas parçası gibi zavallı da öyle bir hayırsız kocası olsun! Vah vah vah! Çok keder ettim¹²⁰, çok acıdım bi-çare Kamile'yi.

—A çok hayırsız, pek berbat heriftir. Gece gündüz sarhoş, müsrif, kumarbaz hasılı her fenalık üzerinde, pederinden şu kadar mal buldu, karısından da aldı, hepsini yedi bozdu. Az bir şey kalmış imiş. O da karısının sayesinde. Dün kahvede işittim, karısı keseyi almış da kocasına her gün mukannen¹²¹ bir şey verir imiş. Ama geçmiş ola, şimdi bir şey kalmadı ki ... de o kadar iyi karısı var, a..... Belli.... Çocuğuna baksan a. O terbiye elbette validesindedir.... Ah, bi-çare o çocukla müteselli¹²² olur, Allah bağışlasın!

—Ha! Onun için bi-çare Kamile bakarsın ki şimdi güler, söyler lakırtı eder. Birde anide¹²³ bir hüüzün ve keder perdesi yüzüne çekilir, düşünmeye dalar. O kırmızı yanaklarında, dudaklarında bir beyaz renk peyda olur, gözlerini bir yere dikip kımıldatmaz. Bir şey sorsan da cevap vermez... Ah zavallı... ben çok defa merak etmiştim Kamile Hanım'ın bu kederini... Vah vah! Lakin bak ne namuslu kadın! Benimle çok teklifsiz konuşuyor da bir defa kocasından şikayet etmemiş! Buna ne dersin? Öyle namuslu olmaya idi iş kolay. Evlendiği günün ertesi feraceyi¹²⁴ alıp babasına gider idi. Nasıl ki halkın çoğu yapar. Lakin onu kabul edemez. Namusu var, aklı var, tabiatı öyle alçak değil, onun için o uğursuz çapkının cefalarını çeker! Allah hıfz¹²⁵ eyleye! Allah hıfz eyleye! Namuslu karıda çapkın kocası olsun! Fena kocası olsun! İşte onun cehennemi! Ah bi-çare biz karılar!... Bizi hiç insan sırasına koymazlar! Babalarımız istedikleri adamlara bizi hediye verircesine verirler. O adamların tabiatını sormazlar. Biz o adamlar ile geçinecek miyiz? Orasını hiç düşünmezler. Bizi bir defa filan adamı koca ister misin?

119 musibet: uğursuz

120 keder (etmek): kederlenmek, üzülmek

121 mukannen: kanunla belirlenmiş

122 müteselli (olmak): teselli bulmak, avunmak

123 a'nide: birdenbire

124 ferâce: kadınların dışarı çıkarken giydiği çarşaf

125 hıfz: korumak, esirgemek

Yahut kimi koca istersin? diye bir sormak yok. Bize derler (İşte seni filan adama vereceğiz) biz sükut¹²⁶ ederiz. Ama gönlümüz ne der? Ya rabbi babamın bu söylediği efendi genç olsun, güzel olsun, iyi tabiatlı olsun. Filvaki¹²⁷ bazı defa öyle çıkar. Lakin bazı kere de bütün bütün zıddına gider bakarsız ki bize koca olacak adam altmış yaşında yahut bir gözden kör yahut burunsuz yahut sarhoş yahut ahmak... Ah siz erkekler ne zalimsiniz! Bir kızcağızın bir gözü biraz şaşılırsa, yahut bir ayağı cüzi¹²⁸ total olsa, bi-çare evlenmeksizin ihtiyarlar gider. Kimse almaya tenezzül etmez! Ama sizin en fenası, en uğursuzu, en sakatı bakarsın ki kızların en güzelini, en uslusunu alır da bi-çareyi esir eder!...

Babam da annemin bu sözlerine cevap verir. Nihayet bir iki saat bunun üzerine konuştuktan sonra babam bana dedi:

—Kızım şu çocuğun ismi nedir?

—Rifat Bey

dedim. Ama bu adı söyler iken yüzümde ne renkler peyda oldu¹²⁹... Bir Allah bilir. Hem de sesim bir türlü titriyor idi, kesiliyor idi ki ancak üç dört defa söyledim de babam işitebildi.

—Derste nasıl? O senden iyi okur, değil mi?

—Yok, bir dersteyiz, beraber okuyoruz. Bizden iyi bilen yok. Hem de çok usludur. Hiçbir vakit biz ikimiz hocayı kızdırmayız. Biri birimizle de çok sevişiriz, dersi birlikte okuruz.

—Sevişirsiniz! Sen onu seviyorsun demek olur.

—Evet çok severim, babam:

—Öyle mi? Maşallah! Hiçbir kız bir çocuğu severim diyebilir mi?

126 sükut: susma, suskunluk

127 fi'l-vâki': gerçekte, hakikatte

128 cüz'i: bir parça, birazcık

129 peydâ (olmak): ortaya çıkmak

Yoksa şimdiden koca mı istiyorsun? Hakkın var a. Çünkü sen de anneni dinliyorsun ki öyle diyor, kız bir güzel çocuk beğenmeli, almalı, işte annenin efkârı¹³⁰ bu, sen de öyle yapıyorsun değil mi?...

Ben babamın bu sözünü işittiğim gibi belime dek pancar kesildim. Ter içinde kaldım, ne diyeceğimi bilmem. Annem beni bu hâlde gördüğü gibi pederime:

—A..! Bırak şimdi Allah aşkına! Kızımı utandırdın, niçin sevmeyecek? Beraber mektebe giderler, beraber okurlar da sevmesin mi?.. O vakit hasetçi¹³¹ bir kız, fena bir kız olacak.

diyerek benim yanıma geldi ve beni okşayarak öperek:

—Yok kızım, yok. Sen utanma, baban seni kızdırmak için söyler. Sen mektepteki şeriklerini¹³² sevmelisin, kız olsun, oğlan olsun, hiçbir zararı yoktur- dedi.

Ben annemin bu sözlerinden biraz müteselli oldum ise de pederimin yüzüne bakmaya cesaret edemem, annemden de utanırım, gözlerimi dizime dikip dururum. Babam, annem de sükut ederler. Birazdan sonra yavaş yavaş kalkıp gözlerimi kımıldatmaksızın savuştum. Kapıdan dışarı çıktığım gibi o utanmadan kurtuldum ise de gayr-ı ihtiyar¹³³ göz yaşlarım dökülüp hüngür hüngür ağlayarak dadıma gittim. Dadım ihtiyar bir kadın idi. Beni pek çok sever idi. Ağladığımı gördüğü gibi:

—A, kızım ne oldu? Ne var? Baban bir şey mi söyledi sana? Hiç böyle olduğun yoktur. Gel bana. Ağlama. Gözlerini sil. Söyle bana şimdi ne oldu? Yoksa bir şeyden mi korktun?

diyerek beni kucağına aldı.

130 efkâr: fikirler, düşünceler

131 hasetçi: kıskanç

132 şerik: sınıf arkadaşı

133 gayr-ı ihtiyârî: istemeden, elinde olmayarak

—Ah dadı! Babam bana neler söyledi!... Sen işite idin sen de ağlayacak idin. Baksana, terime.

—Vah, vah! Kızım terlemiş, kurban olsun dadı sana... Ey, ne söyledi efendi baba bakalım?

—Ne söyleyecek! İftira attı, bugün Rifat Bey'i, buraya gelen çocuğu gördün, işte onun sözü açıldı, ben de onunla sevişiriz dedim. Hem gerçek dadı sevişiriz. Hele ben onu pek çok severim, işte ben söylerim ki severim. Birini sevmek ayıp mı? O da beni sever, evet pekala bilirim ki sever. Sevme-ye idi her gün mektebe gider iken niçin gelir de beni alır? Niçin ben dersi bilmediğim vakitte o öğretir? İşte o da beni sever ben de onu severim. Ama babam anlamaz. Sen şimdi aşka sevdaya başladın diyerek beni utandırdı.

Dadım bu sözümü işittiği gibi bir büyük kahkaha ile gülerek:

—Ey, baban fena mı söylemiş? Bu aşk değil de nedir? Gidi seni...! Onun için yataktan kalkar kalkmaz mektebe koşuyorsun, ben zanneder¹³⁴ idim ki derse hevesin vardır meğer sen âşığına, maşukunu¹³⁵ görmek için gidersin. Cuma günü de ya sen onun evine ya o buraya gelecektir, bir gün görüşmeksizin duramazsınız, a? O da seni sever ha! Oh! Ne iyi hem sevmek hem sevdiğin adamdan sevmek! Ondan iyi şey dünyada yok. Aferin Salihacığım güzel çocuk seçtin. O da seni sever a? Alacağım malacağım bir şey söylemiş mi sana?

der demez.

—A...! Dadı. Sen de benimle gülmek istiyorsun ne zannediyorsun? Yine ağlayam mı! Yok yok ben o kadar budala değilim..... Gel yatağımı yap, yatacağım, işte gözlerim kapanıyor

diyerek nihayet dadımı kandırdım. Yatağımı yaptı, yattım. Lakin uyku nerede, bin türlü efkar¹³⁶ zihnime gelir geçer. Rifat Bey ileki¹³⁷

134 zannetmek: sanmak

135 maşûk: sevgili, mahbup

136 efkâr: fikirler, düşünceler

137 ileki: ile olan

muhabbetimizin aşk olduğunu hâlâ inanmak istemem. Annemin kızların evlenmesine dair akşam söylediği sözler dahi zihnimde kalmış idi. Evlenmeme malihulyaya¹³⁸ başladım. Ama bir türlü karar veremedim. Bir de Rifat Bey ile evlenmek hususu aklıma geldi. Anide¹³⁹ gönlüm tez tez vurmaya başladı.

—Rifat Bey ile evlenmek! Rifat Bey ile gece gündüz beraber olmak! Ömrümüz oldukça ayrılmamak! Oh o vakit benden daha bahtlı dünyada kim olabilir?... Lakin başkasını almak! Rifat Bey'den ayrılmak! Rifat'ı bir daha görmemek!.... Ah..... Ben öyle yaşayabilir miyim?... Ah yok yok, işte iyi diyor dadı, babamın da hakkı var, ben Rifat'ı sever imişim, yani Rifat'e âşık imişim!..... İşte şimdi anneme hak veririm. Kız sevdiği çocuğu almalı... ben hele başkasını alamam.... Ah gece!.... Ne uzundur bu gece! Ne vakit sabah olacak! Gideyim Rifat Bey'i göreyim. Ah.... Rifatciğim ah... Ayrıılır isek ne yapacağız? Nasıl yaşayacağız.....? —diye düşüne düşüne ve ağlaya ağlaya uyumuşum.

MUAHEDE¹⁴⁰

Ertesi sabahleyin mektebe gittim. Baktım ki çocuklardan hâlâ kimse gelmemiş. Gittim yerime oturdum, başımı rahleye¹⁴¹ koyup düşünmeye başladım. Gözyaşlarım çeşme gibi akıyor, kapının önünde gezinen tavukların, köpeklerin fısıltısını işittikçe —Rifat Bey geliyor- diye kanım donar. Hem sevinirim hem korkarım. Sevinmek pek iyi. Lakin korkmak neden?... Titremek neden!.... Nihayet Rifat Bey de gelir benim öyle ağladığımı gördüğü gibi boynuma sarılıp:

—Ah canım Saliham. Ne ağlıyorsun! Ne oldu...! A... Sus, gözlerini sil. İşte beni de ağlatıyorsun. Yalnız idin de korktun mu yoksa, niçin ağlıyorsun?.....

138 málîhúlyâ: hayal, düş

139 a'nide: birdenbire

140 mu'âhede: anlaşma, sözleşme

141 rahle: sınıfta defter kitap konulan sıra

—Nasıl ağlamayım.... Ah.... Ben.... Seni..... Seviyorum. Bilmem... Sen... Beni sever misin... Sevmez misin?.... Hatta dün pederime de seni sevdiğimi söyledim de.... Benimle güldüler... O ne ise fakat bir şey hatırıma geldi, yarın öbür gün beni mektepten alacaklar. Yaşmak¹⁴², ferace¹⁴³, bilmem ne... Giydirecekler, o vakit nasıl görüşeceğiz. Nasıl yapacağız...? Ah....! Onu ben de düşünürüm. Ben de böyle bir ayrılmadan korkarım... Ama... Allah kerim... Şimdiden mi ağlayacağız... İki, üç sene görüşemeyeceğiz, işte bu bizim çilemiz olsun.

—Nasıl..! İki, üç sene...! Ya sonra....! Sonra nasıl görüşeceğiz? İşte, sen biraz sonra evlenirsin... ben de.... Ah!.... Elimizde değil ki. Annem dün akşam söylüyor idi ki baba anne kızlarını oğullarını istedikleri gibi evlendirir. Hiç onları sormazlar, senin baban sana bir kız verir ise almaya-
cak mısın?

—O ne...! Ben evleneyim! Ben senden başka kız alayım..! Ah! Mümkün müdür! İnanır mısın Saliham! Ben sensiz yaşayamam! Ah ...! Sevdiğim kadar sevmez imişsin demek olur.

—Ah...! Rifatçığım benim muhabbetimden¹⁴⁴ gönlüne sor, nasıl ki ben dahi senin muhabbetinden gönlüme sorarım. Ama ne yapalım? Elimizde ne var?

Rifat Bey bana cevap vermeksizin hokka kalemini aldı, bir parça kâğıt aldı, bir iki satır yazdı önüme attı. Bir de alır okurum ki (Mehdden¹⁴⁵ lahde¹⁴⁶ kadar muhabbetimiz baki¹⁴⁷ olup biri birimizi almamaya mecbur olduğumuz hâlde kendimizi telef etmez¹⁴⁸ isek fûrû-maye¹⁴⁹ ve na-ehliz¹⁵⁰ yazmış

142 yaşmak: peçe, yüze takılan örtü

143 ferâce: kadınların dışarı çıkarken giydiği çarşaf

144 muhabbet: sevgi, aşk

145 mehd: beşik

146 lahd: mezar

147 bâki: ebedî, sonsuza kadar kalıcı

148 telef etmek: yok etmek, canına kıymak

149 fûrû-mâye: şerefsiz, soysuz

150 nâ-ehl: ehil olmayan

ve kendi imzasını koymuş ben de imzamı koydum bir daha onun gibi yazdı, onda dahi imzalarımızı koduk, birini kendisi aldı, cebine koydu, birini de bana verdi.

Saliha Hanım bu noktaya geldiği gibi cebinden bir sürü anahtar çıkarır yanında bulunan bir çekmeceyi açar, içinden altından mamul iki kılıf çıkarır birini açar içindeki bir varak-pareyi¹⁵¹ alır okur. Okur iken gözyaşı çeşme gibi akar, Ayşe Kadın Saliha Hanım okur iken öbür kılıfı alıp:

Ay! Ne güzel!... A hanım? Hep altın bu: Elli dirhem var... Kaş para almış acaba?.....

—İşte dadı, Rifat Bey'in yazdığı kâğıtlar bunlardır. Bunu kendisi aldı. Ah! Sekiz sene cebinde tutmuş..! O senin elindeki sekiz sene benim cebimde durmuştur. Her sabah akşam çıkarırdım da üzerine gözyaşı döker idim... Kan da..... Ah.... Kan da dökcektim.

—A... kan! Allah hıfz eyleye! Nişun hanım?...

—İşte bizim nişanlarımız yüzük çevre bilmem ne..... Yerine bu iki kâğıt, parçalarıdır ki muşamma¹⁵² içine koyup sekiz sene ceplerimizde tutmuşuz. Gözyaşlarımızla ıslatmışız kanımızla dahi boyatacak idik...! Sonra cenab-ı Hak istedi de altın kılıflara koduk.

Saliha hanım kılıfları çekmeceye koduktan sonra yine hikâyeye başlar:

—Rifat Bey'in bu yazdığını gördüm, varakayı¹⁵³ cebime kodum. Biraz müteselli oldum. Başka hülyalar zihnime gelmeye başladı. Hâsılı¹⁵⁴ bir sene daha böyle geçti, bizim aşk ve muhabbetimiz günden güne artar idi. Annem daima bana yaşmak takmayı teklif eder idi. Ama ben -hâlâ ufağım diyerek istemez idim. Nihayet beni mektepten çektiler, mini mini bir ferace, bir yaşmak hazırladılar, ben babamın önünde:

151 varak-pâre: kâğıt parçası

152 muşamma': muşamba

153 varaka: kâğıt parçası

154 hâsılı: kısacası

—Mektepten nasıl çekileceğim?.. Nasıl yapacağım? Ben cahil kalacağım, diyerek ağladım, sızladım ise de fayda vermedi. Pederim:

—Ona merak etme kızım, ağlama kuzum bu âdettir. Kız on, on bir yaşını geçtiği gibi yaşmaksız, feracesiz sokağa çıkamaz. Biz âdetin haricinde nasıl hareket edebiliriz. Herkes sonra bizimle gülecek.... Ama derslerini merak edeceksin. Senin derse sevda olduğu vakit de kendi kendine de o bildiğini ilerletebilirsin. Ben de sana bazı defa ders verebilirim... Ne yapalım? İşte hâlâ kızlar için mahsus mekteplerimiz kadın hocalarımız yok ki..... Erkek mektebine on beş yaşında bir kız nasıl gidebilir?

diyerek bana teselli vermek istediye de benim asıl keder ettiğim şey Rifat Bey'in müfâratı¹⁵⁵ olduğundan hiçbir vechle¹⁵⁶ müteselli olmadım¹⁵⁷. Tenha bir yere çekildim, ağlamaya başladım. Bir dereceye kadar ağladım ki gözlerim ceviz tanesi gibi fırladı....! Cihandan bütün bütün meyus oldum¹⁵⁸. Hatırıma gelirdi ki Rifat Bey mektebe gidecek, beni bekleyecek, göremeyecek, ne yapacak? Bi-çare çocukcağız keder edecek. Çünkü Rifat Bey'in muhabbetine de hiç şüphem yok idi. İşte buna ziyadesiyle¹⁵⁹ gönlüm sıkılır idi. Ama daha birkaç ay her ne kadar ki mektebe gitmez idim. Sokağa çıkamaz idim. Fakat Rifat Bey ile görüşür idik. Bir zamandan sonra bu da kesildi....! Rifat Bey ile hiç görüşemez idim.... Bazı defa geçerken pencereden görür idim. O vakit daha ziyade sabır ve kararım kalkar idi. Bir türlü müteselli olamaz idim. Beş altı ay böyle geçti. Ah o beş altı ay!... Bana beş altı sene gibi görünür.

MUHABERE¹⁶⁰

Bir gün تنها¹⁶¹ odamda oturmuşum Rifat Bey'in yazdığı ahit-nameyi¹⁶² (Hani ya şimdi gördüğün kâğıdı) çıkarmışım, okuyorum, bakıyorum, ağlı-

155 müfârat: ayrılık

156 vech: yön, sebep

157 müteselli (olmak): avunmak

158 me'yûs olmak: ümidi kesmek, umutsuzluğa kapılmak

159 ziyâde: fazla

160 muhâbere: haberleşme

161 تنها: yalnız

162 'ahd-nâme: sözleşme

yorum. Gözyaşlarım üzerine dökülüyor. Bir de bakarım ki kapı yavaş yavaş açılır, birisi başını sokar, bir şey arar gibi her tarafa bakar, ben anide¹⁶³ kâğıdı cebime koydum, gözlerimi sildim.

—Kim o?... İçeri gelsen a.

dediğim gibi Kamile Hanım'ın (Rifat Bey'in validesidir) cariyesi Gülzar girer. Bu cariye on, on bir yaşında bir kızcağızdır. Pek uslu bir kız, ben pek çok sever idim.... Seveceğim a..... Rifat Bey'in cariyesidir....

—Ha Salih Hanım burada, hem yalnız....! İşte benim istediğim... dedi.

—Gel Gülzar Hanım gel, dedim.

Yanıma geldi. Cebinden bir zarfa sarılmış bir mektup çıkardı. Bana verdi.

—İşte Rifat Bey şu mektubu verdi ve dedi ki sizi تنها bulup vereyim de cevabını götürüyüm, dedi.

Ellerim titreyerek, gönlüm tez tez vurarak mektubu açtım, bu zeminde idi: Ruhum Saliham!

İşte altı ay oldu ki görüşemeyiz, gayetle müştakım¹⁶⁴...! Allah vere de bir daha görüşelim. Bir daha birbirimizi dünya gözüyle görelim!... Ah....! O beraber olduğumuz zamanlar...! Ah o zamanlar! Nasıl su gibi geçti o günler! Şimdi bizim için bir dakika bin yıldır. Saliham! Şimdiden sonra hiç olmaz ise mektuplar ile görüşelim. Gülzar ile bu mektubun cevabını gönder. Şimdilik bu kadarla kifayet ederim¹⁶⁵. İnşallah an-karib¹⁶⁶ görüşürüz. Allah'a ısmarlarım! Ah....! Ah....! Ah.....!

(Rifat)

163 anide: birdenbire

164 müştâk: arzulu, istekli, ihtiyaklı

165 kifâyet: yetinmek, yeterli görmek

166 an-karib: yakında, yakın zamanda

Bu mektubu okudum. Tekrar okudum. Belki ezberledim. Her bir harfini gönlümce uzun uzadıya teşrih ettim¹⁶⁷. Biraz müteselli oldum. Yüzüm biraz güldü. Gönlüm açıldı. Hokka kalemi aldım şu cevabı yazdım:

Candan Azizim Rifatim,

Mektubunuzu aldım, dünyalarca memnun oldum. Belki taze hayat buldum. Ah.... Ne derim!. Bu memnuniyet nisbet kabul etmez (el-müraseletü nısfî'l-muvâsala)¹⁶⁸ derler. Muvâsalat¹⁶⁹ ne büyük şey muvâsalat... Ah... Mürasele¹⁷⁰ dahi onun nısfî¹⁷¹ değil mi ya..... Ah Rifatim!..... Senden ayrı hâlim nedir, hiç tarif istemez, hemen Allah bizi birleştirsin!... Başka elimizde ne var!... Şimdilik bundan ziyade yazamam, üç gün dahi yazsam gönlümün derdini bildiremem. Fakat vakit müsait değil, ikinci mektubunuzu beklerim. Allah'a ısmarladım! Ah...! Ah

Saliha

Şu mektubu büktüm, zarfa koydum, mühürledim, Gülzar'ın eline bıraktım:

—Al elmasım. Şu mektubu Rifat Bey'e ver. Benden mahsus selam et. Sakın kimse görmesin ha... –dedim.

Gülzar gitti, ben Rifat Bey'in mektubunu ve yazdığım mektubun müsveddesini tekrar tekrar okudum. O gün benim için bir başka gün oldu. İşte ondan sonra Gülzar'ın vasıtasıyla ikide birde mektuplarla görüşür idik. Ben bazen Rifat Bey'i pencereden dahi görür idim. Çünkü vaktin çoğunu pencerede geçirir idim. Ama o beni göremez idi. Beş sene daha böyle geçti. Ben on altı yaşıma bastım. Rifat Bey o vakit on sekiz, on dokuz yaşında olacak idi.

167 teşrih (etmek): yorumlamak

168 "el-müraseletü nısfî'l-muvâsala": "haberleşme kavuşmanın yarısıdır" anlamında Arapça bir ibare

169 muvâsalat: kavuşmak

170 mürâsele: haberleşme

171 nısf: yarı

YEİS¹⁷²

Ben on altı yaşına bastığıma hatırıma getirdikçe kendi kendime –on altı yaşında bir kız ile on sekiz yaşında bir çocuk evlenebilirler.... Çilemiz bitti. İnşallah- diyerek sevinir idim. Hatta bunu Rifat Bey’e dahi yazmış idim. Onun dahi ümidi tazelenmiş idi. Bir gün odamda تنها oturup dikiyor idim. Bakarım ki annem girdi. Kapıyı itiverdi. Yanıma geldi, oturdu. Dikişime bakar gibi filan olur. Nihayet —kızım, dedi. —sen on altı yaşını geçtin, kocaya varacak vaktindir.... Bahtın da müsait imiş. Seni bir büyük evden istiyorlar, gayetle maldar¹⁷³, zengin, kişi-zade bir efendi seni istiyor. Biz pederinle düşündük pek çok münasip gördük... Allah’ın emriyle... seni... ona vereceğiz....

Bu sözü işittiğim gibi iğne elimden düştü. Gözlerimde bir duman peyda oldu¹⁷⁴. Benzim nasıl oldu, ancak gören bilir... Söz söylemeye mecalim yok. Lakin —şayet şu efendi Rifat Bey’dir, diye yine ümidi bütün bütün kesmedim. Her ne kadar ki annem (gayetle maldar) dedi, bu söz bana çok ümit vermez idi. Lakin âdet-i tabiiyyedir¹⁷⁵, insan ne büyük felaketlere ne de büyük meserretlere¹⁷⁶ birdenbire inanmaz. Gönül bir müftüdür ki istemediği şey için pek kolay fetva vermez.

—İşte sükut edersin, rızan vardır demek olur. Artık bitti. İnşallah hayırlı.....

—O..... Ne!..... Nasıl!.... Ben.... Şimdiden evleneyim!..... A..... Yok.... Annem yok.... Ben.... Ben..... Ben evlenmem... Beni isteyen kim?... Beni.... Kimse..... İstemez... Bunları siz kurarsınız.... Ben....

—A kızım!... Sen çocuk mu oldun! İşte dedim sana ya....Bu talih her gün önüne gelmez..... Nasıl —beni kimse istemez, dersin? Niçin istemeyecekler?

172 ye’s: üzüntü, keder

173 mâl-dâr: mal ve mülk sahibi, zengin

174 peydâ: ortaya çıkmak

175 âdet-i tabiiyye: doğal davranış

176 meserret: mutluluk

Sen evlenmeyecek misin? Haniya geçen hafta görücüler gelmedi mi? Senin hiç haberin yok iken, onlar sana baktılar, beğendiler.... İşte iş meydana.... Kocan olacak Efendi Ahmed Bey isminde Ben şu (Ahmed Bey) ismini işittiğim gibi Rifat Bey'in olmadığını anladım. Meyus oldum¹⁷⁷. İnsan meyus olduğu vakitte (hem öyle meyusiyet) mahcubiyeti¹⁷⁸ de kalkar, korkusu da gider. Cesur olur. Pek çok kızdım, ayağa kalktım:

—A.... Anne!.. işte dedim a.... Evlenmem vesselam¹⁷⁹... Zor ile beni evlendirmek ister iseniz, evlendiriniz.... Benim rızamı niye sorarsınız?.... Ben şimdilik evlenmem.... diyerek odadan çıktım. Dadımın odasına gittim. Başımı bir yastığa koyup hümgür hümgür ağlamaya başladım. Bir saat kadar böyle ağladım. Dadı matbah¹⁸⁰ta idi. Bir de gelir beni o hâlde görür bi-çare kadıncağız şaşar.

—Ne oldu!... Ne oldu!..... Kim öldü?..... Ne var!.... A kızım..... Ne ağlıyorsun?.... diyerek çağırır. Ben başımı kaldırıp:

—Dadı, ne diyorsun?.... Ne şaşkın böyle...? Kim ölecek? Ah... Keşke ben öleydim de..... Bu olmaya idi..... Ah..... Dadı.... Ah.....!

—Canım ne var?..... Aman söyle çabuk..... —Ne olacak..... Annem..... beni..... evlendirmek... istiyor.... Ben şimdi....

— Ah!.... Kızım! Allah'tan bulasın!.. A..... Ne yaptın bana!.. Az kaldı bayılırdım..... Nüzul¹⁸¹ isabet edecek idi. Of.... Allah! Kalk kız biraz soğuk su ver bana, çabuk... Çabuk... Bayılıyorum.....!

Dadıyı fena hâlde getirdim. Biraz su verdim, içti, kendini topladı:

—A kızım, bunda ağlayacak bir şey var mıdır?... Ben zannettim ki.... Allah esirgeye!.. Ya efendi ya hanıma bir şey oldu da..... Meğer seni evlendirecekler, sen sevinmeliydin. A kızım.... Değil ağlıyorsun, evlenmeyi fena bir şey zannediyorsun?... Kocayı ummacı¹⁸² mı sanırsın?....

177 me'yûs (olmak): üzölmek

178 mahcûbiyyet: utangaçlık

179 vesselâm: "işte bu kadar" anlamında Arapça bir ibare

180 matbah: mutfak

181 nüzûl: inme, felç

182 ummacı: öcü

—Yok... Yok.... Ah.....! Dadı sen bilmezsin. Ben.... Evlenmek... İsterim... Ama.... Ama.... Yok yok diyemem.

—Söyle, söyle bakalım, acemi olma.

—Ne söyleyim..... Baksan a.... Ben şu kâğıdı okuyayım da.... Sen dinle.... Böyle diyerek ve ağlayarak o mahut¹⁸³ ahitnameyi¹⁸⁴ cebimden çıkardım. Utanarak sesim titreyerek okudum. Dadı işitti bu defa gülmedi, gördü ki iş gülenecek bir raddede¹⁸⁵ değil.

—Ağlama kuzum, gözlerini sil, ben gider annene söylerim de kail ederiz¹⁸⁶, haydi korkma.

diyerek kalktı, annemin yanına vardı. Ben yalnız kaldım. Biraz müteselli oldum. Dadıyı dört göz ile bekliyor idim. Dadı da geldi.

—Ey..... Anneme söyledin mi? Ne dedi?...

—Söyledim ya... Pekiyi dedi.... Bakalım... Şimdi gitti efendiye danışmaya.

—Ah..... Babam da işitecek bunu!... Ah bi-çare ben ah!..... Nasıl çıkayım önüne?.... diyerek kalktım ayaklarımı yavaş yavaş basarak babamın olduğu odanın kapısına gittim.

Perdenin arkasından işittim ki bu türlü konuşuyorlar idi:

Baba A!.... yok yok.... Olmaz, imkânı yok. Olur şey mi ya? Çocuk iyi, filvaki¹⁸⁷ iyi. Pek güzel çocuk , ama ne yapayım o pederi var.... Hiç öyle adamın evine kız verilir mi? Kızımı öyle bir eve vermekten ise öldürmek daha iyidir... Sonra o zavallı çocuğun bir şeyi de kalmadı. Pederi malını menalini¹⁸⁸ yedi, içti. Bir şey kalmamıştır.... Çocuk da... daha çocuk, ne biliriz, yarın o da ne ahlak peyda eder, hiç o çocuk Ahmed Bey'den tercih olunur mu?

183 ma'hûd: sözü geçen, daha önce bahsedilen

184 'ahd-nâme: söz kesme

185 radde: sınır, derece

186 kâ'il: sözleşmek, konuşmak

187 fi'l-vâki': gerçekte, hakikatte

188 menâl: kazanç

—Hakkın var... Hakkın var, ama ne yaparsın, sana dedim a. Söz bağlamışlar ki biri birini almazlar ise kendilerini telef edeceklerdir!... Ha.... Şakaya gelmez.... Bir tane kızım vardır.... Allah esirgeye.....

—Adam... Sözdür o.... Ufak çocuk bir şey yazmış da Ne olacak?.....

—Öyle deme... A.... Sevdadan olmadık şey yok dünyada

Ben perdenin arkasında durup bu sözleri dinliyor idim ve her bir saniyede gönlüm bir ümit tarafına sapar ve bir meyusiyete¹⁸⁹ döner idi. Bir de bakarım ki Gülzar nerd-bândan çıkıyor. Beni gördüğü gibi cebinden bir mektup çıkardı. Koştum, mektubunu elinden kaptım, açtım, okudum, baktım ki Rifat Bey'in bu musibetten¹⁹⁰ haberi yok, âdeti üzere yazmış, anide odama koştum. Kalemi alıp işbu mektubu yazdım:

Rifatim

Ah....! Bu mektup ne kara haberler getirecek!... Ah! Beni evlendirmek istiyorlar!...Ah beni evlendirmek de sana vermemek!!!... Demek olur ki ikimizin canına kasediyorlar!.... Ah!.... Ah!... Rifatim!... Ben anneme söyledim ki evlenmem, dadıma ahitnamelerimizi gösterdim. Kendimi telef¹⁹¹ edeceğimi beyan¹⁹² eyledim. Dadı buralarını anneme söyledi. Annem babam ile konuşurlar iken ben perdenin arkasından işitiyor idim. Seni istiyorlar, ama..... Sizin Evinize beni yollamak istemiyorlar imiş. Rifatim! Valide hanımı kandırıp da seni evvelemerde¹⁹³ iç güveyisi girmeye bırakır ise ve anneme gelip söyler ise Hak Taala'dan ümit eylerim ki bir şey olur...İnşallah. Cenâb-ı Hak iki genç adamın kanının dökülmesine razı olmaz, Rifatim Allah'a ısmarladım, cevabını seri'en¹⁹⁴ bekliyorum. Ah..... Ah.....Ah!....

(Saliha)

189 me'yûsiyyet: ümitsizlik

190 musibet: bela

191 telef (etmek): yok etmek, öldürmek

192 beyân (eylemek): açıklamak, ifade etmek

193 evvelemerde: öncelikle, ilkönce

194 seri'en: seri bir şekilde, çabucak

Bu mektubu tebyiz¹⁹⁵ etmeksizin Gülzar'ın eline kodum, yolladım. O gün akşama kadar gönlüm karar bulmaz idi. Odamda bir düzi gezer idim. Akşam pederimin yemeğe çağırısına da gitmeye utandım. Hem de gözlerim yaş dökmeden bir dakika durmaz idi ki..... Ah!.... On senelik bir sevda bir saatin içinde gönülden çıkmak!... Ah ne bir saat!... Bin yılda da çıkmaz! Sevilen adam unutulmak!!! Ah !... İşte muhal¹⁹⁶ şeyler. Nihayet o gece bazısı ümîd-bahş¹⁹⁷ ve bazısı meyusiyet¹⁹⁸ getirir, bin türlü hülyalar kurduktan sonra uyumuşum, uykumda bazısı tatlı tatlı ve bazısı korkulu korkulu bin türlü rüyalar gördükten sonra sabahleyin uyanırım bir iki dakika nerede olduğumu, ne hâlde bulunduğumu hatırıma getiremem. Nihayet kendimi topladım, bir büyük felaketin içinde bir büyük tehlikede bulunduğumu anladım. Bir köşeye çekilirim, düşünürüm, ağlarım. Bir iki saat böyle geçtikten sonra bir de pencereden bakarım ki bir hanım geliyor. Gördüğüm gibi Kamile Hanım'ın olduğunu tanıdım. Artık o sevinç!.... O sevinç!... Güya hep o kederden kurtuldum. Güya beni bir sürü düşmanların elinden kurtarmak için gökten bir muin¹⁹⁹ indi. Gönlüm karar bulmaz. Bir yerde duramam, kendi kendime söylerim ki:

—Elbette o iş için geliyor. Evet. Ah..... Şüphem yoktur... Aferin Rifat.... Bak annesini kandırdı da gönderdi.... Ah benim de Kamile Hanım gibi bir annem ola idi, kandırır idim... Ama.... Ah.... Bu benim annem.... Bu benim babam.... Hele baba.. Ah... Hiç adama söz söyletmezler!.... Bin defa kurarım ki gideyim söyleyim. Gittiğim gibi cesaret edemem, söyleyemem. Vücudum titremeye başlar.... Oh.... Olacak inşaallah! Bu iş bitecek.... Kamile Hanım annemi kandıracak... Oh.... Oh.... Kurtulduk!... Ya Rabbi... Şükür... Ah.... Bin kere şükür!

Böyle diyerek odanın içinde bir düzi geziyorum, bir de bakarım ki Kamile Hanım çıkıyor, gidiyor.

195 tebyiz: temize çekmek

196 muhâl: olmayacak, imkânsız

197 ümîd-bahş: ümit bağışlayıcı, umutlandırıcı

198 me'yüsüyyet: ümitsizlik

199 mu'in: yardımcı

—Ah!... Gidiyor! Bir şey yapamadı!... Nasıl.... Yoksa işi uydurdular da gidiyor mu? Ne bileyim. Ah..... Ya Rabbi.... Ah ya Rabbi!.... Lakin düşünerek.... Ah.... İşte, işte.... Düşünerek gidiyor!... Bir iş yaptılar ise annem gelecek bana söyleyecek... Hele dur bakalım... Ah.... Nasıl geçmiyor bu zaman!... Nasıl uzandı saatler!.... diyerek bir iki saat (bir iki saat saate bakarak yoksa beni sorsan bir iki ay) daha düşünmekle geçirdim. Bir de bakarım ki Gülzar kapıdan giriverir. Cebinden bir mektup çıkarır. Bana verir, bu mektubu nasıl aldım?... Nasıl açtım?... Hiç bilmem... İşte nasıl yazıyor idi:

Ah!.... Saliham..... Ah!...

Bu son defadır ki sana yazıyorum!... Eyvah... Bu son defadır ki sana hitap ediyorum!... Sevdiğim! Altı senedir ki seni göremiyorum! Beraber konuşamıyoruz! Ah!... O mektepte olduğumuz zamanlar!... Ah o zamanlar!!! Nasıl çabuk geçti!... Nasıl kıymetini bilemedik!... Her dakikası dünyalar kadar değer idi! Ah.... Ah!... O zamanlar geçti de bir daha dönmeyecek!... Bir daha gözlerim Salihâ'yı göremeyecek!.... Bir daha konuşamayacağız!... Altı yıldır sabrediyoruz, nasıl ediyoruz? Niçin ediyoruz? Bir ümit ile... Evet bir ümit ile.... Yine görüşmek. Bir gün birleşmek.... Ümidiyle... Lakin..... Eyvah... Eyvah!... Bu ümit bitti!.... Bu ümit daha yok!.... Annen, baban.... Ah.... O zalimler!.... Bizi birleştirmek istemiyorlar imiş!... Seni nişanlamışlar imiş!... Bir zengine, bir bilmem kime verecekler imiş!... Evlendirecek kızları yok imiş artık!.... Ah bi-çare Rifat!.... Ah!... Zavallı Salihâ!... Ah!.. Ne yapalım?... Esiriz! Kendimize malik²⁰⁰ değiliz, lakin hayatımıza, mematımıza²⁰¹ malîğiz!.... kendimizi sahrâ-yı ademe²⁰² atabiliriz.... Orada hür yaşayabiliriz... Bu dünyada hürriyet yok imiş!... Dünyanın en ziyade hürleri esir imişler!... Hemen bu dünyadan kurtulalım!.... Saliham, benim hançer önümde duruyor. Ahitnamemiz ve senin gönderdiğin mektuplar koynumda duruyor ki onlar dahi kan ile boyan-

200 mâlik: sahip

201 memât: ölüm

202 sahrâ-yı 'adem: yok olma çölü, yokluk çölü mec. ölüm

sınlar!... Gözyaşlarımız üzerlerine düşmüş. Kanımız da üzerlerine dökül-
sün!... Saliham! Senden bu mektubun cevabını bekliyorum. Bir daha o
güzel elinle yazılmış yazıyı göreyim!... de sonra kendimi telef edeyim!...
Sen de... Saliham! Sen de!... Bildiğin.... İstedığın gibi yap..... Ah felek!...
Ah.... Bu sözü bana nasıl söyletirsın? Ah bu vücutlarımız toprak altına
girecek!... Dökülecek, çürüyecek!!!... Eyvah, Eyvah!... Senin o nazenin²⁰³
vücudun o gül gibi yüzün çürüyecek!... Bir daha göremeyeceğim!...
Lakin yok yok... Yanlış söyledim.... O mezarda çürüyecek şey etinden,
kemiğinden ibaret bir şey. Sevişen ruhlarımızdır. Evet ruhlarımızdır ki
bu cisim kafesinden kurtuldukları gibi görülecekler... Ah şüphem yok ki
görülecekler. Cenâb-ı Hak böyle iki âşığı ayırıp bir daha görüştürmemeye
razı olmaz!... Ah Saliham Ah!... Mektubu kapamaya gönlüm istemez....
Daha yazmak isterim, lakin elim kaldı, zihnim durdu... Gözlerim kan ile
doldu, görmez oldu!... Hemen Allah'a ısmarlarım.... Ah..... Ah..... Ah!...

Sevdiğin Rifat

İşte ben bir hayırlı haber bekler iken bu mektubu okuduğumda aklım
zayıllı oldu²⁰⁴, vücudum titremeye, gözyaşlarım çeşme gibi akmaya başlar.
Nihayet kendimde olmadığım hâlde mektubu okudum, bitirdiğim
gibi mektup elimden düştü. Vücuduma fena hâlde bir titremek geldi.
Bi-çare Gülzar şaştı, yüzüme bakıyor bir şey söylemeye cesaret etmez.
Anide kendimi telef etmek istiyordum. Lakin vasıtam²⁰⁵ yok idi. Ah
insan dünyadan ve dünyada en ziyade sevdiği şeyden ümidini kesmek
ne müşkül şey!!!... Nihayet kalemi aldım, elim vücudum titreyerek, göz
yaşlarım aka aka, Rifat Bey'e son defa olarak bir iki söz yazmaya başladım:
(Ah.... Rifatim ah!!!!...)

203 nazenin: nazlı, narin

204 akli zayıllı olmak: akli başından gitmek

205 vâsıta: öldürme aleti

Ecelimizin ve ecelden müşkül olan ilelebet²⁰⁶ mufarakatımızın²⁰⁷ haberini getiren mektubunuzu aldım. Ah.... Ah... Bu güne nasıl yetiştik! Bugün ne kara gündür!... Ah... Bayılıyorum... Ziyade yazmaya mecalim yoktur.... Ben dahi mukavelemiz²⁰⁸ üzre kendimi telefedeceğim!... Başka vasıtam yok, ancak kendimi kuyuya atıvereceğim.... Ah.... Rifatim Ah!..... Allah'a ısmarlarım. Biz bu ömrü böyle firakla²⁰⁹ geçirdik!.. İnşallah öbür dünyada görüşelim... Ah.... Ah! Rifatim, daha yazmak istiyorum, lakin yazamam! Eyvah!... hem de bizim için şimdiden sonra bir dakika bile yaşamak haramdır.... Hemen kendimizi bu dünyadan kurtaralım!.. Allah'a ısmarlarım.... Ah.... Ah.... Ah...!!!

Sevdiğin

Salih

MURAD

Bu mektubu kapamaya, zarfa koymaya mecalim²¹⁰ yok. Hemen bitirdiğim gibi Gülzar'ın eline bıraktım. Bi-çare kız da acemi mektubu elinde tutarak kapıdan dışarı çıkıyor. Lakin şu kadere bak. Şu bahta bak.... Annem sofada bulunmasın mı? Mektubu kızın elinden kapıp pedere götürmesin mi?... Ben Gülzar çıktıktan sonra bulunduğum yerde donmuş gibi kalmışım. Aklımı şaşırmışım. Gözlerimi bir yere dikmişim... Bir dakika geçer geçmez annem koşarak ağlayarak gelir. Kapıyı şiddetle itiverir. Gelir boynuma sarılır, beni öper, kucaklar, gözyaşları çeşme gibi yüzüme dökülür! Ben ne olduğumu, nerede bulunduğumu anlayamam. Daha kendime gelemem, annem: —Ah! kızım! Kızım! Kendine gel!.. Ah bi-çare ben!... Ah zavallı ben!.... Az kaldı öksüz kalır idim! Ah! Bin şükürler o dakikaya! Ne hayırlı dakika imiş, o ki ben odadan çıktım da Gülzar'a rast geldim!! Ah! Kızım ah! Korkma... Düşünme.... Muradın hasıl olacak. Senin için korkulacak şey yok artık. Pederini de kandırdım seni Rifat Bey'e vereceğiz....

206 ile'l-ebed: sonsuza kadar

207 mufarakat: ayrılık

208 mukâvele: sözleşme

209 firâk: ayrılık

210 mecâl: güç, kuvvet

Dediği gibi kendimi topladım, artık öyle meyusiyetten²¹¹ sonra böyle ümid-bahş²¹² bir söz işitmek! Böyle bir ümide dönmek!!! Oh ne büyük şey!..... Lakin insan kedere dayanamadığı gibi sevince o kadar daha ziyade dayanamaz. Vücudum titremeye başlar! Gözyaşlarım çeşme gibi annemin göğsüne dökülür! Hüngür hüngür ağlamaya başlarım. Birazdan sonra zihnim azıcık karar bulur. Vücudum biraz rahat eder. Bir de Rifat Bey hatırıma gelir birdenbire benzim değişir:

—Ah..... Rifat Bey..... Rifat Bey.... Rifat Bey kendini telef etmiş ben ne ümit ederim!!

—Yok kızım, yok! Korkma. Gülzar’a ben söyledim, şimdi gitmiş söylemiş. O da şimdi sevinmektedir.

—Bu sözü de işittiğim gibi bütün bütün rahatlandım. Gözlerimi sildim. Annemin elini öptüm. Annem pederime götürdü, onun dahi elini öptüm, yanına aldı....

Nihayet bir aydan sonra gelin oldum. Lakin Rifat Bey’in evine geldim. Çünkü Kamile Hanım oğlunun güveyi girmesine razı olmaz imiş ve hatta Rifat Bey’in ricası üzre anneme geldiği vakitte dahi orasını teklif etmemiş imiş. Nihayet evlendikten bir sene sonra kayın pederim vefat eyledi. Üç sene sonra Kamile Hanım dahi öldü.

—Ah bi-çare Kamile Hanım ah! Beni ne kadar seviyor idi. Saliha Hanım kendi sergüzeştini²¹³ bitirdiği gibi yine dikişine başlar, Ayşe Kadın:

—Ah! Hanım sen de şok şakmış. Onun işün şabuk ihtiyarlamış, zavalli Hanım!

diyerek kalkıp matbaha²¹⁴ gider.

211 me'yüsüyet: ümitsizlik

212 ümid-bahş: ümit verici

213 ser-güzeşt: macera

214 matbah: mutfak

TALAT BEY

Gelelim Talat Bey'e: Talat Bey, Rifat Bey ile Saliha Hanım'ın beynindeki²¹⁵ aşk ve muhabbetin semeresi²¹⁶ olup, gayetle güzel ve akıllı bir çocuk idi. Saliha Hanım'ın kayın pederi ile kayın validesi vefat ettikleri gibi annesi ve babası dahi terk-i dar-ı fena²¹⁷ ve sevgili zevci²¹⁸ ihtiyar-ı dar-ı beka etmiş²¹⁹ olduğundan bi-çarenin Talat Bey'den başka kimsesi yok idi. Bu sebepten Talat Bey'i bir derecede sever idi ki Talat Bey akşam biraz geç kalsa:

—Aman oğluma ne oldu! Oğlum daha gelmedi!....

diye deli olur idi. Her anne oğlunu sevecek a. Lakin bizim Saliha Hanım bir çok sebebe mebni²²⁰, oğlunu başka annelerden pek çok ziyade sever idi. Bunun ile beraber Saliha Hanım'ın akıl ve dirayetine²²¹ bak ki derunundaki²²² muhabbetini oğluna bildirmez, nazlı alıştır-maz, çünkü malum a! Öyle nazlı alışan bazı çocuklar.... Gençler....

Talat Bey, pederi vefat ettiği vakitte mahalle mektebinde devam ediyor idi. Rifat Bey'in vefatından sonra Saliha Hanım oğlunu bir iki sene daha sıbyan mektebinde²²³ ve sonra rüşdiyede okuttu. Talat Bey, on altı yaşında iken mekteb-i rüşdiyye²²⁴ imtihanını verip bütün İstanbul gençleri yaptıkları gibi bir dairenin bir kalemine²²⁵ (Hangi dairenin hangi kalemi olduğunu zikretmek lüzumsuzdur zannedirim) dâhil oldu. İşte iki sene var idi ki o kaleme devam ediyor idi. Talat Bey nazik ve latif bir çocuk olup daima yüzü güler idi ve tabiatında kibir ve hased gibi ahlak-ı zemime²²⁶

215 beyn: ara

216 semere: meyve

217 terk-i dâr-i fenâ etmek: sonu yokluk olan dünyayı terk etmek, ölmek

218 zevci: koca

219 ihtiyâr-ı dâr-ı bekâ etmek: ebedilik ülkesini seçmek (mec. ölmek)

220 mebni: birşeye dayanan

221 dirâyet: zekâ

222 derûn: iç, gönül

223 sıbyan mektebi: ilkokul

224 mekteb-i rüşdiyye: eski dönemlerde ortaokul denginde olan okul

225 kalem: resmî dairelerin yazışma odası

226 ahlak-ı zemîme: kötü huylar, eleştirilen davranışlar

bulunmadığından başka, çapkınlık ve hovardalıktan dahi bütün bütün bihaber²²⁷ olup gayetle uslu olduğundan gerek kalem şerikleri²²⁸ ve gerek bilcümle²²⁹ bildikleri kendini pek çok severler idi. Yukarıda dediğimiz gibi Talat Bey, tabii olarak şen ve yüzü güler bir çocuk iken birkaç gün var idi ki bir düşünmeye dalmış idi. Hiç yüzü dudağı gülmez idi. Yolda geçerken bile kendinde bir dalgınlık görünüyor idi ki bildiklerinden her gören:

—Canım şu çocuğa ne oldu? Başka ahlak mı peyda eyledi?... Yoksa Allah esirgeye bir meraklık mı geldi kendisine?... Yoksa bir kederi mi var? Diğeri:

—Dün yolda yüzyüze rast geldik. Hiç aşinalık²³⁰ etmedi. Ben ses verdim, bakarım ki güya uykuda imiş de birdenbire uyanır gibi sıçradı. Sebebini sordum, bir baş ağrısına uğradım dedi. Yazık! Yanarım şu çocuğa! diyor idi

İşte bi-çare Talat böyle bir hâl peyda etmiş idi. Zavallı hayli de zayıflamış idi. Kalemde şerikleri, yolda tesadüf ettiği bildikleri bunun hâlimden hayran olup²³¹ —Birader sana ne oldu? diye sorduklarında bir baş ağrısını bahane ediyor idi. Kimi Beyoğlu'nda bir hekim, kimisi bilmem nerede bir eczacı, kimi Üsküdar'da bir hoca ve kimi bit pazarında bir üfleyici tavsiye eder idi. Her birinin binlerle hastaları iyi etmiş olduğunu söyler idi. Talat Bey ise bunlara hiç kulak asmıyor idi. Çünkü hastalığını ancak kendisi bildiği gibi ilacını dahi kendisi bilir idi. Ama elinde değil idi. İşte bi-çarenin dalgınlığı, şaşkınlığı, düşündüğü hep bu idi. Talat Bey'in derdi o vakit hiç kimseye malum değil idi. Çünkü zavallı çocuk derdini sır tutar idi, hiç kimseye söylemez idi. Lakin bu türlü derter günden güne büyür, artar, bir derecede artar ki mestur²³² bulunduğu kabı kılıfı patlatır yırtar da meydana çıkar. Meydana çıkar da ummadığın adamlara dahi malum olur. Nasıl ki biz Talat Bey'in şu hâlini merak edip sormak şöyle dursun, Talat Bey'i hiç tanı-

227 bi-haber: habersiz, bilgisiz

228 kalem şeriki: çalışma arkadaşı, iş arkadaşı

229 bi'l-cümle: tüm, bütün

230 aşinalık: tanışıklık

231 hayrân olmak: şaşırarak, şaşkınlığa düşmek

232 mestûr: örtülü, örtülmüş

madığımız hâlde bi-çarenin derdi meydana çıkıp fesane²³³ hükmüne girdiği gibi, bize dahi malum olur ve Talat Bey'in yalnız şu hikâyesiyle kanaat etmeyip evvelinde ser-güzeştini²³⁴ ve annesinin babasının ahvalini²³⁵ tahkik²³⁶ ve bilmeyenlere dahi bildirmek için tahrir²³⁷ etmeye mecbur eder. Şöyle ki:

HACI BABA —TAAŞŞUK-I TALAT

Aksaray'dan Bayezit'e çıkan caddede bundan birkaç sene evvel Hacı Mustafa isminde bir tütüncü var idi ki ihtiyarlığına riayeten²³⁸ ekseriya Hacı Baba derler idi. Bu Hacı Baba altmış yaşını mütecaviz²³⁹, boyu kısa ve şişmanca, sakalı süt gibi bembeyaz bir zat olup göğsünü daima açık ve kollarını dirseklerine dek sıvalı tutar ve bir iskemle üzerine oturup marpucu²⁴⁰ bir dakika ağzından bırakmaz idi. Birisi tütün almaya gelse, Hacı Baba nargileden daha bir iki nefes çektikten sonra kemâl-i teenni²⁴¹ ile kalkıp tütünü tartar ve müşterinin kutusuna koyup yahut kâğıda sarıp müşterinin önüne atar ve teraziyi bir vechile bırakır idi ki gürültüsü adı²⁴² dükkâni sarsar idi. Bu Hacı Baba gayetle tamaḥkâr²⁴³ ise de titiz ve hadidü'l-mizâc²⁴⁴ olduğundan müşterilere öyle çok iltifat filan etmez. Birisi dükkâna girip otursa Hacı Baba kesesini önüne atar, bir de merhaba der, bir iki saatten sonra bir lakırtı ya söyler ya söylemez, müşterinin birisi tütün sert imiş, yaş imiş filân diyerek biraz mırlansa Hacı Baba cevap vermeksizin tütünü boşadup kutusunu ve parasını sokağa atar, şurası tuhaf ki bununla beraber Hacı Baba'nın müşterileri eksik olmaz. Her tütüncüden ziyade müşterisi var. Hepsinden ziyade kazanır, hem de Hacı Baba'nın müşterilerinin çoğu öyle yirmi kırk paralık

233 fesâne: efsane

234 ser-güzeşt: macera, baştan geçen olay

235 ahvâl: hâller, durumlar

236 tahkik: inceleme

237 tahrir: yazma, yazmak

238 ri'ayeten: hürmeten, saygı göstererek

239 mütecâviz: sınırı aşmış; aşkın

240 mârpûc: nargilenin ağzlık kısmı

241 kemâl-i te'enni: dikkatlice, pür-dikkat

242 âdi: âdeta

243 tama'kâr: aç gözlü, aşırı istekli

244 hadidü'l-mizâc: sert yaratışlı, huysuz

tütün alanlardan olmayıp kutularını bir çaryek²⁴⁵ mecidiye ile dolduranlardan idi. Her nasıl ise uzatmayalım, bizim Talat Bey, üç dört seneden beri tütüne alışmış olup Laleli kurbunda²⁴⁶ bir tütüncünün müşterisi idi ki her gün kaleme gider iken ondan tütün alır idi. Bir gün Talat Bey Hacı Baba'nın dükkânının önünden geçer iken —Bir de şu tütüncüden kırk paralık tütün alayım, bakayım bunun tütünü nasıldır ki herkes buna bu kadar rağbet ediyor, diyerek Hacı Baba'nın dükkânına yavaşır, tütün ister. Hacı Baba nargileden daha bir iki nefes çekince kalkıp tütünü tartınca Talat Bey, aşağı yukarı bakar iken gözü dükkânın üstündeki cumbaya²⁴⁷ ilişir. Kafesin²⁴⁸ içinde bir güzel çehre görür. Kafes de seyrekçe, içindeki pekala fark olunur. Talat Bey'in gözleri kamaşır. Bir daha bakayım derken terazinin gürültüsü gözlerini beri tarafa celb eder²⁴⁹. Tütünü alır, giderken bir daha cumbaya bakar. Gördüğü şey evvelki defadan daha bir kat güzel görünür. Bi-çare çocukcağızın o vakte kadar öyle bir güzel görüp sevdiği yok idi. Böyle bir mübtedinin²⁵⁰ gönlü ne kadar kolay müteessir²⁵¹ olur malum ya. Talat Bayezit'a doğru çıkar. Ama zihni oradan ayırlamaz. Tütüncünün cumbası hayal-hanesinde²⁵² tecessüm²⁵³ ettikçe eder. Kaleme gider, yine bu efkar²⁵⁴ ile meşgul. Kaleminden döner iken tütünü tükenmemiş idiyse de yine kırk paralık tütün alır. Cumbaya bakar, yine aynı şey, evine gider. Akli yine onun ile meşgul, yatağa yatar, uyku yok, bir düzi düşünür, bir sevinir, bir keder eder. Kararı²⁵⁵ kalkar, bir yerde duramaz, sabahla evinden çıkar, tütüncüye uğrar, tütünü var iken bir daha tütün alır. Cumbanın keyfiyeti²⁵⁶ daima o. Nihayet birkaç gün böyle gider.

245 çâr-yek: çeyrek

246 kurb: yakın, civar

247 cumba: eski evlerde pencere seviyesinde sokağa doğru çıkıntılı kafesli bölüm

248 kafes: eski evlerde harem pencerelerine takılan ahşaptan yapılan paravan

249 celb etmek: çekmek

250 mübtedî: acemi

251 müte'essir olmak: etkilenmek

252 hayâl-hâne: hayal dünyası

253 tecessüm etmek: gözü önüne gelmek, canlanmak

254 efkâr: fikirler, düşünceler

255 karâr: rahatlık, huzur

256 keyfiyyet: durum, hâl

Bir gün Talat Bey, ber-mutad²⁵⁷ tütün almaya gider. Tütüncü tütünü tartar iken Talat Bey, yüzünü cumbaya çevirip bakakalmış idi. Hacı Baba tütünü hazırlar, Talat'ın önüne atar. "Buyur efendi" der. Ama kime söylersin, herifin aklı başka yerde. Hacı Baba:
—A yol!... Alsan a tütünü.. Ne bakıyorsun? Şaşkın mısın? Nesin!

Tuhaf be!...

diyerek çıkışmaya başlar. Talat mahcup olup tütünü alır gider. Giderken bir daha göz kaldırıp bakar ki cumbadaki gülüyor, işte Talat Bey'e bu gün başka bir meşguliyet. Kızın bu gülmesine bir mana vermek ister:

—Benim şaşkınlığıma mı güldü? Yoksa bu gülmek bir muhabbet alameti midir?...

diyerek ve itab-ı zihn²⁵⁸ ederek yukarı çıkar iken eski müşterisi olduğu tütüncü:

—Bey Efendi, görünmüyorsunuz, ne oldunuz? Oturmaz mısınız biraz?

diyerek dükkâna girmesini teklif eder. Talat Bey dahi döner oturur. Dükkânda bir ihtiyar dahi var idi. Bu üç kişinin beyninde şu mükâleme²⁵⁹ cereyan eyledi:

Tütüncü —Bey Efendi, tütünü nereden alıyorsunuz? Bizim tütünü beğenmiyor musunuz?

Talat —Yok, yine sizin tütün daha iyi, fakat ahbabımın biriyle beraber geliyor idik de. Şu aşağıdaki Hacı Baba'dan kendisi aldı beni de almaya mecbur eyledi. Fakat çok sert.....

257 ber-mu'tâd: sürekli yaptığı gibi

258 it'âb-ı zihn: akıl yormak

259 mükâleme: konuşma

İhtiyar —Hangi Hacı Baba?... Hacı Mustafa mı? Aman ne kadar hazzetmem²⁶⁰ şu adamı... Ne kadar muzi²⁶¹..... müseyyib²⁶²..... müzevvir²⁶³.... Pek çok adamların canını yakmış....

Talat Bey, Hacı Baba'ya dair tafsilat²⁶⁴ almak ister, kızararak, kulak verip işitir.

Tü —Şaşarım şu adama on beş on altı sene evvel bunun beş parası yok idi, borcu da var idi, hatta bana dahi danışmış idi. İflas etmek istiyor idi. Şimdi hayli parası var derler. Nasıl kazandı, anlayamam. Yoksa buyurduğunuz gibi hep dolandırıcılık ile mi kazanmış?

—Dolandırıcılık da etmiş, ticaretten de hayli kazanmış. Fakat bunun asıl zengin olması karısının sayesinde. Hani ya on dört sene kadar var evlenmedi mi idi? İşte o vakit bir dul karı aldı. Bir sene beraber yaşadılar, karı öldü, buna pek çok mal bıraktı.

Tü —Evladı oldu mu o karı ile?

—Yok, lakin karının başka kocadan bir kızı var idi. Miras o kıza kaldı.

Tü —Ey, kız şimdi Hacı Baba'nın evinde mi?

—Evet

Tü —Tuhaf!... Ben yalnız bir ihtiyar kadın görürüm ki Hacı Baba'nın evine girer, çıkar, hiç başka kadın gördüğüm yok.

—Ha. Kızı hiç evinin kapısından çıkarmaz. Taassubundan²⁶⁵ mı? Kiskancından mı? Korkusundan mı? Ne bileyim. Tuhafı neresi ki görücü kadın da sokmaz evine. Evlendirecek kızım yoktur diyor. Ne ümidi var? Anlayamam. Malı elinden gitmesin diye bi-çare kızı evlendirmeyecek mi? Ne yapacak?...

260 hazzetmek: hoşlanmak, beğenmek

261 müzi: eziyet verici

262 müseyyib: savsak, tembel, dağınık

263 müzevvir: ara bozucu

264 tafsilât: ayrıntılı bilgiler

265 ta'assub: bağnazlık

Talat Bey, bu mükalemeden²⁶⁶ istediğinden ziyade malumat²⁶⁷ aldı. Amma çi²⁶⁸ fayda ki aldığı malumattan müteselli olacak²⁶⁹ yerde büsbütün meyus oldu²⁷⁰. Talat'ın efkarında²⁷¹ iki ümit var idi. Biri kızı dışarı bulup bir takriple²⁷² ifade-i meram²⁷³ etmek ve diğeri annesine keşf-i raz²⁷⁴ edip kızı istemek için göndermek. Fakat ihtiyarın (Kızı evinin kapısından çıkarmaz) ve (Görücü kadın evine sokmaz) deyişi bi-çare çocuğun bütün bütün ümidini ifna²⁷⁵ eder. Yeis getirir. Zavallı, dükkândan çıkar. Kaleme gider. Kaleminden çıkar. Evine gelir. Hiçbir dakika bu hülya zihninden eksik olmaz. Bir derde uğrar. Devasını bilmez. Çaresini bulamaz. Meyus olur. Meyus olur da neden meyus olur? Başka şeyden değil. Canından meyus olur. Dünyadan meyus olur. Çünkü böyle bir mahrumiyetin²⁷⁶ indinde²⁷⁷ Talat için cihanı bırakmak, canından ayrılmak bir şey demek değil. İşte zavallı ne felakete uğramış idi, ne belaya müptela olmuş²⁷⁸ idi teemmül²⁷⁹ olunsun! İşte bu günlerde idi ki Talat Bey'in dalgınlığını herkes merak eder idi. Bu günlerin biri idi ki Saliha Hanım ile Ayşe Kadın dahi Talat Bey'e bir hâl olduğunu anladılar ve Ayşe Kadın bir dereceye kadar sebebi- ni dahi keşfeyledi.

HACI BABA'NIN EVİ

Hacı Baba'nın dükkânının bir köşesinde yeşil çuhadan²⁸⁰ bir eski perde ile örtülmüş bir ufak kapı var. Bu perde açıldığı gibi önde ufak ve karanlık

266 mükâmele: karşılıklı konuşma

267 malûmât: bilgiler

268 çi: ne

269 müteselli olmak: avunmak, teselli bulmak

270 me'yûs olmak: ümitsizliğe kapılmak, ümidini kaybetmek

271 efkâr: fikirler, düşünceler

272 takrib: yakınlaşmak (mec. tanışmak)

273 ifâde-i merâm: dilek ve maksadını anlatmak

274 keşf-i râz: sırrı açmak, sırrını söylemek

275 ifnâ: yok etmek, bitirmek, ortadan kaldırmak

276 mahrumiyet: yoksunluk

277 indinde: yanında (bir kimseye göre)

278 mübtelâ olmak: tutulmak, yakalanmak

279 te'emmül: düşünüp taşınmak, detaylı düşünmek

280 çûha: tüysüz, sık dokunmuş yünlü kumaş

bir matbah²⁸¹ ve bir yandan bir dar nerd-bân²⁸² görünür. Nerd-bândan çıkıldığı gibi, ufacak ve penceresiz bir sofa olup nerd-bânın iki tarafında iki kapı var. Bu kapıların sağ kolundaki açıldıkta temizce döşenmiş bir oda görünür. Bu odanın bir köşesinde bir sepet sandık ve üzerinde daha bitmemiş, iğnesi üzerinde bir entari ve diğer bir köşesinde bir ince bez ile örtülmüş bir gergi ve duvarın bir tarafında bir ayna ve diğer bazı böyle alâmetler görünmekle vehle-i ulada²⁸³ bir kız odası olduğu fark olunur. Evet yukarıda ima²⁸⁴ olduğu gibi Hacı Baba'nın bir emeksiz kızı var idi. İsmi Fitnat idi. İşte bu oda Fitnat Hanım'ın odasıdır. Biz şimdi evin tarifine bakalım da sonra Fitnat Hanım'ın uzun uzadıya tavsifine²⁸⁵ geleceğiz. Bu odanın kapısının karşısındaki kapı açıldıkta ufacak bir oda görünüp bir köşesinde bir çarşaf ile örtülmüş bir sürü yatak ve çivilere asılmış bazı eski kürkler entariler bulunmakla bir ihtiyar kadının odası olduğu belli olur idi. Filvaki²⁸⁶ Hacı Baba'nın yetmiş yaşını mütecaviz²⁸⁷ Emine Kadın namında bir analığı var idi. İşte bu oda da ona mahsus idi. Sofanın bir köşesinde yilankavi²⁸⁸ bir dar nerd-bân olup yukarı çıkıldığı gibi bir ufak oda var. Bu odanın bir köşesinde katlanmış bir yatak ve bir tarafında bir namaz seccadesi ve bir masanın üzerinde bir şamdan, bir kibrit, su ile dolu bir sürahi, bir bardak ve bir köşede dayatılmış bir uzun çubuk ve bir pencerede uzun marpuçlu bir nargile ve duvara asılmış birkaç levha²⁸⁹ ve bir iki eski kürk bulunmakla bir erkek odası olduğu anlaşılır. Filvaki bu oda Hacı Baba'nın odası idi. Hacı Baba saat birde dükkânı kapayıp ve yukarı çıkıp Fitnat Hanım'ın odasında Fitnat Hanım ve Emine Kadın ile beraber yemek yedikten sonra kapının anahtarını cebine koyup kahveye çıkar ve

281 matbah: mutfak

282 nerd-bân: merdiven

283 vehle-i ûlâ: ilk an, ilk bakış

284 imâ: işaret etmek

285 tavsîf: niteliklerini anlatmak

286 fi'l-vâki': gerçekte, gerçekten

287 mütacâviz: aşkın, geçmiş

288 yilankavi: dolambaçlı

289 levha: tablo

yazın üçe, kışın beşe kadar oturup sonra gelir kapıyı açar idi. Bir ufak fener ile yukarıya çıkar idi. Mumu yakar idi. Yatağını da hazır bulup yatar uyur idi. İşte Hacı Baba'nın âdeti daima bu idi.

Gelelim Emine Kadın'a bu kadın evlad-ı Çerakise'den²⁹⁰ olup Hacı Baba'nın pederi kendisini ufak almış ve birkaç sene sonra, karısı olan Hacı Baba'nın annesi öldükten sonra nikah kıymış idi. Bu kadıncağız saçı bembeyaz ve ağzında bir dişi yok, burnunun ucu ağzını kapamış gayetle zayıf bir kadın olup pek çok masal bilir ve ekseriya²⁹¹ cinlerden cadılardan gulyabanilerden bahseder ve onlardan pek çok korkar idi. Emine Kadın'ın vazifesi, günde bir defa matbaha inip bir sahan²⁹² yemek yapmak ve Hacı Baba'nın yatağını kaldırıp odasını düzeltmekten ibaret idi. Fakat Emine Kadın Fitnat Hanım'ı pek çok sevdiğinden sabahleyin kalktığı gibi odasına gidip masala başlar idi ve masal söylemeye şöyle dalar idi ki Fitnat Hanım hatırına getirip mecbur etmeye idi hiçbir vakit masalı bırakıp iş ile meşgul olmak hatırına gelmez idi. Hacı Baba tabii titiz olduğundan Emine Kadın'a daima çıkışır²⁹³ idi. Hele yemekte biraz kusur bulduğu vakitte –Seni masallar bırakmaz ki bir iş yapasın, diyerek kıyameti koparır idi. Bu sebepten Emine Kadın Fitnat Hanım'a masal söyler iken Hacı Baba'nın geldiğini duyduğu gibi anide masalı bırakıp bir iş ile meşgul olur idi. Bununla beraber Emine Kadın matbahta yemeği ateşe koduktan sonra dükkâna çıkan kapının yanına gidip perdenin arkasından Hacı Baba ile konuşmaya başlar ve bir iki sözden sonra masal babını²⁹⁴ açar idi. Fakat Hacı Baba masala başladığını anladığı gibi — Yemeğe bak-..... Yemeğe!... Yemek yanacak, masal istemem- diyerek bi-çare kadıncağızı meyusen²⁹⁵ koğar idi.

290 evlâd-ı Çerâkise: Çerkez çocukları

291 ekseriyâ: çoğunlukla

292 sahan: derinliği az kap

293 çıkışmak: azarlamak

294 bâb: konu, bahis

295 me'yûsen: üzüntülü bir şekilde

FİTNAT HANIM

Yukarıda ima²⁹⁶ olunduğu gibi Hacı Baba on dört sene evvel evlenip bir dul karı almış idi. Bu karının bir yaşında bir kızı var idi. Bir sene Hacı Baba ile yaşadıktan sonra bi-çare kadın öldü. Kızı Hacı Baba'ya kaldı ki Fitnat Hanım dediğimiz bu kızdır. Bu kızın babası kim olduğunu kimse bilmez idi. Hacı Baba ve kız kendisi dahi şu kadar bilirler idi ki Zekiye Hanım (kızın annesidir) Hacı Baba'ya varmazdan evvel taşralı olup İstanbul'a memuriyetle bulunan bir zat ile akd-i izdivac²⁹⁷ etmiş ve birkaç ay sonra merkum²⁹⁸ vefat etmekle Zekiye Hanım hamile kalıp bu kızı dünyaya gelmişti. Lakin aslı böyle miydi? Yok. Sabredelim de aslını sonra anlayacağız. Her ne ise. Hacı Baba bu kızın terbiyesine pek çok dikkat edip beş yaşına bastığı gibi mektebe göndermeye başladı ve hiçbir vakit yalnız göndermeyip daima bir adam terfik²⁹⁹ eder idi. Sekiz yaşına varıncaya dek mektebe devam ettirdi. Sonra mektepten çekip eve kapadı. Ama şöyle kapadı ki bi-çare Fitnat ol vakitten bahsimiz olan zamana değin yani on dört yaşına varıncaya kadar sokak kapısını bile görmemiş idi desek mübalağa etmiş olmayız.

Fitnat Hanım cismi narin. Boyu orta. Gözleri kaşları simsiyah. Örme saçları arkasından beline dek uzanmış. Rengi süt gibi bembeyaz. Burnu gayetle düzgün. Hokka gibi ufak ağzı. Lal³⁰⁰ gibi iki dudak ve inci gibi beyaz ve ufak dişler ile tezyin³⁰¹ olunmuş velhasıl³⁰² hüsn-i mücessem³⁰³ denmeye şayan³⁰⁴ on beş yaşında bir kız idi. Fitnat Hanım gayetle halim³⁰⁵ olup hiddet ve gazabın ne olduğunu hiç bilmez idi. Nezaket ve lelafet ona mahsus şeyler. Pek az söyler. Sesi gayetle ince ve güzel.

296 imâ: dolaylı olarak anlatmak

297 'akd-i izdivâc: evlilik anlaşması

298 merkûm: yukarıda bahsi geçen, yukarıda yazılmış olan

299 terfik: yanına bir kişi verilmek

300 la'l: kırmızı değerli bir taş

301 tezyîn: süsleme

302 ve'l-hâsıl: kısacası

303 hüsn-i mücessem: somutlaşmış güzellik

304 şâyân: layık, yaraşır

305 halim: yumuşak huylu, sessiz, sakin yaratılışlı

Hiçbir vakit kakhaha ile gülmeyi ancak tabiatın acayibinden olan inci gibi dişlerini gösterecek kadar bazen tebessüm eder idi. Ahlakını uzun uzadıya tarif etmekten ise Hacı Baba gibi titizi ve hadidül-mizac³⁰⁶ bir adam ile imtizac³⁰⁷ edip merkumu hiçbir vakit gücendirmedini ve emir ve tenbihi haricinde ebedî hareket etmediğini zikretmekle kifayet³⁰⁸ etsek daha iyidir zannederim. Evet Hacı Baba Fitnat Hanım'dan pek çok hoşnut olup hiçbir vakit kendisine fena söz söylememiş ve surat etmemiş idi. İsmetine³⁰⁹ gelince yukarıda denildiği gibi yedi seneden beri sokak kapısını görmemiş ve konuştuğu zatlar pek mahdut³¹⁰ olduğundan buna ismet-i mücesseme³¹¹ desek bile az söylemiş oluruz.

Fitnat Hanım'ın dikiş dikmek ve nakış işlemeye o kadar sevdası var idi ki sabahleyin kalkıp kendine ve odasına güzelce bir düzen verdiği gibi gergefi önüne alıp veyahut dikişe başlayıp hiç baş kaldırmaz idi. Emine Kadın dahi ihtiyarların âdeti üzere pek erken kalkıp eve biraz nizam³¹² verdikten sonra Fitnat Hanım'ın yanına gidip masal söylemeye başlar idiye de Fitnat Hanım bu masallara çok dikkat etmeyip dikkati gergef ve dikişinde idi. Üç dört saat böyle geçtikten sonra nakış ustası Şerife Kadın gelip bir yarım saat kadar nakış talim eder ve yarım saat kadar da Emine Kadın ile konuşur gider. Fitnat yine işlemeye dalar. Velhâsıl Fitnat Hanım daima dikiş ve gergef ile meşgul olur. Gah işler gah işlemiş olduğu şeyleri açar gözden geçirir. Noksanlarına canı sıkılır. Noksansız olanlarla iftihar³¹³ eder. Güzel işlenmiş veyahut dikilmiş bir şey görse birkaç defa gözden geçirir. Mislini³¹⁴ yapmaya çabalar.

306 hadidül-mizâc: sert tabiatlı

307 imtizâc: kaynaşma

308 kifâyet: yetinme

309 'ismet: masumluk, günahsızlık

310 mahdûd: az sayıda, birkaç

311 'ismet-i mücesseme: somutlaştırılmış masumluk

312 nizâm: düzen, tertip

313 iftihâr: övünme

314 misl: benzer, eş

İşte Hacı Baba'nın evine nakış ustasından başka giren çıkan yok. Çünkü bir taraftan Hacı Baba komşularıyla çok iyi geçinmediğinden ve taraf-ı diğerden³¹⁵ Fitnat Hanım'ın kimseye iade-i vizite³¹⁶ etmeyeceği belli olduğundan komşulardan hiç kimse Hacı Baba'ya misafir olmaz. Ama Fitnat Hanım böyle daima yalnız oturmadan sıkılmaz mı idi? Denilecek yok, büsbütün aksine. Fitnat Hanım kendi âlemi içinde kendi gergefiyle, kendi dikişiyle şöyle eğlenir idi ki onları bırakıp bir misafir ile konuşmak, söz bulmaya kendini zorlamak kendisi için adi bir azap olacaktı. Hatta Emine Kadın'ın masallarını dahi çok defa dinlemeye vakit bulamaz idi. Emine Kadın işsiz kaldığı gibi vira³¹⁷ masal söylemekten vaz geçmez idi a. Fakat dinleyen yok idi.

DAHA BİR EĞLENCE —TAAŞŞUK-I FİTNAT

Bir müddetten sonra Fitnat Hanım'a daha bir eğlence çıktı. Eğlence de değil a, daha bir meşguliyet diyelim. Malumdur ki kadınlar ve hususıyla kızlar vakitlerin çoğunu pencere ve cumbalarda geçirip sokakta geçenleri seyretmekle eğlenirler. Fakat bizim Fitnat Hanım'da bu âdet yok idi. Fitnat'ın eğlencesi bütün bütün gergefinde ve sandık ve çekmecelerindeki işlemlerinde, örmelerinde mahdud³¹⁸ idi. Öyle pencerede oturup seyretmeyi tecrübe bile etmemiş idi ve tecrübe etmek dahi hiç hatırına gelmemiş idi.

Meğer bir gün saat dört sularında odasında gezinirken gözü sokağa gider. Gayetle parlak bir şey yani pek güzel bir oğlan gözüne çarpar. İhtiyarı³¹⁹ olmayarak pencereye yanaşır. Gözünü şu oğlana diker, gözüyle onu şöyle bir teşyi³²⁰ eder. Oğlan görünmez olduğu gibi güneş gurup³²¹ ettikten sonra

315 taraf-ı diğer: diğer taraf, öbür taraf

316 i'âde-i vizite: ziyarete ziyaretle karşılık verme

317 vira: aralıksız, sürekli

318 mahdud: sınırlı

319 ihtiyâr: arzu, istek gücü, kuvveti olmak

320 teşyi': uğurlama

321 gurub: (güneş) batmak

ufk-ı arzda³²² görünen melalete³²³ müşâbih³²⁴ bir hüznün Fitnat'ın ruyuna³²⁵ nümeyan olur³²⁶. İbtidadan³²⁷ beri süt limanlık³²⁸ olan bahr-i efkârında³²⁹ bir telaş dalgasıdır peyda olur³³⁰. Gönlü gergefte işlemek çok istemiyor, pencerede oturmasını istiyor. Yarım saat kadar cumbada oturur. Gördüğü adama benzer bir daha görmek ister. Fakat (yağma yok) göremez... Anlar ki o bir imiş, başkasından ümidini keser de onun tekrar geçmesini arzu eder. Lakin onun da böyle çabuk dönmesini ümit etmez, yine gergefin yanına çekilir ama yarım saatte bir kalkıp pencereden sokağa bakar, bakar ama bir şey göremez. Yalnız saat onda bir defa kalkıp baktığı gibi gördü ki sabah gördüğü çocuk dönmüş ve evinin hizasından³³¹ geçmiş, ancak arka tarafından biraz görebilir. Nihayet bir iki gün böyle gider. Fitnat Hanım dikkat edip anlar ki bu çocuk saat dörtte yukarı çıkar ve saat onda döner. Artık saat dörde ve ona yaklaştığı gibi Fitnat Hanım cumbadan çekilmez. Bu vech ile Talat Bey'i (Çünkü bu çocuğun Talat Bey olduğunu elbette anladınız) her gün iki defa görür. İşte bu defa Fitnat Hanım'ın tabiatına³³² bir tebeddül³³³ getirir. Gergeften dikişten biraz soğur, öyle daima işlemekle vakit geçirmekten çok hoşlanmayıp bazen de bir köşeye çekilip تنها düşünür. Zihninde bir meşguliyet bir keder olduğu yüzünden belli olur, sokağa bakmadan hoşlanır her ne kadar ki Emine Kadın:

—Kızım pencerede oturma, seni görürler de nazar³³⁴ var, sihir yaparlar.... A.....! Kızım sihirden nazardan neler olur neler.....!!!

Ve sair buna dair binlerle hikâyeler söyler idiyse de fayda vermez idi.

322 ufk-ı arz: yeryüzünün çevresi, yeryüzünde

323 melâlet: usanç, bıkkınlık

324 müşâbih: eş, benzer

325 rûy: yüz

326 nümâyân (olmak): görülmek, ortaya çıkmak, belirmek

327 ibtidâ: başlangıç, başlama

328 süt limanlık: durgunluk, sakinlik

329 bahr-i efkâr: düşünceler denizi

330 peydâ olmak: ortaya çıkmak

331 hizâ: seviye, bir çizgi üzerinde bulunma

332 tabî'at: karakter, yaratılış

333 tebeddül: değişim

334 nazar: göz değmesi

Şerife Kadın dahi Fitnat Hanım'ın bu neşesizliğini anlamış idi ve hatta bir gün çıkarken Emine Kadın'ı matbahta bulup dedi ki:

—Canım bu kızcağızı çok mahzun³³⁵ görüyorum. Galiba sıkılıyor, hiç dışarı çıkar mısınız?

Cuma günleri hiç olmaz ise seyir yerlerine çıkarır mısınız? Komşulara gider misiniz? Onlar size gelir mi?

—Ah...! Kadıncığım! Yedi senedir ki bu kızcağız sokak kapısından çıkmamış! Bilmezsin babası ne titizdir? Komşular da gelmez. Ne gelsin, bir defa gelir, iki defa gelir, sıra bize gelir, biz gitmediğimiz gibi onlar dahi kesilir, gelmez. Ben de kapandım, kızı yalnız bırakmayayım diye hiçbir yere çıkamıyorum. Ben de anlayamıyorum, pederinin bu merakı nedir? Kız benimle beraber çıktığı vakit ne olmak ihtimali vardır? Ben de korkarım, korkmam demem, Allah esirgeye nazardan!..... Kızlara pek çok nazar değer, orası öyle. Ama kızın bir nüshası³³⁶ var! Merhum annesi bir nüsha bırakmış ki nazardan, cinden, her fenalıktan saklar. O nüshayı hiçbir dakika boynundan çekdirmem. Ne nüsha!... O nüsha bir tılsımdır! Merhum annesi bilmem nasıl ele getirmiş! Bana vasiyet etti idi ki “Sakın bu nüsha kaybolmasın ve kız on sekiz yaşına bastığı gibi açıp kendisine okutmalısın”. İşte daha üç sene var nüshayı açmaya. Bakalım içinde neler olacak!...

—Yok. Hacı Baba'nın bunda hakkı yok. Kızı biraz çıkarmalı. Eğlendirmeli. A... Böyle olur mu? Hapishanede gibi gece gündüz evde kapalı!... Dur gideyim çıkışayım biraz Hacı Baba'ya. Şerife Kadın böyle diyerek dükkân kapısını açar. Bir sandalyede oturur. Söze başlar:

—Hacı Baba, size bir şey söyleyeceğim.

—Buyurun.

335 mahzûn: hüznünlü, üzgün, kederli

336 nüsha: muska

—Canım şu kızı verem edeceksiniz. Gece gündüz evde mahpus gibi olur mu? Biraz konu komşuya göndermeli. Emine Kadın’la beraber bazı seyre çıkarmalı.

—Hanımefendi. Ben size bir şey söyleyim. Benim adım cimri çıkmış. Komşular, mahalleliler benim hakkımda neler söylemezler... -Yirmi kuruş araba parası vermemek için kızını ayda bir defa olsun dışarı çıkarmıyor-diyorlar. Ben sahih³³⁷ müsrif değilim. İdareme bakarım. Ama Allah’a şükürler olsun. Bana vermiş. Yirmi kuruş sarf olunacak da vazifemde mi? Fakat ben kızımı çıkarıp bir seyre göndersem. Kız güzel. Herkes arabanın arkasına düşecek. Kimi yüzüne bakıp bıyık buracak kimi sigara atacak. Kimi bilmem ne halt edecek. Benim gayretim. Namusum böyle rezaletleri tahammül edemez. Bizde şimdi edep kalmadı. Namus kalmadı. Senin seyir yerleri dediğin yerler rezalet yerleridir. Edepsizler. Irzsızlar mahalleridir. Öyle yerlere kız gönderilir mi?... Ben erkeğim. İhtiyarım da yine öyle yerlere gitmeden ictinab³³⁸ ederim. Çünkü bilirim ki namusuma muzırdır³³⁹. Irzımı muhildir³⁴⁰. Nerede kaldı ki on beş yaşında bir kız öyle yerlere gitsin!!...

—Öyledir. Hakkın var. Ama modalar. Alafrangalar böyle şeyler çıkardılar. Ne yapalım?

—Afedersin, bu alafranga da değil. Alafranga bunu kabul etmez. Hiç Kâğıthane’de Veli Efendi’de öyle mahallerde hiçbir vakit bir madama³⁴¹ gördünüz mü?

—Ben mi göreyim? Ben gider miyim öyle yerlere?...

337 sahih: gerçek, doğru

338 ictinâb: sakınma, çekinme, uzaklaşma

339 muzırr: zararlı, zarar veren, zarara sokan

340 muhill: ihlal eden, dokunan, sakatlayan, bozan

341 madama: “madam” sözcüğünün halk arasında kullanılan biçimi

—Gidenlerden sorabilirsin. Madamalar çıkarlar. Erkeklerin meclislerine girerler. Kahvelerde otururlar. Fakat bir madama kocasını yahut biraderini ya babasını kolundan alıp kemal-i vakar³⁴² ile yürüyerek ırzına halel³⁴³ getirmeyecek bir yere gidip kemal-i edep³⁴⁴ ile oturur. Hiç kimse yüzüne bakmaya cesaret edemez. Hâlbuki bizimkiler öyle değil... Biz karılarımızı kızlarımızı bir arabacıya teslim edip Allah'a emanet.... Nereye götürse götürsün....

—Orası öyle. Ama hiç olmaz ise aralıkta komşulara göndermelisin.

—Ey. Komşuya gittiği gibi komşu hanım -Bu cuma gel Kâğıthane'ye gidelim- diyecek. Kandıracak.... Nihayet olmaz. Sen benim kız gibi öyle uslu. Kamil³⁴⁵ bir kız. Bir karı tanırsan getir. Kız ile görüşsün. Konuşsun. Ki kız da ondan bir şey istifade etsin. O vakit ben sana ne diyeyim? Yoksa başka türlü olmaz. Ben bu kızını on beş sene var ki böyle saklıyorum. Babası da benim. Anası da ben. Fena mı terbiye vermişim? Eğer verdiğim terbiye fena ise bu usulü tebdil³⁴⁶ edeyim. Fakat zannederim ki değil....

—A..! Ben öyle mi dedim. Ben kız sıkılıyor diyorum. Yoksa...

—Yok sıkılmaz o. O zati³⁴⁷ gezmek ne demek bilmez ki. Onu seyre göndersem bile gitmez.

Şerife Hanım'ın Hacı Baba'ya vereceği cevap kalmadığından bir iki dakikalık sükuttan³⁴⁸ sonra kalkıp gider.

342 kemâl-i vakâr: ağırbaşlılık olgunluğu

343 halel: bozma, bozukluk, eksiklik

344 kemâl-i edeb: edep olgunluğu

345 kâmil: eksiksiz, kemale ermiş, olgun, terbiyeli, görgülü

346 tebdil: değiştirme, değiştirilme, başka bir hâle getirme

347 zâtî: kendiyile ilgili, kendine ait, kişilik, özlük, özel

348 sükût: susma, söz söylememe

TEBDİL-İ KIYAFET³⁴⁹

Gelelim yine Talat Bey'e. Talat Bey'i (hatırınızda olmalı ki) bir büyük hüzn ü meyusiyette³⁵⁰ bırakmışız. Evet bi-çare³⁵¹ öyle bir halet-i meyusiyette³⁵² yukarı aşağı dolaşır iken bir gün görür ki Hacı Baba'nın dükkânından bir kadın çıkıp Aksaray'a doğru iner. Talat ne yapacağını şaşırılmış a. Bu kadının arkasını alır. Kadın Aksaray'a iner. Murat Paşa'dan geçer. Yüksek Kaldırım'a çıkar. Talat Bey arkasını bırakmaz. Nihayet Odabaşı'na yakın giderler. Kadın bir kapıyı çalar bir ufak eve girer. Talat Bey ileri gider. Bir sakaya rast gelir:

—Saka baba. Burada bizim.... Efendi'nin evi var. Galiba şu köşedeki olmalı. Değil mi?

—Yoğ. O nağış ustası Şerufe Hanum'un evidir.

—Tuhaf. Ya onun evi nerede olmalı acaba?

—Bu mahallede öyle adam yoğ.

—Yanlışı tarif etmişler öyle ise.

Talat Bey'in muradı Hacı Baba'nın dükkânından çıkan kadını anlamak. Ve bu vasıta ile şayet maşukasından³⁵³ bir serrişte³⁵⁴ almak idi. Bu kadının nakış ustası olduğunu anladı. Kendi kendine:

—Ha. Kıza nakış göstermeye gider. Bunu tenhaca bulup da keşf-i raz³⁵⁵ etsem.... Yok yok. O olmaz..... Fakat mademki ustasıdır. Kız elbette bazı defa bunun evine gelecek... Yolda rast gelsem de kendisine muhabbe-

349 tebdil-i kıyâfet: kıyafet değıştirme

350 hüzn ü me'yüsüyyet: keder ve ümitsizlik

351 bi-çâre: çaresiz, zavallı.

352 hâlet-i me'yüsüyyet: ümitsizlik hâli

353 maşûka: sevilen, sevilmiş (kadın, kız)

354 ser-rişte: ipucu

355 keşf-i râz: gizli bir şeyin farkına varma

timi arz etsem.... Lakin ne diyorum... O kapıdan çıkmaz da buraya kadar mı gelecek!... Diyerek ve bin türlü hülya kurarak avdet³⁵⁶ eder. Zihninde görüşmeye hiçbir yol. Hiçbir vasıta bulamaz. Bir de Murat Paşa Camii'nin önünden geçer iken bir kadın gözüne iliştiği gibi visale³⁵⁷ nail³⁵⁸ olmak için bir kadın kıyafetine girmek lazım olduğu hayalhanesinde³⁵⁹ tasavvur³⁶⁰ eder:

—Ah...! Sahih³⁶¹ bir kadın kıyafetine gireyim. Nakış öğrenmek vesilesiyle bu nakış ustasına gideyim (evini öğrendim a). Sonra ötesi kolay. Oh!.. Ne güzel hatırıma geldi! Ne kolay şey! Oh oh!.. Bıyığım sakalım yok. Boyum kısaca. A... Saçım yok!... Fakat bir perukadan³⁶² satın alırım. O da oldu. Pek güzel. Bir ferace³⁶³. Bir yaşmak³⁶⁴.... Lakin yok.... Yaşmağı takamam. Doğrusu.... Ha yüzüme bir siyah yazma yemeni. Arkamda bir çarşaf... Ha. İşte bu kolay. Sokakta da kimse tanımaz.... Nasıl daha evvel böyle bir şey hatırıma gelmemiş idi?..

Diyerek meyusiyyetten³⁶⁵ bir ümide döner. Tebdil-i kıyafeti zihninde kurdukça kurar. Evine gider bütün gece uyumaz. Ertesi teşebbüs edeceği işin tedarikatını³⁶⁶ kurar. Ertesi gün sabahla kalkar. Gece kurduğu hülya üzere Beyoğlu'na geçer. Bir modist³⁶⁷ dükkânında kendi saçına muvafık³⁶⁸ bir yapılmış saç alır. Oradan dönüp Bezistan Kapısı'na gelir. Biraz kullanılmış bir kat karı rubası³⁶⁹ yani bir gömlek. Bir entari. Bir şalvar bir çarşaf. Bir

356 'avdet: geri gelme, dönme, dönüş

357 visâl: sevgiliye kavuşma

358 nâil: muradına eren, ermiş, ele geçiren

359 hayâl-hâne: vehim, kuruntu melekesi

360 tasavvur: zihinde şekillendirme, kurma

361 sahih: gerçek, doğru, hâlis, kusursuz

362 peruka: iğreti saç, takma saç

363 ferace: kadınların sokakta yaşmakla beraber giydikleri üst giysi

364 yaşmak: kadınların ferace giydikleri zaman başlarını ve yüzlerini sardıkları beyaz örtü

365 me'yüsiyyet: ümitsizlik

366 tedârikât: hazırlıklar

367 modist: kadın şapkası imal eden veya satan kimse

368 muvâfık: uygun, yerinde

369 ruba: giysi, giyecek

yazma yemeni alır. Bir ufak bohça yapar. Bir çocuğun eline verir. Beyazıt'a doğru çıkar. Bir de saate bakar ki dokuzu geçmiş. O günün tebdil-i kıyafete müsait olmadığını anlar. Aşağı iner. Bohçayı mühürler. Tanıdığı bir dükkâna bırakır. Hacı Baba'nın dükkânı önünden geçer iken bir de cumbaya göz atar. İşbu³⁷⁰ göz atması boşuna gitmez. Fakat, Talat Bey zihninde visali³⁷¹ kurmuş. Böyle uzaktan bir görmek kendisine o kadar tesir etmez. Kızın da böyle daima pencerede oturmasından taaccüpte³⁷² kalır. Bilmez ki kendisinin müptela olduğu derde bi-çare³⁷³ kız bir ay evvel müptela olmuş.

Talat Bey evine gider erken kalkayım diye erken yatar. Fakat uyku nerde. Her bir tarafa döner. Hülyalar kurar. Tebdil-i kıyafet etmek için zihniyle bir mahfi³⁷⁴ yer arar. Şehzadebaşı'nda bunların bir evi var ki asıl Saliha Hanım'ın pederinin evi idi. Bu evi kira ile verirler idi. Fakat o aralık boş idi. Hem bu evin arka tarafından bir dar sokakta kapısı var idi ki bu kapı hiçbir taraftan görünmez idi. İşte orası Talat Bey'in hatırına gelir oraya gidip tebdil-i kıyafet etmeyi kurar. Sabahla kalkar annesine:

—Eve çoktan beri bakmadık. Anahtarı verseniz gidip gezeyim bir defa.

Diyerek anahtarını alır. Dışarı çıkar. Evvelsi gün bir dükkânda bıraktığı bohçayı gider alır. Oradan Şehzadebaşı'na gider. Söylediğimiz dar sokağa girer. Evin kapısını açar. İçeri girer. Bir dolapta kırık bir ayna bulur. Bu aynayı önüne alıp bohçayı açar. Evvela modist³⁷⁵ matmazelin tarifi üzerine saçlarını uydurur. Rubaları³⁷⁶ giyer. Güzel bir kız kıyafetine girer. Çocuk olduğu hiç belli olmaz. Talat Bey sevincinden çıldıracak. Aynaya bakarak kendi kendine:

370 işbu: bu, özellikle bu

371 visâl: sevgiliye kavuşma

372 ta'accüb: şaşakalma

373 bi-çare: çaresiz, zavallı

374 mahfi: gizli, saklı

375 modist: kadın şapkası imal eden veya satan kimse

376 ruba: giysi, giyecek

—Kimse fark edemeyecek. Ah. İşte aynı kız gibi. Ben de bir kız ol idim güzel bir kız olacak imişim. Oh! Bugün görüşeceğiz. Adını belleyeceğim. Oh ne tatlı adı olacak! Ne güzel ismi olacak! Hele görüşeceğiz konuşacağız... Ah! Hiç aklım almıyor... Fakat belli olursam rezil rüsva olacağım!.... Diyerek yüzünü yemeni ile örttü. Çarşafa büründü. Eline bir ufak kadın şemsiyesi aldı. Çıktı. Kapıyı kapayıp anahtarı cebine soktuğu gibi soluğu Odabaşı'nda aldı. Gider iken yolda rast geldiği çapkınların buna işaretler ettiklerini lakırdı söylediklerini omuz vurduklarını bırakalım da ilerisine bakalım:

NAKIŞ TALİMİ³⁷⁷

Talat Bey Şerife Kadın'ın kapısına gittiği gibi kapıyı çalar. Der-akab³⁷⁸ kapı açılır. Yukarı çıkar çarşafı yemeniyi çıkarır. Gösterdikleri bir ufak odaya girer. Görür ki ihtiyar bir kadın oturup bir iki kıza nakış gösterir. Selam verip bir köşede oturur. Dizleri tir tir titriyor. Korkuyor. Ettiğine bir dem³⁷⁹ pişman olur. İstikbalini düşündükçe müteselli³⁸⁰ olur.... Birazdan sonra kızlar gider. O vakit Şerife Kadın Talat Bey ile bu mükalemeyi³⁸¹ açar:

—Siz kim oluyorsunuz kızım? İsminiz nedir?

Talat Bey kendi ismini evvelce düşünmüş idi. Sesini kız sesine benzetmeye çabalayarak:

—İsmim Ragıbe'dir. Bir müderris kızıyım. Anam on beş sene evvel ölmüş. Beni ufak bırakmıştır. Pederim beni okumaya yazmaya çalıştırır. Nakışa dikişe çok sevdam vardır. Ama bırakmıyor. Onlar bir işe yaramaz. Sen okumaya yazmaya bak diyor.

377 ta'lim: öğrenme, öğretme, öğretim, okutma, ders verme

378 der-akab: hemen arkasından

379 dem: nefes, soluk

380 müteselli: teselli bulan, avunan

381 mükâleme: konuşma

—Subhanallah!.. Karı müderris olmayacak. Kâtip olmayacak. Kızı o kadar okumak yazmak ne lazım? Kızlara birinci lazım olan şeyler dikiş dikmek. Nakış işlemek vesair böyle şeylerdir. Yazı da fena değil. Demem ama....

—Nihayet geçenlerde halam da gelmiş idi. Pederi güç bela ile kandırdık ki bana biraz dikiş biraz nakış tahsil ettirsin. Bir nakış ustası aradık.Sizi pek çok methettiler. Onun için geldim size rica edeyim.....

—Peki kızım. Peki... Nakıştan hiç meşk³⁸² aldığın yok mu?

—Valideciğim. Hiç şimdiye kadar elim iğne tutmamış. Siz himmet³⁸³ edeceksiniz de.....

—Yazık. Kızım böyle güzel lakırdı söylersin. Böyle güzel uslu bir kız da.. nakış bilmeyesin.... A peder efendi iyi etmemiş... Fakat merak etme kızım. A! Bu zekâvetinle³⁸⁴ bu aklınla hiç şüphem yok ki az zaman içinde pekala öğreneceksin. Fakat siz buraya geleceksiniz değil mi?

—Evet. Evet. Bendeniz gelirim.

—Çünkü ihtiyarladım. Kızım. Bir yere gidemiyorum. Şimdi hemen başlayalım kızım. Dışarıda bir boş gergef³⁸⁵ var. Onu getir bana. Ragıbe hanım kalkar gergefi alır. Şerife Kadın'ın önüne getirir.

—Şu dolabı da aç. Üst katında bir çevre var. Onu getir. Şu kutuyu da getir.

Ragıbe Hanım hepsini getirir. Önüne bırakır.

382 meşk: alışmak, öğrenmek için yapılan çalışma, alıştıрма

383 himmet: gayret, emek, çalışma, çabalama

384 zekâvet: zekâ, zekilik

385 gergef: nakış işlenecek kumaşta gerilip işlenmeye yarayan dört ayaklı ve açılır kapanır dört pervazdan oluşan alet, nakış işi

—Şimdi bak kızım. Ben şu çevreyi³⁸⁶ nasıl gereceğim. Ki sen de evinde öyle geresin.

Şerife Kadın çevreyi gerdikten sonra kutuyu açar. İğne iplik çıkarır işlemeye ve her şeyi tarif etmeye başlar. Ragıbe Hanım (yani Talat Bey) gözlerini gergefe diker. Gâh nakışa dikkat eder ve gâh işin nasıl ileri varacağını düşünür. Ve gâh hilesinin meydana çıkmasından korkar. Yüzü her dakikada bir renk peyda³⁸⁷ eder. Nihayet birazdan sonra meşk biter. Ragıbe Hanım kalkar. Çarşafa bürünür. Çıkar. Gider.

Yüksek Kaldırım'dan iner iken bakar ki kendi kalemi efendilerinden bir zat dahi karşısında yürüyor. Bir de Merkum Efendi buna yanaşır. Baş eğip dikkatle yüzüne bakar. İşaretler eder. Talat Bey bir taraftan “beni tanımasın” diye korkar. Bir taraftan da herifin bu türlü hareket-i rezilanesi³⁸⁸ canını sıkır. İster yakasını kurtarsın. Fakat herif ayrılmaz ki.... Talat Bey acele gider. O da acele eder. Talat Bey yavaş durur. O da öyle yapar. Talat Bey'in canı sıkılır. İster herife çıkışsın. Fakat cesaret edemez. Kendine de el vermez. Kendi kendine:

—Ah bi-çare³⁸⁹ kadınlar ne çekerler imiş! Biz erkekler onları kukla mesabesinde³⁹⁰ kullanıyoruz. Yolda serbest ve rahat yürümelerine mani oluruz. Bu ne rezalet! Ne küstahlık! Bir erkek tanımadığı bir başka erkeğe rast gelse yüzüne bakmaz. Söz söylemez. Lakin tanımadığı ve hiç başka defa görmediği bir kadına rast geldiği gibi gülerken yüzüne bakmaya ve söz söylemeye başlar. Ve kovsalar bile yanından ayrılmaz. Demek olur ki biz karıları insan sırasına koymayız. Kendimizi eğlendirmek için onların ruhunu sıkırız. Serbest gezip seyretmelerine ve eğlenmelerine mani oluruz. Ve bir taraftan da kendimizi onlara güldürürüz. Çünkü bazı

386 çevre: etrafı kıvrılıp oya ve nakış ile süslenmiş tülbentten yemeni

387 peyda: meydanda, açıkta

388 hareket-i rezil-âne: rezilce hareket

389 bi-çâre: çaresiz, zavallı

390 mesâbe: derece, rütbe, kadar

kurnaz kadınlar bulunur ki “Bu ne budala şey imiş. Dur bununla biraz eğlenelim” diyerek bizi maymun gibi oynatırlar. Seyirlerinden evlerinin kapısına dek arabanın arkasından tozlar dumanların içinde götürürler. Ahlak ve adatımızı³⁹¹ bilmez bir adam bir kimseyi bu hâlde görse elbette “deli imiş” diyecek.

Talat Bey bu mülâhaza³⁹² ile Şehzadebaşı’ndaki evinin kapısına dek gider. Bir de bakar ki Merhum Efendi arkasından gelir. Talat anahtarı çıkarır. Kapıyı açar. İçeri girip yine kapar. Yukarı çıkar çabucacık karı esvabını³⁹³ çıkarır. Kendi esvabını giyer. Girdiği kapıdan değil belki sokak kapısından çıkıp kaleme³⁹⁴ gider. Saat onda ber-mutad³⁹⁵ evine gider.

Ertesi yine bu minval³⁹⁶ üzere saat üçte Şehzadebaşı’na gidip tebdil-i kıyafet ettikten sonra nakış ustasının evine gider. Oradan yine Şehzadebaşı’na döner. Tebdil-i kıyafet ettikten sonra kaleme gider. Velhasıl dört beş gün böyle geçer.

DERS SEVDASI

Şerife Kadın bir gün Fitnat Hanım ile nakış taliminden³⁹⁷ sonra konuşur iken der ki:

—İki gün var evime bir kız gelir. On yedi on sekiz yaşında var. Nakış hiç bilmez. Lakin bir okuması bir yazması var ki..... Hiç ben öyle kız görmedim. Beş dakikada koca bir gazeteyi baştan başa okur!... O zekâvet³⁹⁸!... O akıl!... O erkek gibi söz söylemesi!... Dad-ı Hak³⁹⁹ bir şey.....

391 âdât: âdetler, görenekler

392 mülâhaza: düşünce

393 esvâb: giysiler, giyecek şeyler

394 kalem: daire, dairelerde yazı işlerinin görüldüğü yer, büro

395 ber-mû’tâd: alışıldığı, âdet olduğu, her zaman olduğu üzere

396 minvâl: tarz, yol, suret, şekil

397 ta’lîm: öğrenme, öğretme, öğretim, okutma, ders verme

398 zekâvet: zekâ, zekilik

399 dâd-ı hakk: tanrı vergisi

—Nakış nasıl öğrenememiş şimdiye kadar?

—Babası bırakmamış. Fakat o zekâvet ile nakışı da öğrenecek. İki gün var ki bana gelir de oldukça iğneyi kullanmaya alıştı.

—Ah... İnsan okumak yazmak bildiği gibi her şeyi kolay öğrenir. Ah!.. Ben böyle kör kaldım!....

—Hiç okumak bilmez misin kızım?

—Okurum biraz ama okuduğumu anlayamam ki...

—Bir şey yapalım öyle ise. O kıza söyleyim. Buraya gelsin bazı defa. Sana ders göstereyim sen de ona nakış gösterirsin. Onun da nakışa çok sevdası vardır. Olmaz mı?

—Ah!... Öyle olsa!... Ne güzel!...

—İsmi nedir o kızın?

—Ragıbe Hanım.

—Ne güzel isim.... Ah!.. Usta kadın! Şu ders maddesini uydursak!... Pek çok sevdam var biraz yazı öğrenmeye.

—Peki kızım peki.

Şerife Kadın kalkıp gider. Gider iken Hacı Baba'ya der ki:

—Sizin kerime⁴⁰⁰ ile görüşecek kız buldum. Gayetle kâmil⁴⁰¹. Uslu bir kız. Okumak yazmak dahi pek güzel bilir. Hatta Fitnat Hanım ondan ders okumak hevesindedir. Ona da biraz nakış gösterir. Çünkü nakış bilmez bi-çare⁴⁰²....

400 kerime: kız evlat

401 kâmil: eksiksiz, kemale ermiş, olgun, terbiyeli, görgülü

402 bi-çare: çaresiz, zavallı

—İşte şimdi beni memnun ettin. Gördün mü? Gelmessin yahut kızım onun evine gitmesin dedim mi? Ben yaptığımı bilirim. Herkesin kadrini⁴⁰³ anlarım.

—Fitnat Hanım sevincinden çıldıracak. Ders okumaya o kadar sevdası gelir ki ertesi günü dört göz ile bekler. Bir saat bir yıl kadar görünür. Kendi kendine der:

—Ah... Ben okumak yazmak öğreneceğim... Sonra kitaplar gazeteler alıp okuyacağım... İstedğim şeyi yazabileceğim.... Oh... Ne güzel... Ne güzel!... Ragibe Hanım ile görüşeceğiz. Gâh konuşacağız... Gâh beraber gergefde⁴⁰⁴ işleyeceğiz... Gâh bana ders verecek.... Ah... Şükür yarabbi! Yine ders okumaya başlayacağım! Ah. Ders ne kadar tatlıdır! Ne vakit ufak idim de mektebe giderdim ders okur idim... Ne güzel idi o vakitler!... Hele yine derse başlayacağız. Bakalım Ragibe Hanım ne türlü kız olacak.... Güzel olacak şüphem yok. Şerife Kadın o kadar metheder... Hem de Şerife Kadın öyle her göreni methedenlerden değil.... Nihayet Fitnat Hanım o günü bu türlü mülâhaza⁴⁰⁵ ile akşam eder. Gece de bütün gece hülyası derstir. Rüyasında da dersi görür. Dersi ve Ragibe Hanım'ı sayıklar. Ertesi sabah dahi “bu iki üç saat ne vakit geçecek!” diye sabrı kalmaz... Bu böyle kalsın.

TESADÜFE BAK!

Şerife Kadın Fitnat ile Hacı Baba'ya okuryazar bir kız getireceğini vaat ettikten sonra evine gider. Ragibe Hanım'ı da orada bulur. Talat Bey'in Ragibe Hanım isim ve kıyafetini irtikab⁴⁰⁶ etmesi ne sebebe mebnî⁴⁰⁷ olduğu malumumuzdur. Nakış öğrenmeye gittiği bir vasıta idi. Talat bu

403 kadr: değer, itibar, rütbe, derece

404 gergef: nakış işlenecek kumaşa gerilip işlenmeye yarayan dört ayaklı ve açılır kapanır dört pervazdan oluşan alet, nakış işi

405 mülâhaza: düşünce

406 irtikâb: kötü bir işleme

407 mebnî: yapılmış, kurulmuş, -den dolayı, -den ötürü

vasıta ile asıl maksadına ne türlü nail⁴⁰⁸ olacağını düşünür. Şerife Kadın'a bir takrib⁴⁰⁹ ile söz açtırmak ister. İşte Ragıbe Hanım bu mülâhazada⁴¹⁰ iken Şerife Kadın gelip oturduktan sonra:

—Kızım. Ben sana her gün yahut iki günde bir nakış gösteririm. Ama lazım ki sen senden iyi nakış bilir bir kızın yanına gidip bir iki saat beraber çalışsınız. Sen onun işlediğini göresin. O senin işlediğini görsün. Bu türlü pek kolay öğrenebilirsiniz.... Hem de ben size bir kız göstereyim. Pek uslu. Gayet kâmil⁴¹¹ bir kız. Pek güzel nakış bilir... Hem derse de pek çok sevdası var. Sen de ona biraz ders biraz yazı gösterirsin. Olmaz mı?

Talat Bey'in zihni daima maşukasıyla⁴¹² meşgul olduğundan Şerife Kadın'dan bu sözü işittiği gibi bu kızın maşukası olacağını memul⁴¹³ ederek ve yüzünde bin renkler peyda⁴¹⁴ olarak sesi titreyerek:

—Bu kızın.... evi nerededir?... Kimin kızıdır? dedi.

—Laleli'ye yakın bir tütüncünün kızıdır. İsmi Fitnat Hanım ve pederinin ismi Hacı Mustafa'dır. Belki tanırısın?

Talat Bey'in bu sözü işittikte ne hâle gelmiş olacağı teemmül⁴¹⁵ olunsun. Bi-çâre⁴¹⁶ kendini bütün bütün kaybeder. Şerife Kadın'ın sualine dahi cevap veremez. Nihayet birkaç dakika böyle geçtikten sonra:

—Ne vakit gideceğiz? dedi.

—Şimdi oradan geliyorum. Yarın inşallah biraz erkence teşrif edersiniz de beraber gideriz. Peder efendiyi de sorarsınız....

—Peder ne diyecek?...

408 nâ'il: muradına eren, ermiş, ele geçiren

409 takrib: vesile, bahane

410 mülâhaza: düşünce

411 kâmil: eksiksiz, kemale ermiş, olgun, terbiyeli, görgülü

412 maşûka: sevilen, sevilmiş (kadın, kız)

413 me'mûl: umulan, beklenen, ümit, umut

414 peydâ: meydana, açıkta

415 teemmül: iyice, etraflıca düşünme

416 bî-çâre: çaresiz, zavallı

Talat Bey böyle zahmetsizce maşukasıyla⁴¹⁷ mülakat⁴¹⁸ edeceğini hiçbir vakit memul⁴¹⁹ etmez idi. Artık feleğ⁴²⁰ nasıl teşekkür etmesin! Bahtından talihinden nasıl hoşnut olmasın?... Lakin âşkın gönlünde insaf yok.... Talat Bey hemen o gün ve belki o saat gidip mülakat etmek isteyecek idi. Fakat gördü ki Şerife Kadın doğru oradan geliyor idi. O gün yine oraya gitmek muhal⁴²¹ idi. Bu mülâhaza⁴²² ile Talat Bey o gün gitmeyi zihninden çıkardı. Kendi kendine:

—Acaba bugün geçecek mi? Yarınki gün gelecek mi? Ben öyle bir güne.... Öyle bir saate... Yetişecek miyim! diyerek düşünmekte iken Şerife Kadın gergefi⁴²³ önüne alıp:

—Gel kızım sana biraz nakış göstereyim dedi.

Talat Bey kalktı gergefin yanına gitti gözlerini gergefe diktiyse de gergefi görüşmeye bir vasıta ittihaz⁴²⁴ etmiş idi görüşmek devletine⁴²⁵ nail⁴²⁶ olacağını anladığı gibi artık gergefe hiç dikkat etmeyip veyahut edemeyip derin derin hülyalara daldı.

Nihayet nakış biter. Talat Bey kalkar. Çıkar gider kıyafetini değiştirir. Oradan kaleme gider kalemde bir iki mektup yazınca biraz vakit geçer. Kaleminden çıkar Laleli'den aşağı iner iken cumbaya bir göz atar:

—Bunca zamandan beri böyle hasret gözüyle bakmakta olduğum bu cumba.... Ah yarın bu cumbanın içine gireceğim!... Acaba sahih⁴²⁷ muvaffak⁴²⁸ olacak mıyım?... Hele yarınki gün gelsin de....

417 maşûka: sevilen, sevilmiş (kadın, kız)

418 mülâkat: kavuşma, buluşma, birleşme, görüşme

419 me'mûl: umulan, beklenen, ümit, umut

420 felek: talih, baht, kader

421 muhâl: mümkün olmayan, olmayacak şeyler

422 mülâhaza: düşünce

423 gergef: nakış işlenecek kumaşta gerilip işlenmeye yarayan dört ayaklı ve açılır kapanır dört pervazdan oluşan alet, nakış işi

424 ittihaz: edinme, kabul etme

425 devlet: büyük saadet, zenginlik, baht, talih

426 nâ'il: muradına eren, ermiş, ele geçiren

427 sahih: gerçek, doğru, hâlis, kusursuz

428 muvaffak: işi rast gitmiş kimse, başaran, beceren

Diyerek geçer evine gider. Artık akşam oluncaya kadar o bir iki saat Talat'a bir iki ay gibi görünür. Her beş dakikada saate bakar. Mümkün olsa saatin akrepleriyle kavga edecek. Nihayet akşam da olur. Yemek yerler. Birazdan sonra Talat yatar. Lakin zihni meşgul gözleri kapanmaz. Vakti çabuk geçirmek için ister uyusun. Lakin uyuyamaz. Her on dakikada kalkar. Saatine bakar. Pencereden yıldızlara bakar. Lakin o vakit hâlâ nisanın ibtidası⁴²⁹ gece çok kısa değil. Güç bela ile saat dokuzu bulur. O vakit bi-çare⁴³⁰ çocuğun zihni hülyalardan yorulur kalır. Gözleri kapanır. Biraz rüyalar ile uğraşır. Bir de gözlerini açar bakar ki gündüz olmuş. Pencerelelerin beyaz perdeleri hemen tulû⁴³¹ etmiş olan güneşin aksinden gayetle şirin bir kırmızı renk peyda⁴³² etmişler. Talat Bey kalkar. Giyinir. Kahveyi içtiği gibi soluğu Şehzadebaşı'ndaki evinde alır. Orada tebdil-i kıyafet eder. Ama o gün her gün gibi değil. O gün bir büyük sevda ile bir büyük dikkat ile giyinir bayağı bir güzel kız suretini alır.

MÜLAKAT⁴³³

O sabırsızlığıyla o kararsızlığıyla beraber Talat Bey orada giyinerek aynaya bakınarak iki saati geçirir. Bir de saatine bakar ki üçe gelmiş. Aniden bürünür. Çıkar. Doğru Şerife Kadın'ın evine gider. Biraz oturduktan sonra Şerife Kadın da yaşmaklanır⁴³⁴. Beraber çıkarlar. Yavaş yavaş yürüyerek ve konuşarak Laleli'ye gelirler. Ragıbe Hanım (Talat Bey) Hacı Baba'nın dükkânını gördüğü gibi kanına fevkalade bir hareket gelir. Dizleri titremeye başlar hele dükkânın ortasından ve Hacı Baba'nın önünden geçer iken Talat Bey'in ne hâle geldiği tarif kabul etmez. Kendine bir teskin vermek ister. Ama elinde değil. Vücudu tir tir titrer. Nefesi tıkanır. Kalbi vapur makinesi gibi işlemeye başlar. Bir saniyeden sonra nail⁴³⁵ olacağı devle-

429 ibtidâ: başlama, başlangıç

430 bi-çâre: çaresiz, zavallı

431 tulû: doğma, doğuş

432 peydâ: meydana, açıkta

433 mülakat: kavuşma, buluşma, birleşme, görüşme

434 yaşmaklanmak: dışarı çıkmak için yaşmağa bürünmek

435 nâ'il: muradına eren, ermiş, ele geçiren

te⁴³⁶ hâlâ inanamaz. Rüya olmasın diye gözlerini yoklar. Hep bu şeyler nerdbanı⁴³⁷ çıkarken olur.

İşte iki misafirimiz nerdban başında.... Fitnat Hanım bütün gece dersi ve Ragıbe Hanım'ı sayıklamış. Ve sabahtan beri Şerife Kadın'ı dört göz ile beklemekte idi. Bir de başını kapıya doğru çevirip nerdban başında Şerife Kadın'ı ve arkasındaki küçük hanımı gördüğü gibi kapıya fırlar. Şerife Kadın:

—İşte size söylediğim hanım kızı getirdim diyerek odaya girer ve yaşmağını biraz indirerek bir köşede oturur.

Fitnat Hanım sevincinden uçacak. Ragıbe Hanım'ı elinden tutup içeri götürür. Çarşafını yemenisini alır bir tarafa kor ve yine Ragıbe Hanım ile el ele tutuşarak yan yana otururlar. İşte bizim Talat bunca müddetten beri sayıkladığı mahbubesinin⁴³⁸ yanında oturmuş! Eli Fitnat'ın o pamuk gibi ellerinde kapanmış! Fitnat'ın o güzel sesi Talat'ın kulağına akse-diyor! Fakat Talat'ın o vakit ne hâl kesbettiğini⁴³⁹ tarif etmek doğrusu imkânın haricinde. Yanaklarında her bir saniyede yüz renk peyda⁴⁴⁰ olur. Bir kıpkırmızı olur. Aniden sapsarı olur. Bembeyaz olur. Yine kırmızı lekeler peyda eder.... Vücudu ve hususiyle⁴⁴¹ Fitnat Hanım'ın elindeki eli bir düziye⁴⁴² titrer... Fitnat Hanım'ın nazikane⁴⁴³ sözlerine karşılık bulamaz... Söylediği nakıs⁴⁴⁴ karşılıkları dahi sesi titreyerek kızarak sararak ancak söyleyebilir. Fitnat'ın yüzüne bakmaya cesaret edemez. Fitnat Hanım dahi bu mülakattan⁴⁴⁵ bütün bütün bi-tesir⁴⁴⁶ değil. Onda

436 devlet: büyük saadet, zenginlik, baht, talih

437 nerd-bân: merdiven

438 mahbûbe: sevilen kadın

439 kesb: edinme, kazanma

440 peydâ: meydanda, açıkta

441 husûsiyle: bilhassa, özellikle

442 bir düziye: kesintisiz, sürekli, ardı arkası kesilmeksizin

443 nâzik-âne: nezaketle, incelikle, kibarlıkla

444 nâkıs: noksan, eksik, tam olmayan, kusurlu

445 mülakat: kavuşma, buluşma, birleşme, görüşme

446 bi-te'sir: içe işlememe

dahi başka bir türlü tesir görünür. Çünkü o da bi-çâre⁴⁴⁷ Talat'a üftadedir⁴⁴⁸. Her ne kadar ki Talat'ı uzaktan görmüş ve tebdil-i kıyafet teşhisine mani olabilir idiyse de Talat'ın çehresinin aksi gönlünün aynasında bir türlü temel tutmuştu ki cüzi bir müşabeheti⁴⁴⁹ fark edebilir idi. Fitnat Hanım Ragıbe Hanım'ı gülerек ve sevinerek istikbal⁴⁵⁰ ettiği hâlde yemenisini kaldırıp yüzünü gördüğü gibi bir hâl peyda⁴⁵¹ eyledi. Kanı bir türlü harekete geldi ki az kaldı kendini kaybeder idi. Nüzul⁴⁵² isabet eder idi. Fakat Fitnat aniden kendini toplayarak ve tebdil-i kıyafet hiç hatırına gelmeyip yalnız işi müşabehete hamlederek⁴⁵³ Ragıbe Hanım'ı elinden alıp oturdu. Ve gâh Ragıbe Hanım ile nazikane nazikane konuşur. Ve gâh yüzüne bakarak kendi kendine der idi:

—Bu ne müşabehet!... Bu ne kadar benzeyiş!... İşte aynı sokakta gördüğüm çocuk. İşte aynı boy. Aynı çehre. Aynı kaş. Aynı göz. Aynı burun. Aynı yanak. Aynı ağız! Subhanallah! Ben güya bu kızı evvelden görmüşüm. Güya tanıdığım adam imiş. Tuhaf ben bunu nerede gördüm?... Yok yok hiç gördüğüm yok fakat işte ona benziyor onu görmüşüm a. Onun için bunu da görmüşüm gibi gelir. Bunu hiç görmemiş iken mademki onu görmüşüm ve severim. Ve mademki bu da ona benzer. Bunu da görmüş gibiyim. Ve adeta bunu da seviyorum..... Fakat bu benzeyiş..... Hemşiresi olmasın?... Hele dur bakalım. Onu sonra anlayacağız..... Fitnat Hanım bu mülâhaza⁴⁵⁴ ile Ragıbe Hanım'ın yüzüne bakar. Ve baktıkça tesiri ziyadeleşip⁴⁵⁵ Talat'ın hâline yakın bir hâlde gelmeye başlar.

447 bi-çâre: çaresiz, zavallı

448 üftâde: âşık

449 müşâbehet: benzeyiş, benzeme

450 istikbâl: birini karşılama

451 peydâ: meydana, açıkta, hazır, mevcut

452 nüzül: felç

453 haml: atf, yük, yüklenme

454 mülâhaza: düşünce

455 ziyâdeleşmek: artmak, çoğalmak

İşte bunların ikisi bu hâlde. Talat bütün bütün kendini kaybetmiş. Fitnat dahi ders maddesini bütün bütün zihninden çıkarıp balada⁴⁵⁶ söylediğimiz hülyalar ve mülahazalar ile meşgul idi. Şöyle ki resmî birkaç lakırdıdan sonra ikisi el ele tutuşmuş oldukları hâlde düşünmeye varıp hiçbirisi rişte-i sükûtu⁴⁵⁷ kat etmeye cesaret etmez idi. Nihayet Şerife Kadın:

—Kızım. Siz kardeşsiniz. Bundan böyle inşallah her gün görüşürsünüz. Hem konuşursunuz. Hem derslerinize nakışlarınıza bakarsınız. Aranızda teklif yoktur artık. Şimdi Fitnat Hanım sen gergefi getir. Göreyim ne işlediniz de ben gideyim. İşim vardır. Siz beraber konuşursunuz sonra diyerek düşünmelerine hitam⁴⁵⁸ verdi. Bunun üzerine Fitnat Hanım kalkıp gergefi getirdi. Şerife Kadın baktı. Ragıbe Hanım'a hitaben:

—İşte bak maşallah Fitnat Hanım pek güzel nakış işliyor. Siz de onun sayesinde pek güzel öğreneceksiniz. O da sizden yazı öğrenecek. İşte kızlarım siz birbirinize lazımsınız.

—E... Fit....nat Hanım'ın sayesinde bu kadar değil. Bunun yarısı kadar öğrenebilsem kendisine ömrüm oldukça teşekkür edeceğim....

Fitnat Hanım bir tebessüm ile Ragıbe Hanım'ı elinden tutarak:

—Esağfurullah!... Ben size teşekkür etmeliyim ki sayenizde adam olacağım. Okumak yazmak öğreneceğim. Yoksa siz murat⁴⁵⁹ ettiğiniz vakitte nakışı bir haftanın içinde öğrenirsiniz.

—Esağfurullah!...

Bu mükalemeden⁴⁶⁰ sonra Şerife Kadın işlemeye başlar. Fitnat Hanım dahi gözlerini nakışa dikip dikkatle bakar. Bizim Ragıbe Hanım (yahut Talat Bey) o vakit birinci defa olarak doğrudan doğruya Fitnat Hanım'ın yüzüne

456 bâlâ: yukarı

457 rişte-i sükût: sessizlik ipliği

458 hitâm: son

459 murâd: arzu, istek, dilek

460 mükâleme: konuşma

bakmaya vakit bulur. Bakar. Baktıkça daha bakmak ister. Gözleri doymaz. Her uzvunu ayrıca muayene eder. Her birinde başka bir letafet⁴⁶¹ bulur. Baka baka gönlüne bir hüznün geldi. Gözleri yaş ile doldu. Aniden gözlerini mahubebesinin⁴⁶² yüzünden çekip nakışa bakmaya başladı.

Nihayet nakış da biter. Şerife Kadın kalkıp gider.

TENHA KONUŞMAK

Fitnat Hanım Şerife Kadın'ı nerdban⁴⁶³ başına dek teşyi⁴⁶⁴ ettikten sonra dönüp Ragıbe Hanım'ın yanına gelir oturur. Ve Ragıbe Hanım'ı elinden tutarak ve çehresiyle bir büyük iltifat ve muhabbet göstererek:

—Görüştüğümüze ne kadar teşekkür ederim. Sizi pek çok sevdim. Allah bilir ki sizi on seneden beri tanır gibi öyle sevdim.

—Teşekkür ederim insaniyetinizdendir. Bendeniz dahi Huda âlim ki sizi görür görmez hemşirem gibi sevdim. Nezaketinizin letafetinizin iktizası⁴⁶⁵....

—Aman hemşirem. Bundan böyle bizi unutmayın. Sohbetinizden mahrum bırakmayın. Rica ederim mümkün olsa her gün görüşelim. Ah!.... Ben gece gündüz yalnız. Buraya Şerife Kadın'dan başka kimse gelmez. Ben de çıkamıyorum. Peder efendi pek titizdir!.... Fakat size gelmek için memul⁴⁶⁶ ederim ki bir şey söylemesin. İnşallah bendeniz de size gelirim....

—Hacet yoktur. Elmasım. Bendeniz her gün gelirim... İnşallah derse de başlarız....

461 letâfet: latiflik, hoşluk, güzellik, nezaket, yumuşaklık

462 mahbûbe: sevilen kadın

463 nerd-bân: merdiven

464 teşyi': uğurlama

465 iktizâ': lâzım gelme, gerekme

466 me'mûl: umulan, beklenen, ümit, umut

—Teşekkür ederim. Ah!... Bu ne iyilik!.... Hem buraya kadar gelmek! Hem bana ders vermek!... Ve hususiyle⁴⁶⁷ her şeyden tatlı olan sohbetiniz ile bizi müşerref⁴⁶⁸ etmek!.....

—Esağfurullah!... Bendeniz zati nakışa çok merakım vardır. Siz kabul buyurduğunuz hâlde her gün gelmek canıma minnet!.....

—Kız kardeşiniz var mı?

—Hayır.

—Kardeşiniz?

Talat Bey bu سوالin sebebini aniden anlamakla:

—Evet benden bir yaş büyük bir kardeşim vardır dedi.

—Bazen setre⁴⁶⁹ bazen bir kısa mor ceket bir dar pantolon giyiyor. Sizin boyunuzda size pek çok benziyor. Değil mi?

—Evet. Evet.

—Buradan geçer iken görmüşüm. Ne güzel çocuk! Ne de mahcup! O yürümesi. O.... Pek hoşuma gider...

Bunlar böyle tatlı tatlı konuşmakta iken Emine Kadın kapıdan girer:

—Hoş geldin. Kızım. Hoş geldin! diyerek gider oturur. Ragıbe Hanım Emine Kadın'ın elini öper. Emine Kadın birazdan sonra Fitnat Hanım'ın kulağında lakin kapının dışarisından bile işitilecek bir suretle:

—Şerife Kadın'ın dediği kız bu mu? dedi.

Fitnat Hanım gülererek:

—Evet hanımefendidir dedi .

467 husûsiyle: bilhassa, özellikle

468 müşerref: şereflendirilmiş, şereffi

469 setre: düz yakalı, önu tek ilikli, çuhadan yapılmış elbise

—Okumak. Yazmak bilen bu. A?

—Evet. Evet.

—Ha.... Maşallah! Bu yaşta o kadar okumak yazmak!..... Hem güzel de.... Kime nasip olacak!.... Bunu alacak adam ne bahtlı!....

Emine Kadın'ın kendi kendine ve yavaş söylemek istediği ve sağır olduğundan bağırarak söylediği bu sözlerden kızlar birbirine bakarak gülerler. Emine Kadın daha bir iki masal söyledikten sonra kalkar matbaha⁴⁷⁰ gider. Talat Bey her ne kadar ki Fitnat Hanım'ın yanından gitmeye razı olmaz fakat güneşin guruba⁴⁷¹ yakın geldiğini gördüğü gibi saatine bakar. Görür ki onu geçmiş:

—Şimdi bendeniz gideyim yarın kitap da getireyim (evimde vardır) de yarın ders de yaparız. İnşallah!

—İNŞALLAH!.... Teşekkür ederim lakin niçin gidiyorsunuz? Erken değil mi daha?

—Aman saat onu geçmiş.

—Onu geçmiş! Ne vakit geçti bu kadar saat!

Bu iki kızcağız dudak dudağa öpüştükten sonra Ragıbe Hanım çarşafa yemeniye bürünür. Bürünür iken Fitnat Hanım'a nazikane⁴⁷² birçok lakırdı söyler ve ondan bin kat daha tatlılarını ışitir. Çünkü o ibtidai⁴⁷³ mahcubiyet korku iki taraftan dahi zail⁴⁷⁴ olmuş idi. Her biri diğerinin gönlünü güzel söz ile hoş etmek istiyor idi. Hem kimin gönlünü?... Biri maşukasının⁴⁷⁵

470 matbah: mutfak

471 gurûb: bir gök cisminin batıda görünmez olması, batması

472 nâzik-âne: nezaketle, incelikle, kibarlıkla

473 ibtidâi: ilk

474 zâ'il: geçen, geçmiş olan

475 maşûka: sevilen, sevilmiş (kadın, kız)

ve diğeri asıl maşukunun⁴⁷⁶ ve zahirde⁴⁷⁷ maşukunun hemşiresinin gönlünü yapmak istiyor idi.... Her biri diğerrinin muhabbet ve teveccühünü⁴⁷⁸ kazanmak istiyor idi. Ragibe Hanım büründükten sonra ikisi el ele tutuşup nerdbanın⁴⁷⁹ alt başına kadar inerler. Orada resm-i veda⁴⁸⁰ badel-icra⁴⁸¹ Ragibe Hanım çıkar. Acele ile Şehzadebaşı'na gidip tebdil-i kıyafet ettikten sonra evine gider.

TESİR-İ MUHABBET⁴⁸²

Talat bu mülakatı⁴⁸³ Fitnat Hanım'ın kendisi o kadar iyi kabul etmesini o iltifatı o görüşmeyi o güzel sözlerini ve hele o gideceğine yakınlıkla öpüşmeyi hatırına getirdikçe bi-çare çocukcağz sevincinden çıldıracak dereceye gelir idi. O gün daima yüzü dudağı gülüyor idi. Yalnız Fitnat Hanım'ın kendisine gerek kız ve gerek oğlan (yani biraderi) nazarıyla⁴⁸⁴ gösterdiği muhabbet ve tesir-i derununu⁴⁸⁵ hatırına getirdikçe gönlü bir türlü müte-essir⁴⁸⁶ olur idi ki meserretten⁴⁸⁷ mi yoksa hüzünden mi? Her nasıl ise gözyaşları dökülebilir idi. O gece Talat Bey'in bütün rüyaları Fitnat Hanım ile görüşmekten ibaret idi.

Fitnat Hanım'a gelemim: Fitnat Ragibe Hanım'ın sevdiği oğlanın hemşiresi olduğunu işittiği gibi hep o müşabeheti⁴⁸⁸ kardeşliğe hamleledi⁴⁸⁹. Artık şüphesi kalmadı. Fakat Fitnat Hanım Ragibe Hanım'a mı yoksa kardeşine

476 maşûk: sevilen, sevilmiş (erkek)

477 zâhir: görünen, görünüşe göre

478 teveccüh: yakınlık duyma, hoşlanma, sevgi

479 nerd-bân: merdiven

480 resm-i vedâ: veda töreni

481 ba'de-l-icrâ: yapıldıktan sonra

482 te'sir-i muhabbet: sevginin içe işlenmesi

483 mülâkat: kavuşma, buluşma, birleşme, görüşme

484 nazar: bakma, göz atma

485 te'sir-i derûn: gönlün içe işlenmesi

486 müte'essir: hüznü, kederli

487 meserret: sevinç, şenlik

488 müşâbehet: benzeyiş, benzeme

489 haml: atf, yük, yüklenme

mi âşıktır? Kendisi de farkında değildir. Çünkü pencereden Talat Bey'i gördüğü vakit ne türlü müteessir olur ise Ragıbe Hanım'ı dahi gördüğü vakit hemen o türlü müteessir olur. Güya ki Ragıbe Hanım'ın zatı Talat Bey'in resmi imiş. Bi-çare kız gizli sırdan haberdar değildir. Yoksa bile idi ki Ragıbe Hanım maşukunun⁴⁹⁰ hemşire veyahut resmi değil de onun aynısidir aşkı böyle çatal olmayacak idi.

Talat ile Fitnat ayrıldıktan sonra Talat'ın zihnine gelenleri söyledik. Ya Fitnat Hanım Ragıbe Hanım gittikten sonra ne düşünüyor idi? O gece hülyası ne idi? Rüyaları nasıl idi? Bunu da söyleyelim: Fitnat Hanım Ragıbe Hanım'ı nerdbanın⁴⁹¹ alt başına kadar teşyi⁴⁹² ettikten sonra yukarıya çıkar pencereden dahi gözüyle teşyi eder.

—İşte yürümesi de aynı karındaşının yürümesi!.... Ah bu kadar birbirine benzer iki karındaş hiçbir vakit görülmemiş!.... Çehreleri yürümeleri bir olduğu gibi ahlakları da bir olacak! Ah karındaşı da böyle latif böyle nazik olacak!... Onun da sözü sohbeti böyle tatlı olacak!.... Acaba bunlar dahi cümle halk-ı âlem⁴⁹³ gibi bir anadan babadan doğmuşlar? Yoksa gökten inmiş melek midirler? Ne gariptir ki insan iyi adamları bir defa görmekle sever! Yanlarından ayrılmak istemez!... Ah bir münasebetim ola idi de bu iki karındaştan bir dakika ayrılmaya idim!.... İşte kız ile görüşürüm ve inşallah her gün görüşeceğiz. Lakin..... Ah!..... Karındaşıyla da görüşmek mümkün ola idi!.... Bir yanımda Ragıbe Hanım ve bir yanımda karındaşı olsa ve ben aralarında oturup tatlı tatlı konuşsak!.... Of! Zihnime ne de muhal⁴⁹⁴ şeyler gelir!.... O erkek... Delikanlı bir oğlan... Ben kız... Nasıl görüşebiliriz!... Yok... Yok... Muhal... Muhal..... Fakat ah!.. Niçin muhal olsun?... Kızlar sahi her erkeğe çıkmaz. Her bir erkekle görüşemez. Lakin her bir kız bir erkeğe varacak değil mi?... Ben de şu oğlana varsam!

490 maşûk: sevilen, sevilmiş (erkek)

491 nerd-bân: merdiven

492 teşyi: uğurlama

493 halk-ı âlem: dünya halkı

494 muhâl: mümkün olmayan, olmayacak şeyler

Beni ona verseler! O beni alsın! Ne olur?... İşte o vakit ben de Ragıbe Hanım'ın evine gideceğim!... Gece gündüz Ragıbe Hanım ve karındaşıyla! -Ah Ragıbe Hanım'dan kaşki⁴⁹⁵ ismini sora idim! Ah ne güzel ismi olacak! Gönlümün safhasında yazacak idim!- Beraber olacağız!... Ragıbe Hanım beni -ben onu sevdiğimden ziyade- sever. Bunu pekala bilirim. Fakat karındaşı da beni sevecek mi acaba?... Ah şüphem yok ki o da beni sevecek... “Gönülden gönüle yol vardır” derler. Ben onu o kadar seviyorum da o beni niçin sevmeyecek?... Elbette sevecek....

İşte Fitnat Hanım Ragıbe Hanım'ı gözüyle teşyi⁴⁹⁶ etmek için pencereye çıkmış idi. Fakat Ragıbe Hanım çoktan Fitnat'ın gözünden saklanıp gitmiş ve Fitnat Hanım ise gözlerini sokağa dikip ve başını koluna dayatıp zikrettiğimiz hülyalara dalmış idi. Küre-i şemsin⁴⁹⁷ yarısı gurup⁴⁹⁸ etmiş ve yarısı daha gözücüyor idi. O kuvvetsiz ziyası⁴⁹⁹ o kırmızıya mail⁵⁰⁰ rengi Fitnat Hanım'ın oturmuş olduğu pencereye aks ediyor idi. Tabiatın bu suret-i acibesıyla⁵⁰¹ Fitnat Hanım'ın öyle dalgın dalgın oturmasının ne kadar hazin! ne kadar latif! bir manzara irae⁵⁰² ettiği tarif ve tasvir olunmak muhaldir.

Sevdiği oğlanla yani Talat Bey'le izdivaç etmek maddesi o vakte kadar Fitnat Hanım'ın hiç hatırına gelmemiş idi. O gün ilk defa idi ki bu hülyayı kurdu. Bütün o akşam o gece bu hülya ile meşgul oldu. Rüyalarında hep Ragıbe Hanım ve karındaşıyla görüştü.

495 kâşki: keşke, dilek anlatan cümlelerin başına getirilerek: “ne olurdu” gibi özleme veya pişmanlık anlatır

496 teşyi: uğurlama

497 küre-i şems: güneş

498 gurûb: bir gök cisminin batıda görünmez olması, batması

499 ziyâ: ışık, aydınlık

500 mâ'il: andırır, benzer

501 sûret-i 'acibe: şaşılacak şeyin görünüşü

502 irâ'e: gösterme, tayin etme

İKİNCİ MÜLAKAT

Ertesi gün saat beşte Talat Bey Ragibe Hanım isim ve kıyafetiyle Fitnat Hanım'ın yanındadır. Evvel emirde⁵⁰³ nakış işlerler. Nakış bittikten sonra Talat Bey cebinden bir elifba⁵⁰⁴ cüzü⁵⁰⁵ çıkarır. Fitnat Hanım'a ders vermeye başlar. Fakat görür ki Fitnat'ın elifba cüzüne ihtiyacı yok. Kelâm-ı Kadim'i⁵⁰⁶ bile iki üç defa hatmetmiş. Fitnat Hanım der ki:

—Cüzleri okuyabilirim. Fakat Türkçe bir şey olur ise ve hususiyle⁵⁰⁷ harekesiz⁵⁰⁸ bulunur ise onları kolay okuyamam.

—Öyle ise acemi değİlsin. Oh! Pekala. Yarın biraderime söyleyim sahaf çarşısından bir risale-i ahlak⁵⁰⁹ alsın da ondan okumaya başlayalım.

Fitnat Hanım bu “biraderime” lafzını⁵¹⁰ işittiği gibi aniden yüzünün rengi değİşir ve bila-ihtiyar⁵¹¹ “biraderine” “biraderine” diye bu lafzı iki üç defa bir titrer ses ile tefevvüh⁵¹² eyler.

Talat Bey Fitnat Hanım'ın bu haletine⁵¹³ şaşar!

—Erkek olduğumu anlamış olmasın- diye korkar. Rengi sapsarı olur. Fitnat Hanım'dan daha bir şey işiteyim diye Fitnat'ın yüzüne sıkı sıkı bakar. Fitnat Hanım ise o bir dakikada Talat'ın bu sıkı sıkı bakışına ve renginin değİşmesine ne mana verse iyi?... “Biraderini sevdiğimi şu bana gelen hasletten⁵¹⁴ anladı da kıskandı”.

503 evvel-emirde: her şeyden evvel

504 elifbâ: otuz üç harften ibaret olan Osmanlı alfabesi

505 cüz: elifbe, tebâreke, amme cüzleri gibi evvelce mahalle mekteplerinde okunan küçük okul kitabı

506 kelâm-ı kadim: Kur'an

507 husûsiyle: bilhassa, özellikle

508 hareke: Arapça ve Osmanlıca bir harfin nasıl okunacağını gösteren işaretlerden her biri

509 risâle-i ahlak: ahlak hakkında yazılmış küçük kitap

510 lafz: söz

511 bilâ-ihtiyar: elinde olmayarak, kendiliğinden

512 tefevvüh: ağza alma, söyleme

513 hâlet: hâl, suret

514 haslet: insanın yaradılışındaki huyu, tabiatı, mizacı

İşte Fitnat Hanım Talat Bey'in (yahut Ragıbe Hanım'ın diyelim) o anda kesbettiği⁵¹⁵ halet-i tahayyür⁵¹⁶ ve terehhübüne⁵¹⁷ şu manayı verir. Evet eğer şu Ragıbe dediğimiz zat Talat Bey'in aynısı olmaya idi Fitnat Hanım'ın Talat Bey'i sevdiğine elbette kıskanacak idi. Fakat kim kime kıskansın? Talat Bey kim? Ragıbe Hanım kim? Fitnat Hanım'ın âşıkı kim? Fitnat Hanım'ın maşuku⁵¹⁸ kim? Fitnat Hanım'ın âşık ve maşukunun hemşiresi kim? Bu saydığımız altı şahıs hakikatte bir şahıstır. Fakat zavallı Fitnat bu hakikate aşına değil. Bu muammanın keşfini bulamaz. Ragıbe Hanım'da müşahede⁵¹⁹ ettiği pek acayip ahvale⁵²⁰ bir mana veremez. Çünkü bir şeye verdiği mananın bi-esas⁵²¹ olduğunu diğer bir haletten anlar. Nasıl mana versin ki bu haletlerin cümlesi bir asıl maddenin fûruatıdır⁵²². Bi-çare asıldan bi-haber iken fûruatı nasıl anlayabilir?...

Yukarıda dedik ki Fitnat Hanım Ragıbe Hanım'ın yüzünde gördüğü tebeddül⁵²³ “kıskanç” ve “rekabet” manasını vermiş idi. Malumdur ki bir erkek hemşiresinin birinin maşukası olmasını çekemediği gibi bir kız dahi biraderinin bir diğer kızın maşuku olmasını daha ziyade çekemez. İşte Fitnat Hanım burasını düşünmüş idi. Fakat bilmez idi ki bu kaide Ragıbe Hanım'ın hakkında cari⁵²⁴ değil. Bu sebepten dolayı Talat Bey'e meftun⁵²⁵ olduğunu Ragıbe Hanım'a bildirmek istemez. Çünkü zanneder ki Ragıbe Hanım bu sözden hoşlanmayacak!... Ve belki visallerine⁵²⁶ mani olacak!... Heyhat!... Fakat Fitnat Hanım böyle bazı hülyalarda bulunmakla zanno-

515 kesb: edinme, kazanma

516 hâlet-i tahayyür: hayran olma, hayrete düşme, şaşakalma hâli

517 terehhüb: râhip olma, râhipleşme

518 maşûk: sevilen, sevilmiş (erkek)

519 müşâhede: bir şeyi gözle görme

520 ahvâl: durumlar

521 bî-esas: asılsız

522 fûrû'ât: aşığı

523 tebeddül: değişme, başka hâle girme

524 câri: cereyan eden, akan, geçen

525 meftûn: gönül vermiş, vurgun, tutkun

526 visâl: ulaşma, sevgiliye kavuşma

lunmasın ki Ragıbe Hanım'dan soğumuş idi. Hayır. Âşık olan maşukuna biraz münasebeti olan adamları –velev ki âlemin en kerih⁵²⁷ adamları olsun-bile sever. Nerede kaldı ki aşk oklavasıyla açılmış bir yufkaya müşâbih⁵²⁸ olan Fitnat Hanım'ın nazik gönlü maşukuna o kadar müşâbih (ve belki aynısı) ve o kadar güzel ve o kadar nazik olan kız kardeşini sevmeyecek!... Fitnat Hanım Ragıbe Hanım'ı o kadar seviyor idi! O kadar seviyor idi ki tarif olunmaz! Fitnat Hanım dünyada iki adam seviyor idi: Biri Talat Bey ve biri Ragıbe Hanım. Fitnat Hanım'ın Talat Bey'eki muhabbeti Ragıbe Hanım'aki muhabbetinden daha ziyade değil idi. Ancak daha müessir⁵²⁹ daha kuvvetli ve nevama⁵³⁰ daha mukaddes⁵³¹ idi. Ragıbe Hanım ile ister idi ki daima beraber olsun bir dakika ayrılmasın. Talat Bey'e dair ise çok da serbest düşünemiyor idi. Talat Bey aklına geldiği gibi efkârı⁵³² galeyân⁵³³ eder idi. Asabı ihtilâl⁵³⁴ eder idi!.... Bu farkı icap eden ancak kıyafet idi. Eğer Ragıbe Hanım bir defa o perukeden almış olduğu saçı atıp da başına bir fesceğiz koya idi anide Fitnat Hanım'ın efkârını tebdil⁵³⁵ edecek idi. Derhal Fitnat Hanım Ragıbe Hanım'a–Talat Bey'e bakmakta olduğu nazarla- bakacak idi. Muhabbet aşka tebdil olunacak idi. İşte sade muhabbet ile aşkın farkı bundan ibarettir. Fakat böyle bir tebeddül-i nâgeh-zuhura⁵³⁶ Fitnat Hanım'ın gönlü acaba dayanacak mıydı?...

Talat Bey ise Fitnat Hanım'ın yüzünde her dakika tekevvün⁵³⁷ eden renklerden her birinin manasını anlar idi. Çünkü bu asıl madde ve muammaya aşına idi. Bunun için hiç gizli bir şey yok idi. Hatta Fitnat Hanım'ın kendisine âşık olduğunu da anlamış idi. Çünkü Talat Bey Ragıbe Hanım suretinde

527 kerih: iğrenç, çirkin

528 müşâbih: benzeyen, benzer

529 mü'essir:tesir yapan, iz bırakan

530 nev-a-mâ: herhangi bir tarzda, bir derecede

531 mukaddes: mübarek, kutsal, temiz

532 efkâr: düşünceler

533 galeyân: kaynama, çalkanma, coşma

534 ihtilâl: bozukluk, bozulma

535 tebdil: değiştirme, değiştirilme, başka bir hâle getirme

536 tebeddül-i nâgeh-zuhûr: ansızın oluveren değişme

537 tekevvün: var olma, meydana gelme

olarak biraderinden yani kendisinden bahis açtığı vakitte Fitnat Hanım'a yukarıda dediğimiz üzere vaki⁵³⁸ olan haletten⁵³⁹ başka Fitnat Hanım birazdan sonra Ragibe Hanım'dan biraderinin ismini dahi sormuş idi. Ve ikide birde ondan bahis açarak "Talat" ismini sesi titreyerek ve yüzünün rengi değişerek telaffuz eder idi. İşte bu hâller Talat Bey'e Fitnat Hanım'ın kendisine âşık olduğunu haber vermişler idi.

Öyle olduğu hâlde Talat Bey niçin Fitnat Hanım'a gerçekten olarak kendi isim ve cinsini göstermez? Niçin o bi-çare kızcağızı dahi böyle bir meraklıkta böyle bir zulmette⁵⁴⁰ bırakır? Evet. Talat Bey'in hatırına bu da gelmemiş değil idi. Fakat korkuyor idi utanıyor idi cesaret edemiyor idi. Bir de yukarıda denildiği gibi bu keşf-i sırrın⁵⁴¹ kıza ne türlü tesir edeceğini bilmez idi. Nihayet daha münasip bir vakit bir fırsat bekliyor idi. Bu vakit ne vakit gelecek idi? Bu fırsat ne vakit müyesser⁵⁴² olacak idi?... Heyhat! Bir kara günde!...

İşte Talat ile Fitnat her gün görüşüyorlar idi. Her günlük mülakatları⁵⁴³ bu tavsif⁵⁴⁴ ettiğimiz mülakatın aynısı idi. Talat Bey –her ne kadar ki aklı nakışta değil idi- biraz nakış işlemeye alıştı. Fitnat Hanım biraz okumaya başladı. Başladı lakin bu mülakatları ne kadar sürdürdü?... On gün. Yalnız on gün! O on günün nihayetinde yukarıda dediğimiz kara gün zuhur⁵⁴⁵ eyledi. Niçin kara gün dedik? Çünkü o gün Talat ile Fitnat'ın saadetine hitam⁵⁴⁶ verdi. Ümitlerini ifna⁵⁴⁷ eyledi. Nihayet ölümlerine de badi⁵⁴⁸ oldu!... Bu türlü bir güne kara gün demeyip de ne diyelim?...

538 vâki': vuku bulan, olan, düşen

539 hâlet: hâl, suret

540 zulmet: karanlık

541 keşf-i sır: bir sırrı öğrenme

542 müyesser: kolay gelen, kolaylıkla olan

543 mülâkat: kavuşma, buluşma, birleşme, görüşme

544 tavsîf: niteleme

545 zuhûr: görünme, baş gösterme, meydana çıkma

546 hitâm: son

547 ifnâ': yok etme, tüketme

548 bâdî: sebep

TATLİK⁵⁴⁹

Şimdi Talat Bey (ve tabir-i aharla⁵⁵⁰ Ragıbe Hanım) ile Fitnat Hanım görüşmekte konuşmakta sevişmekte olsunlar. Biz biraz Üsküdar'a geçelim:

Üsküdar'da Toptaşı'nda bir büyük konak var idi (ve belki daha vardır). Bu konağın haremlik selamlık olarak yirmi otuz odası var. Her tarafı ala müzeyyen⁵⁵¹. Kıymetli mefruşat⁵⁵² ile döşenmiş. Gayetle geniş bir bahçesi var ki içinde bir iki bahçıvan daima çalışır. Büyük ahır var. İçinde beş altı ala at bağlanmış. İki üç araba var. Beş altı uşak var. İspir⁵⁵³ seyis bilmem ne de ayrı. Haremlikte beş on cariye var. Bazısı ihtiyar. Bazısı kız. Nihayet büyük bir konak. Oldukça büyük ve zengin bir adamın konağı vesselam.

Bu konağın uşaklarını cariyelerini uzun uzadıya tarif ettik. Ya bu konağın efendisi yok mu idi?... Onun da haremi evladı anası babası yok muydu?... Ha! Bu konağın yalnız bir efendisi var idi ki kırk kırk beş yaşında ve Ali Bey isminde bir zat idi.

Ali Bey on altı sene evvel yani yirmi dört yirmi beş yaşında olduğu hâlde evlenerek bir fakir familyadan lakin gayetle güzel ve akıllı bir kız almış idi. Birbirini pek çok severler idi. Bununla beraber bir sene ve birkaç ay beraber yaşadıktan sonra Ali Bey bir gün bir maddeden dolayı karısına darıldı. Kendisi o kadar gazub⁵⁵⁴ ve titiz idi ki cüzi bir sebepten darılır ve dargınlığı bir haftadan ziyade sürer idi. Darıldığı gibi karısını boşadı. Karısı ise bunun inadını bildiğinden ister ki kocasının inadı geçinceye kadar beklesin. Lakin kocası bekletmez. Aniden kovar. Kapısından dışarı çıkarır. Bi-çare kadın bir taraftan bu türlü bir hakarettten ve diğer taraftan sevdiği ve bir seneden ziyade beraber yaşadığı bir kocadan ayrıldığından

549 tatlık: boşama, bırakma, ayırma

550 ta'bir-i âhar: başka ifade

551 müzeyyen: süslenmiş, süslü

552 mefruşât: ev döşemeye yarayan eşya

553 ispir: uşak, yanaşma

554 gazûb: kızgın, öfkeli, hiddetli

hüngür hüngür ağlayarak kendisi getirmiş olduğu bir cariyeye ile beraber iskeleye iner bir kayığa binerek İstanbul'a geçer evine gider evinde yalnız bir ihtiyar anası var idi. Ağlayarak ve gözyaşları çeşme gibi dökülerek anasına macerayı bildirdikten sonra bir odaya çekilir ağlamaya başlar ve kendi kendine:

—Ah zalim!... Ah hain!.... Ben onu o kadar seviyor idim! O ise beni aldatmak için, severim meverim diyor idi. Yalandan bir muhabbet gösterir idi. Beni gerçekten seve idi böyle sebepsiz kovar mı idi?.. Ah!.. Erkeklerin muhabbetine inanmak! Onların sadakatine aldanmak! Ne büyük kaba-hat!.... Ah zavallı biz karılar! Biz evlendiğimiz vakit de zannederiz ki bir koca bir refik⁵⁵⁵ alıyoruz. Halbuki erkekler bize o nazar⁵⁵⁶ ile bakmıyorlar. Onlar evlendikleri vakit karılarına verdikleri ehemmiyet satın alacakları bir bargir⁵⁵⁷ yahut bir arabaya verdikleri ehemmiyetten azdır!.... Evet. Hakları var a. Çünkü bir bargir alacaklar eğer iyi çıkmaz ise yine satmaya mecbur olacaklar. Lakin aldıkları fiyat ile belki satamazlar. İşte bir zarar korkusu var. Fakat karıları iyi çıkmaz ise (!) tablarına⁵⁵⁸ muvafık⁵⁵⁹ gelmez ise (!) hiçbir zarar etmeksizin onları bırakırlar. Başkalarını daha iyilerini (!) alırlar. İşte bizi hayvan mesabesinde⁵⁶⁰ bile tutmazlar! Ne yapalım? Hüküm onların elinde. Nasıl isterler ise öyle yaparlar!...
Diyerek birkaç gün bir düziye⁵⁶¹ ağlıyor idi. Fakat anası:

—Kızım ne ağlıyorsun? Eğer kocasız kaldığına ağlar isen ben sana ondan iyisini bulurum. Yok kocandan ayrıldığına ağlar isen pek alçak imişsin! O seni sevmez!.... Seni kovdu!.... Seni o kadar tahkir⁵⁶² eyledi!.... De sen hâlâ onu seviyorsun!....

555 refik: arkadaş, yoldaş

556 nazar: düşünme

557 bâr-gîr: yük tutan, yük kaldıran, beygir, at

558 tab': tabiat, huy, yaradılış

559 muvâfık: uygun, yerinde

560 mesâbe: derece, rütbe

561 bir düziye: kesintisiz, sürekli, ardı arkası kesilmeksizin

562 tahkîr: hakaret etme, hor görme, küçük görme

Diyerek Ali Bey'in muhabbetinden soğutmaya çalışır idiyse ve kızı dahi kanar gibi görünür idiyse de der-akab⁵⁶³ efkârını⁵⁶⁴ değiştirerek:

—Ah anacığım! Seviyor idi. Seviyor idi... Ama bilmem nasıl oldu?...

—Ah zavallı!.... Seviyor idi!.... Hâlâ inanıyorsun!.... A?

Nihayet kızın aşk ve muhabbeti bütün bütün def olmamış idiyse de inadı aşkından ziyade idi. Herhâlde gâh aşkından gâh inadından bi-çare daima ağlıyor idi.

NEDAMET⁵⁶⁵

Ali Bey ise karısını sahihan⁵⁶⁶ seviyor idiyse de inadı muhabbetine galip gelerek karısını kovduktan sonra iki gün firakından⁵⁶⁷ değil inadından gözyaşı döküyor idi. Üçüncü gece uyur iken rüyasında görür ki:

Haremi⁵⁶⁸ bir bahçede bir ağacın dibinde oturmuş ve bir siyah esvap⁵⁶⁹ ile giyinmiş yüzü sapsarı olmuş hazin hazin ağlıyor. Ali Bey hareminin bu hâlini gördüğü gibi gayetle müteessir⁵⁷⁰ olarak yanına gider. Bakar ki haremi sesi titreyerek boğulurcasına içini çekerek:

—Sen beni kovdun. Beni istemiyorsun. Artık yanıma gelme. Diyerek kaçır. Kendisi o vakit -Aman! Pişman oldum. Affet- demek ister. Fakat söz söyleyemez. Arkasına gitmek ister. Fakat yürüyemez. Maşukası ise gözünden gaip kaybolur. Ali Bey o ıstırap ile uyanır bakar ki hava gayetle berrak ve ay on yedi on sekiz günlük olmakla ay aydınlığı pencerelerden

563 der-akab: hemen arkasından

564 efkâr: düşünceler

565 nedâmet: pişmanlık

566 sahihan: gerçekten

567 firâk: ayrılık, ayrılma, hüznün, keder, sıkıntı

568 harem: nikâhlı kadın, zevce

569 esvâb: giyimler, giyecek şeyler

570 müte'essir: hüznünlü, kederli, üzüntülü

odaya girmiş. Oda gayetle hazin bir suret almış. Ali Bey uyandığı gibi bir hâlde bulunur ki kendini telef etmek mahvolmak ister. Saatine bakar. Yedi imiş. Kürkünü sırtına alır. Bahçeye bakan bir pencerenin yanında oturur. Bahçedeki ağaçlar yapraklar ay aydınlığından bir suret almışlar ki gören ne kadar şad⁵⁷¹ ve gamsız ne kadar demevi⁵⁷² ve tesirsiz olsa imkânı yok ki bir hüznün ve hayrete dalarak müteessir⁵⁷³ olmasın! Yüreğı parça parça olmasın! Halk-ı âlem⁵⁷⁴ uykuda. Uyanık bulunan zanneder ki tabiatın bu cilveleri mahzen⁵⁷⁵ onun içindir. Bütün ortalığı rakipsiz görür. Bir sükûnet bir sükûtlük⁵⁷⁶ ortalığı kaplamış. Gül dalları arasında saklanmış bir bülbülün ara sıra çıkardığı hazin hazin figanlarından⁵⁷⁷ başka kulak bir şey işitmez.

Ali Bey bir taraftan gördüğü rüyanın ve diğer taraftan tabiatın gösterdiği bu güzel manzaranın tesiriyle pencerenin yanında oturmuş. Başını duvara dayatmış. Gözlerini karşısında - bahçede- rastgelen bir şeye dikmiş. Hiç kımıldanmaz. Ara sıra iki gözünden birer damla yaş akar. Yanaklarından iner. Yastığa düşer. Yine eli gözlerini yanaklarını silmek için hareket etmeye üşenir. Vicdanı tabiatın bu hazin suretiyle birleşerek zavallıyı muaheze⁵⁷⁸ eder. Tazib⁵⁷⁹ eder. Kabahat kendisinde olduğunu ve karısının hiç bir kabahati olmadığını anlar. O kadar sevdiği karısından ayrıldığına ve onun dahi o kadar hakaretle gönlünü kırdığına müteessif⁵⁸⁰ olur. Pişman olur. Kendi hiddetine lânet okur. Kendi kendine der:

571 şad: sevinçli

572 demevi: asabi, sinirli

573 müte'essir: hüznünlü, kederli, üzüntülü

574 halk-ı âlem: dünya halkı

575 mahzen: ancak, yalnız, tek

576 sükût: susma

577 figân: ıstırap ile bağırma çağırma, inleme

578 mu'âheze: azarlama, paylama, çıkışma

579 ta'zib: eziyet etme

580 müte'essif: teessüf eden, kederlenen

—Ah! Ayağına düşsem. Affını rica etsem. Halt ettiğimi söylesem. Affetmez ise. Evvelki muhabbetimiz dönmez ise kendimi telef etmek istediğimi bildirsem!... Oh! Elbette affeder. Benim kusuruma bakmaz. Yine gelir. Ah!... Onun gönlü!.. O nazik gönül çabuk müteessir⁵⁸¹ olur. Benim bu hâlde durmama kail⁵⁸² olmaz. Ah!... Bilsen benim bu hâlde bulunduğumu. Benim böyle ağladığımı!.....

İşte Ali Bey bu türlü düşünerek içini çekerek hiç bir azasını⁵⁸³ kımlıdatmaksızın durur. Tabiatın manzarası ise değişmeye başlar. Yıldızlar-yağı kalmamış veyahut fitili tükenmiş kandiller gibi- yavaş yavaş gözden kaybolurlar. Ayın tesiri gittikçe azalır. Görünen tepelerin ev damlarının birer tarafı kızarmaya kuşlar daldan dala uçarak ve birbiriyle oynayarak dolaşmaya ve bir ağızdan olarak ince sesleriyle ötmeye başlarlar. Nihayet tabiatın her gösterdiği yüz Ali Bey'e başka bir türlü tesir eder.

FİRAK-I EBEDİ⁵⁸⁴

Bu vakanın üzerine Ali Bey karar verir ki haremine haber göndersin. Affını istesin. Yine gelmesini teklif etsin. Filvaki⁵⁸⁵ aynı gün bir ihtiyar kadın gönderir. Bu kadın gider. Gelinin anasını bulur. Mace-rayı bildirir. Lakin Ali Bey'in ettiği hakaret zehri hareminden ziyade kayınvalidesine tesir etmiş. Çünkü ötekide aşk denilen padzehr⁵⁸⁶ var idi. Bu sebepten Ali Bey'in kayınvalidesi şu dediğimiz kadına:

—Eğer karımdır diye ister ise mademki tatlık⁵⁸⁷ eyledi artık karısı değildir ve istemeye hiçbir salahiyeti⁵⁸⁸ yoktur. Yok eğer yeniden nikâh kıyacak gibi kızımı ister ise bilmiş olsun ki ben kızımı satacak değilim.

581 müte'essir: hüznü, kederli, üzüntülü

582 kâ'il: razı olmuş, boyun eğmiş

583 a'zâ: organlar

584 firâk-ı ebedî: ebedi ayrılık

585 fi-l-vâki': hakikaten, gerçekten

586 pâdzehr: panzehir

587 tatlık: boşama, bırakma, ayırma

588 salâhiyyet: yetki

Kızıma efendi aramam. Kızımı evlendirmek kendisine bir refik⁵⁸⁹ bulmak isterim. Öyle istediği vakit almak istediği vakit koymak isteyen adamlara esir edecek kızım yoktur. Benim kızım bir fakir kızıdır. Kendisi gibi bir fakir adam ile evlensin de müsavat⁵⁹⁰ üzere yaşasın. Sizin efendi de kendine münasip bir karı bulsun.

Diye gayetle sert bir cevap verir. Ve kızına -şayet aşkı galip gelecek razı olur- korkusuyla bu tekliften hiç haber vermez.

Koca karı bu cevabı aldığı gibi gitti efendisine söyledi. Ali Bey pek çok keder etti. Adi ömründen meyas⁵⁹¹ oldu. Odasında kapanarak bir kaç gün hiç çıkmadı. Bir düziye⁵⁹² ağlıyor idi. On beş aydan sonra hareminin evlendiğini haber aldı. Kederi iki kat oldu. Daha bir sene sonra zavallı kadının -belki kahrından- öldüğünü duydu. Kederi daha o kadar arttı. Vicdanı heyecana geldi. İşte o vakitten beri on beş on altı sene geçmiş idi. Lakin Ali Bey bir dakika karısını unutmadı. Çok defa görürler idi ki odasında kapanarak karısından kendisine yadigâr kalmış bazı eşyayı çıkarır ve önüne koyarak saatler ile ağlar idi.

EVLENMEK NİYETİ

Ali Bey'in cariyeleri arasında on üç on dört yaşında gayetle güzel ve fatin⁵⁹³ bir kız var idi. Ali Bey bu kızın terbiyesine dikkat ederek mahsus keman ve nakış ustası dahi tayin eylemiş idi. Bu nakış ustası tesadüfen Fitnat Hanım'a nakış gösteren Şerife Kadın'dır ki her iki günde bir bu kıza dahi gider nakış öğretir idi. Bir gün Şerife Kadın konakta bulunan kendisi gibi bir ihtiyar kadın ile konuşur iken der ki:

—Canım. Bu sizin efendi niçin evlenmiyor böyle hanımsız ev olur mu?...

589 refik: arkadaş, yoldaş

590 müsâvât: eşitlik, aynı hâlde ve derecede olma

591 me'yûs: ümitsiz

592 bir düziye: kesintisiz, sürekli, ardı arkası kesilmeksizin

593 fatîn: zeki, akıllı, uyanık

Bu suale cevap olarak koca karı Şerife Kadın'a efendisinin ne türlü evlendiğini ve nasıl karısını tatlık⁵⁹⁴ ettiğini ve karının öldüğünü ve efendinin hâlâ ağlamakta olduğunu hikâye eyledi. Şerife Kadın:

—Vah vah vah!... Yazık gençliğine! Zavallı daha genç de ömrünü böyle kederler ile mi geçirmek istiyor? Ne demek olsun? Evvelki karısı öldüyse canına rahmet olsun. Bu ömrü oldukça matem mi tutacak? Karı kıtlığı mı var? Buna kim vermez? Her hangi kızı istese alabilir. Yazık hem kendisine hem evine hem size! Siz hiç evlenmeye teşvik etmiyor musunuz?

—Ah!... Çok defa istemişim ki söyleyeyim lakin ben söylemeye başlar başlamaz gözyaşları dökülür:

—Bana böyle söz söylemeyin. Evlenecek değilim vesselam- der. Daha ne söyleyeyim?....

—Dur ben gideyim söyleyeyim bir defa.

Şerife Kadın böyle diyerek kalkar Ali Bey'in odasına girer. Bir şey yazarken bulur. Kendisiyle söze girer. Nihayet bir takrible⁵⁹⁵ der ki:

—Beyefendi. Size bir şey söyleyeceğim ama rica ederim gücenmeyesiniz ve sözümü dinleyesiniz söylemeye de haddim yok ama.....

—Nedir? Söyleyin.

—Allah'a bin şükürler olsun. Hiçbir şeyce noksanınız yok. Yalnız bu eve bir hanım lazım. Bir evde emreder bir hanım olmadıkça o eve ev denilmez. Siz daha gençsiniz. Böyle bekar durmanın sebebi?...

—Başka bir şey söyleyin rica ederim. Bırakın şu sözü.

594 tatlık: boşama, bırakma, ayırma

595 takrib: vesile, bahane

—Yok bey yok! Ben sizin evlenmemenizin sebebini sordum. Ben şu sebebi bilmez değilim. Lakin makul bir sebep olmadığından çürütmek için soruyorum. Sizin bir karınız var imiş. Severmişsiniz. Ölmüş. İşte evlenmemenizin sebebi bu değil mi? Lakin bak beyim: Siz o karı ile beraber yaşadığınız ömrü mü? Yoksa şimdiki ömrü mü tercih edersiniz?

—Ah! Onun ile yaşadığım ömür!..... Şimdi bana cihan zindandır. Ben şimdiki ömrü istemem ama kendime kıyamıyorum.

—Ey. Şimdi evlenir isen o eski saadetin avdet⁵⁹⁶edecektir. Yine ömründen hoşnut olacaksın. Bu meysuluktan⁵⁹⁷kurtulacaksın. Değil mi? Birinci karını sevdiğin gibi öbürünü dahi seveceksin.

—Ah!.... Bundan sonra ben karı sevmek!.... Başkasını sevmek! Benim sebebimden zavallı on beş senedir ki gençliğini bırakıp toprak altına girdi!... O toprak altında yatsın da ben başkasını seveyim!.... Yok yok. Bana rahat haram olsun! Bana düğün yakışmaz. Benim matem tutacak. Ağlayacak vaktimdir. Diyerek elini gözlerinin önüne koyarak düşünmeye dalar.

—Bey'im vazgeç bu efkârdan. Ağlamadan ne çıkar? Zannedersin ki senin bu türlü hareketinden o merhumenin ruhu hoşlansın? Bey'im ölümlere rahmet dirilere rahat lazım. Senin gençliğine yazık! Gel seni evlendirelim sana dür-danesi⁵⁹⁸ gibi bir kız bulmuşum. Gayetle güzel. Gayetle ırzlı namuslu. Her şey elinden gelir. Nakışın pekâlâsını bilir. Hatta okumak yazmak bile öğrenmiş....

Ali Bey başını eline dayatmış ve gözlerini yine eliyle örtmüş ağlıyor mu idi? Düşünüyor mu idi? Yoksa Şerife Kadın'ın söylediği lakırdıları mı işitiyor idi? Belli değil idi. Şerife Kadın ise şu söyle-

596 'avdet: geri gelme, dönme, dönüş

597 me'yûs: ümitsiz

598 dür-dâne: inci tanesi

diği kızın evsafını⁵⁹⁹ ve birer birer cümle azasını⁶⁰⁰ tarif eylemeye devam ediyor idi. Ali Bey bu evsafın hepsini işittiği gibi yüreğine bir telaş kanına fevkalade bir hareket arız⁶⁰¹ olur. Kendi kendine:

—Hepsi o merhumenin evsafı!... Acaba o olmasın?... Belki ölmemiş! Belki odur- diyerek Şerife Kadın'a:

—Bu kız kaç yaşında var?- dedi.

—On beş on altı yaşında. Cevher parçası gibi bir kızcağız!....

—Daha yaşlı değil mi? İyi bilir misin?

—A! Ben yalan mı söyleyeceğim? İş meydanda.

— Kimin kızıdır bu?

—Babasını bilmiyorum. Ölmüştür. Anası da ölmüş. Üvey babası var. Bir tütüncüdür. Zararsız bir ihtiyarcağız. Onun yanında oturur.

—Anası da yok. Babası da yok. A? Ah!.. Zavallı kızcağız!....

—Bu kızını alırsanız hem siz pek hoşnut olacaksınız ve iyi ömür süreceksiniz. Hem de bir sevap etmiş olursunuz. Çünkü onun haddi yok ki sizin gibi bir....

—Bakalım. Bir düşüneyim de kısmet ise olur inşallah.... Lakin kızın üvey babasına söylediniz mi siz?

—Onu merak etmeyin siz. Ben bilirim ki o verir. Nasıl vermez?...

—Peki iyi. Ona da bir kere söyleyin. Lakin benim haberim yok gibi.... Çünkü ben daha karar vermedim.

599 evsâf: sıfatlar, kaliteler

600 a'zâ: organlar

601 ârız: gelen

Şerife Kadın bir kale fethetmiş gibi beyin odasından çıkar. Konakta bulunan ihtiyar kadınların bir ikisine -beyin evlenmeye kail⁶⁰² olduğunu- mahremane⁶⁰³ söyler. Lakin bu söz ağızdan kulağa gezerek yarım saatin içinde cümle halayıkların⁶⁰⁴ uşakların malumu olur.

Ali Bey'in ise birdenbire fikrini tebdil ederek evlenmeye karar vermesi bir taraftan kızın cümle evsafını⁶⁰⁵ birinci karısının evsafına mutabık⁶⁰⁶ bulduğundan ve kızın birinci karısına pek çok benzeyeceğini anladığından ve diğer taraftan böyle güzel bir kızın anasız babasız olduğuna acıdığından neşet⁶⁰⁷ eyledi. Ali Bey bu kızı hâlâ görmemiş iken sevmeye. Eski karısını aynı saatten unutmaya. Zihni zevce-i müstakbelesiyle⁶⁰⁸ meşgul olmaya. Nihayet teselli bulmaya o on yedi senelik hüznün ve kederden halas⁶⁰⁹ olmaya başladı.

MÜJDE - KARA HABER

Şerife Kadın'ın Ali Bey'e vermek istediği kız -elbette anlaşıldı ki- Fitnat Hanım'dır. Şerife Kadın Üsküdar'dan döndüğü gibi Hacı Baba'ya gider. Hacı Baba'ya macerayı bildirir. Ali Bey'in zenginliği ve bütün evsafını da söyler. Hacı Baba gayetle memnun olarak:

—Böyle şeylerde bana sormak lazım mı ya? Sen bilmez misin ki ben bu cihanda ancak şu kızın iyiliğini isterim. Merhume anası bana emanet bıraktı. Ben de işte şu kızı babasından iyi terbiye eyledim. Kendi kızım ola idi. -Allah bilir ki- bu kadar dikkat etmeyecek idim. Daha bir muradım kalmıştı ki bu kızı bir iyi eve vereyim. Evlendikten sonra da rahat etsin.

602 kâil: razı olmuş, boyun eğmiş

603 mahrem-âne: mahrem olarak, gizlice

604 halâyık: satın alınan kadın hizmetçi

605 evsâf: sıfatlar, kaliteler

606 mutâbık: uyan, uygun

607 neşet: meydana gelme, ileri gelme

608 zevce-i müstakbele: gelecekteki eş

609 halâs: kurtulma, kurtuluş

İşte Allah'a şükürler olsun o da hasıl⁶¹⁰ oldu. Kızıma istediğim gibi bir koca bulundu. Değil mi?

—Ne buyurursun? Ne buyurursun? Ne güzel talihi var imiş!...

—Cenab-ı Hakk'ın yetimlere merhameti çoktur. Daima yetimlerin sonu selamettir. Siz de himmet⁶¹¹ ettiniz eksik olmayın.

Şerife Kadın iki tarafı hoşnut etmiş ve büyük bir iş becermiş zannıyla iftihar ederek kalkar gider. Hacı Baba kızın rızasını sormak için değil belki -zumunca⁶¹²- müjde vermek için kıza gider:

—Kızım. Talihin yaver imiş. Seni pek büyük bir evden istiyorlar.

Ben de söz verdim iş yalnız nikâha kalmış. Çünkü böyle bir baht her gün önümüze gelmez. Bir büyük bey. Gayetle maldar⁶¹³. Muteber⁶¹⁴. Genç. Dairesinde müteaddid⁶¹⁵ halayık. Uşak. Arabalar. Velhasıl bir vezir dairesinden daha iyi. Hemen Allah mübarek eyleye.....

Hacı Baba henüz sözünü bitirmemiş idi ki Fitnat Hanım balmumu gibi sararmış. Gözlerini açmış Hacı Baba'nın yüzüne korkunç verir bir bakışla bakmakta iken bayılır düşer. Emine Kadın da gelir. Kaldırırlar. Yüzüne soğuk su serperler. Kendine gelir. Ama nasıl gelir? Gözlerini açmış tavana ve etrafına sıkı sıkı bakıyor. Gözlerinde cila yok. Sapsarı olmuş! Emine Kadın yanında oturup ellerini ovar iken Hacı Baba'ya:

—Oğlum. Ne oldu bu kıza? Vah kızım vah! Kurban olayım ben sana- dedi.

610 hâsıl: peyda olan, çıkan

611 himmet: gayret, emek, çalışma

612 zu'm: sanı, boş inanç, şüphe

613 mâl-dâr: malı olan, zengin

614 mu'teber: itibarlı, hatırı sayılır, saygın

615 müte'addid: çok, birçok, birkaç, türlü türlü

—Ne olacak? Elbette öyle olacak. Ben onun yerine ola idim sevincimden bütün bütün çıldıracaktım yarın öbür gün bizim bu miskin evimizden çıkacak da gidecek âdi bir vezir dairesine girecek. O dairenin hanımı olacak. Emrecek. Kendisine emrecek adam bulunmayacak..... Sen ola idin sevincinden bayılmayacak mı idin?

—Ah! Sevincinden bayıldı zahir⁶¹⁶. Ah ah.....

Hacı Baba çıkar gider. Fitnat Hanım can çekişiyor gibi yatmış. Emine Kadın ellerini ovarak:

—Ah kızım ah! Ne talihin var imiş! Ne güzel talih!.... Allah razı olsun Şerife Kadın'dan. Ona teşekkür etmelisin. O yaptı bu işi.... Ama kızım sonra büyüklüğü takınmayasın ha! Bize de hor bakmayasın.....

—Ah!.... Valideciğim! Ne söylersin?... Zannedersin ki sevincimden bu hâle geldim!... Ah!.... Sevinç!... Sevinç!... Ne sevinç!... Baksana. Ölüyorum! Canım çıkacak!.... Ah valideciğim! Babama söylesen de nikâh kıymasalar. Ben o kocaya..... va... vara... mam...

—A!!!... KIZIM!... O ne söz!.. Biz sevincimizden çıldıracağız da sen diyorsun ki o kocaya varamam!... O dediğin koca kimdir? Sordun mu? Onun bir uşağına bile varmaya senin haddin yok. O kibar adamlardan. Biz fukara adamlar...

—İstemem.... Valideciğim!.. İstemem... Kibarlık istemem. Büyüklük istemem. Mal istemem. Devlet istemem.... Gönlümün istediğini isterim. Gönlüm şad olsun da yiyecek ekmeğim olmasın... Giyecek rubam⁶¹⁷ olmasın... İstemem... İstemem....

—Kızım. Deli mi oldun?... Ne oldun?... Ben senden böyle şey ummaz idim... Lakin bayıldınız da o sebepten.... Biraz rahat et. Kendine gelesin...

—Ah.. Bile idin o bayıldığımın sebebi ne idi. Sen de böyle.....

616 zâhir: elbette, şüphesiz

617 ruba: giyilecek şey, elbise

Fitnat Hanım bu sözü söyler iken boğazı tıkanır. Gözyaşları dökülür. Hüngür hüngür ağlamaya başlar.

Emine Kadın ise Fitnat Hanım'ın bu ahirki⁶¹⁸ sözünü işitmeyerek ve ağladığını görmeyerek kapıdan çıkar. Hacı Baba'ya gider söyler ki:
—Oğlum. Nasıl olacak?... Bu kız istemez!... Ağlıyor! Sızlıyor! Kocaya varmam diyor....

—Hay şaşkın hay!... Ya nasıl diyecek? Sevindim mi diyecek? Sen kızların âdetini bilmez misin?... Hem de niçin istemeyecek? O kendisini görmedi. Bilmez ki beğenmedi diyelim.

—Öyle öyle. Ama hani ya o baygınlık filan.... Belki bu telaş ondandır....

—Haydi haydi. Sen git yukarı. Yalnız bırakma da öyle şeylere kulak asma.

Emine Kadın yukarı çıkar. Bakar ki zavallı Fitnat yastığın üzerine yüzü koyu düşmüş ağlamadan yanları körük gibi dışarı fırlıyor. Hıçkırığı uzaktan iştiliyor:

—A kız!... Sen deli mi oldun?... Bu ne demek? Seni asacaklar değil a. Evlendirecekler. Hem haddin olmadığı bir yere verecekler. Sevinecek yerde böyle ağlamak ne demek? Naz ise yeter. Gösteriş ise insaf!

Diyerek, Fitnat'ın başını kaldırır. Yüzü kıpkırmızı olmuş. Gözleri yumurta gibi fırlamış. Boğulacak gibi içini çekiyor. Emine Kadın Fitnat Hanım'ın başını koynuna alır. Gözlerini silerek:

—Vah kızım vah!.... der.

Fitnat Hanım içini çekerek:

—Ah! Kadın ninem! Ağladığım sebepsiz değildir. Ben çocuk değilim. Sebepsiz nasıl ağlayacağım? Ah! Sebebi var! Sebebi var! Büyük sebebi var...

—Ne sebep? Ne sebep?... Söyle ki biz de bilelim.

618 âhir: son, sonraki

—Ah! Nasıl söyleyeyim? Söyleyemem!... Yok yok söyleyemem. Ama... Ah! İşte sebebi vardır dedim. Babama söyle de nikâh kıymasınlar. Nikâh kıyarsa canıma kıyacak. Kendimi telef edeceğim.

—Sebepe? Sebepe?... Kızım başkasını mı seviyorsun? Sana sihir mi yapmışlar? Bu ne hâldir?

—Ah!... Valideciğim!... Sö... Ah!.. Söyü... Ah! Söyleyemem. Söyleyemem. Zorlama beni.

—Söyle söyle. İşticecek kimse yok. Benden saklama.

—Ah! Seviyorum... Sevi... yorum... Başkasını seviyorum... Canım gibi severim! Ona varmaz isem hiç evlenmem... Zor ile vermek ister iseniz kendimi telef ederim!...

—Ah! Zamane kızı değil mi? Ne kadar olsa.... Kimi seviyorsun bakalım?

—Ragıbe Hanım'ın kardeşini.... İşte onu seviyorum... Beni evlendirmek ister iseniz ona verin. Başkasına varmam. Varmam. Varmam....

Fitnat Hanım'ın tabii olan mahcubiyeti bu sözleri söylemesine mani olamadı. Fakat yüzü kıpkırmızı olmuş idi. İçini çekmeden söz söyleyemez idi. Bu sözü bitirdiği gibi yine yastığın üzerine düşüp hüngür hüngür ağlamaya başladı. Zavallı Emine Kadın Fitnat Hanım'ın bu hâline acıyarak ve bu sözlerinden hayrete vararak dudağını ısırılmış. Ne yapacağını ne diyeceğini şaşırılmış. Öyle donmuş kalmış. Birazdan sonra zavallı kadın içini çekerek kalkar. Aşağı gider. Hacı Baba'ya der ki:

—Oğlum. Bizim taksiratımız⁶¹⁹ çok imiş! Bu kızın hâli ne olacak?... Görsen nasıl ağlıyor! Telef olacak gidecek. O kocaya varmak istemiyor... Başkasını... sever... imiş.

619 taksirât: kusurlar, suçlar

—O ne!..... Kimi seviyor?..... Ah karı değil mi?.... Şu karıları insan kafese de kapasa yine fayda yok zapt olunamazlar. Ey kimi sever bakalım? Nerde görmüş? Nasıl olmuş?.... Yoksa benim haberim olmaksızın siz çıkar gezer misiniz?.....

—A!... Yok evladım. Öyle bir şey yok. Hani ya bir kız gelmiyor mu bazı buraya?....

—Ha....

—İşte onun kardeşini pencereden görmüş. Beğenmiş. Sevmiş. İşte bundan ibaret. Başka bir şey yok.

—Ha... Pencereden birini görmüş. Onu sevmiş. Kocasını istemiyor!.... Bu söz mü? Ama sen de çocukların aklına uyarısın. Bir adamı öyle bir defa pencereden görmekle nasıl o kadar sevmiş? Böyle bir saadeti onun muhabbetine feda etsin?.... O daha çocuktur. Daha dünyadan haberi yok. Şimdi böyle şeylerde onu sormak onun dediğini yapmak ayn-ı hatadır⁶²⁰. Sen şimdi üzerine varma. Başka bir şeyden kendine söz söyle. Yarın inşallah Şerife Kadın gelir oradan bir kesin cevap getirir. Nikâh da kıyarız. Da sonra o dediğin sevdiği adamı bir saatin içinde unuttur.

Emine Kadın bu cevabı aldıktan sonra yukarı gider. Bir köşede oturur. Fitnat Hanım'a bir şey söylemez. Fitnat Hanım dahi hiç Emine Kadın'ın yüzüne bakmaz. Başını eğmiş bir düziye⁶²¹ ağlar. Hele Ragıbe Hanım hatırına geldiği gibi anide ağlaması iki kat olarak kendi kendine:

—Ah!.... Şimdi birazdan sonra Ragıbe Hanım gelecek!... Ah! Nerede o kurduğum hülyalar ki Ragıbe Hanım'dan ayrılmayayım. Biraderine varayım!... Heyhat!... Ne güzel idi o dakikalar ki öyle hülyalar kurabilir idim! Hakikatte nail⁶²² olmaklığım muhal⁶²³ olan bir nimete hülya tarikıy-

620 ayn-ı hata: yanlışın ta kendisi

621 bir düziye: kesintisiz, sürekli, ardı arkası kesilmeksizin

622 nâ'il: ermiş, muvaffak olmuş

623 muhâl: mümkün olmayan, olmayacak şeyler

le⁶²⁴ nail olur idim! Bu derdmend⁶²⁵ gönlümü bu vech⁶²⁶ ile eğlendirirdim! Böyle teselli bulur idim! Ah! O hülyalar ile geçirdiğim dakikalar ömrümün en tatlı vakitleridir!... Hayf!⁶²⁷ Hayf! Ki o hülyaların da kapısı kapandı! Şimdi öyle hülyalar da kuramam!... Of! Of! Bu meyus⁶²⁸ gönlümü nasıl teselli edeyim! Nasıl eğlendireyim!... Ah Ragıbe şimdi gelecek. Beni bu hâlde bulacak. Nasıl söyleyim? Ne diyeyim?.... İşin hakikatini söyleyeceğim..... Evet söyleyeceğim. Artık niçin saklıyayım?.... –der idi.

Fitnat Hanım o günü böyle ağlamakla geçirir. Gözleri kan içinde kalır. Akşam olur. Ragıbe hanım o gün gelmez. Akşamüzeri Hacı Baba Fitnat Hanım'ı biraz tekdir⁶²⁹ eyledi. Biraz nasihat verir gibi oldu. Kızın efkârını⁶³⁰ tebdil⁶³¹ etmek için Ali Bey'i uzun uzadıya medh⁶³² eyledi. Lakin Fitnat Hanım mendilini gözlerinin önünde tutarak Hacı Baba'nın hep bu sözlerine mukabil⁶³³ bir düziye⁶³⁴ gözyaşı döküyor idi verdiği cevaplar ancak içini çekmeden o ara sıra derin derin ah ü enin⁶³⁵ etmeden ibaret idi. Kendi kendine Hacı Baba'nın her bir sözünü cerh⁶³⁶ ediyor idi. Hiçbirini kabul etmez idi. Ama bir şey söylemeye cesaret edemez idi. Nihayet yattılar Fitnat Hanım bütün o gece uyuyamadı. Yatağı gözyaşı içinde gark⁶³⁷ oldu.

Ertesi gün Şerife Kadın gelir Ali Bey'den kati cevap getirir. Nişan değiştirirler. Ali Bey bir vekil tayin eder mahalle imamını çağırırlar nikâhı da kıyarlar.

624 tarîk: vasıta, sebep, vesile

625 derd- mend: dert sahibi

626 vech: sebep, neden, vesile

627 hayf: yazık ki, heyhat, vah

628 me'yûs: ümitsiz

629 tekdir: kederlendirme

630 efkâr: düşünceler

631 tebdil: değiştirme, değiştirilme, başka bir hâle getirme

632 medh: övme

633 mukâbil: karşılık

634 bir düziye: kesintisiz, sürekli, ardı arkası kesilmeksizin

635 âh ü enin: ağlayıp inleme

636 cerh: çürütme

637 gark: boğulma

KARA GÜN

Ertesi gün Fitnat Hanım odasında تنها oturmuş ağlar iken bakar ki kapı açılır. Ragıbe Hanım girer. Fitnat Hanım gayr-i ihtiyarî⁶³⁸ hüngür hüngür ağlayarak kalkar. Ragıbe Hanım'a doğru yürür. Bir iki adım attıktan sonra birdenbire kalır. Vücudu düşecek derecede titrer. Ragıbe Hanım bu haleti⁶³⁹ gördüğü gibi şaşarak:

—Aman hemşirem! Bu ne haldir?... Ne oldun?... Allah aşkına kendine gel. Ne oldun?....

Diyerek ve o dahi kendini tutamayıp sebebi bilmediği hâlde ağlayarak boynuna sarılır. İki otururlar. Ragıbe Hanım hâlâ bu keyfiyyetin⁶⁴⁰ sebebini sormaya devam eder. Fakat Fitnat Hanım içini çekmeden ve dudaklarının titremesinden söz söyleyemez. Birazdan sonra Fitnat biraz kendine geldiği gibi:

—Ah! Hemşirem!... Bilsen bu ağlamanın sebebi nedir! Ah! Bu bir sırdır ki şimdiye kadar senden saklamışım. Ama.... Ama.... Bugün söyleyeceğim. Bilirim ki beni hemşireden ziyade seversin. Sana derdimi ifade edeceğim.... Ben senin.... Senin.... Senin.... Kardeşini severim.... Gönlüm ona öyle muhabbet etmiş ki gördüğüm vakitte gözlerim kamaşır!... Görmediğim vakitte kararım kalkar.... Bütün gün pencerede beklerim... Bir gün görmesem... Çıldırırım.. Daima zihnim onun ile meşguldür... Bütün gündüz onu düşünürüm... Bütün gece rüyamda onu görürüm..... Sen karındaşına pek çok benziyorsun... Onun için seni de bu kadar seviyorum... Adî⁶⁴¹ sana da âşıkım.... Onu görmediğim vakitte seni görmekle müteselli⁶⁴² olurum..

638 gayr-i ihtiyarî: düşünmeden, istemeksizin, elinde olmayarak

639 hâlet: hâl, suret

640 keyfiyyet: husus, iş

641 âdi: bayağı, aşağı

642 müteselli: teselli bulan, avunan

Talat Bey gözlerini Fitnat Hanım'ın o vakit kıpkırmızı olan yüzüne dikmiş ve kendisi dahi yüzünün rengini her bir saniyede kıpkırmızıdan sapsarıya ve sapsarıdan kıpkırmızıya değiştirecek Fitnat Hanım'ın içini çekmeden kesik kesik söylediği işbu⁶⁴³ sözlerine kulak vermiş ve bir büyük hayret ve taaccüpte⁶⁴⁴ kalmış idi.

Fitnat sözünü bu raddeye getirdiği gibi Talat'ın boynuna sarılır. Talat balmumu gibi kesilip titremeye başlar. Söyleyeceği söz bulamaz. Ne türlü hareket edeceğini bilemez. Fitnat Hanım'ın bu muamelesi. Kendine böyle bir aşk ve muhabbet göstermesi zavallı Talat'ın bütün bütün idrak ve ihtiyarını⁶⁴⁵ elinden kaçıırır. Birazdan sonra kendini icbar⁶⁴⁶ edip sesi titreyerek kızarak der ki:

—Hemşirem. Biraderimin sizden seilmeye haddi yoktur. Kendini size beğendirecek kadar güzel değildir.... Bununla beraber mademki seversiniz... Lakin bunda ağlayacak ne var? Siz onu bir defa sever iseniz o sizi bin defa sevecektir. İnşallah Cenab-ı Hak birbirinize nasip eder.....

—Heyhat!... Heyhat!... Ah ah!!!..... Artık bitti!... Ben de o ümit ile yaşıyor idim!... Lakin heyhat! O ümit yok artık!... Bitti!... Beni nişanladılar!... Başkasına verecekler!.....

Fitnat Hanım içini çekerek ancak söyleyebildiği bu lakırdıyı bitirdiği gibi gözlerini eliyle kapayarak hüngür hüngür ağlamaya başlar. Birazdan sonra gözlerini kaldırır. Bakar ki Ragıbe Hanım yastığın üzerine dayanmış olduğu hâlde gözlerini tavana dikmiş ölü gibi donmuş kalmış. Çağırır. Sallar. Kendine getiremez. Nihayet biraz soğuk su alır. Yüzüne serper. Güç bela ile kendine getirir. Talat Bey kendine geldiği gibi gözyaşı dökmeye ağlamaya başlar. Fitnat Hanım yine ağlayarak:

643 işbu: bu, özellikle bu

644 ta'accüb: şaşakalma

645 ihtiyâr: seçme, seçilme, katlanma

646 icbâr: zorlama, zorlanma

—Aman! Siz ağlamayın. Niye ağlıyorsunuz? Bana acıdığınızdan mı?.. Vah vah ben sizi de ağlattım!.. der. Talat Bey Fitnat'ın dizlerine kapanarak:

—Fitnat'ım! Siz yeter ağladığınız artık. Şimdi benim ağlayacağım vakittir. Bu hususta asıl ağlamak benim hakkımdır. Ah! Felek bana bu kadar nimet gösterdikten sonra nasıl birdenbire mahrum etmek istiyor!... Ah!... Beni senin ağuşuna⁶⁴⁷ kadar soktuktan sonra şimdi nasıl ayırmaya kail⁶⁴⁸ olur!... Ben senden ayrı nasıl yaşayabilirim!... Meğer ki toprak altında mahpus olayım!.....

—O ne söz!.... Ragıbe!!... Ne söylüyorsun?... Anlayamıyorum... Şuuruna mı halel⁶⁴⁹ geldi?.....

—Fitnat'ım! Senin ayağındayım... İster isen affet. İster isen kendi elinle beni öldür... Öldür...Beni bu cihandan kurtar.... Sana olan aşkımın ifratı⁶⁵⁰ beni böyle desiselere⁶⁵¹ kaçmaya mecbur eyledi.... Maksudım görüşmek idi.... Lakin yine suçlu benim.....

—Ragıbe!.... Ragıbe!!!.....

—Ragıbe deme artık..... Benim ismim Ragıbe değildir..... Talat de... Talat.....

Talat böyle diyerek başından yemenisini uydurma saçını ve göğsünden meme yerini tutmak üzere koymuş olduğu pamuk parçalarını çıkarır. Atar. Başında tabii olan erkek saçları kalır. Fitnat bu vakayı gördüğü ve bu sözleri işittiği gibi birdenbire yerinden kalkarak bir iki adım geriye çekilir. Ellerini kilitler. Gözlerini ayaklarına diker. Bir beş dakika kadar hiç hareket etmeksizin böyle durur. Sonra olduğu yerde kendini minderine atar. Başını önüne eğmiş ve gözlerini dizlerine dikmiş bila hareket⁶⁵² duruyor.

647 ağuş: kucak

648 kâ'il: razı olmuş, boyun eğmiş

649 halel: bozma, bozukluk, eksiklik

650 ifrât: aşırı gitme, pek ileri varma

651 desîse: hile, oyun, el altından yapılan iş

652 bi-lâ hareket: hareketsiz

Talat dahi başı açık odanın ortasında kalmış yüzünü iki eline dayatmış önüne bakarak düşünüyor. O anda hiç biri ağlamıyor idi. Fakat yanakları, kirpikleri daha yaş idi bir on dakika kadar böyle geçer ki hiçbiri gözlerini kaldırıp ötekinin yüzüne bakmaya ve belki de gözlerini kımıldatmaya cesaret etmez. Biri kendini kabahatli addeder. Öteki hemşiresi⁶⁵³ nazarıyla bakmakta olduğu zatın içinde visalini⁶⁵⁴ muhal⁶⁵⁵ zannettiği ve o anda -yanında olduğu hâlde- kendisinden meyus⁶⁵⁶ olduğu mahbubunu⁶⁵⁷ keşfeylemiş..... Nihayet Talat Bey birdenbire kalkıp Fitnat'ın ayağına düşer:

—Aman!... Ya affeyle. Senin ağzından bir 'affettim' sözünü işiteyim.... Yahut kendi elinle beni öldür... öldür!.. Ah ölmek!... Ölmek ne büyük saadettir!... Mademki senden ayrılacağım... mademki seni bir daha... gö... göremeyeceğim... Ah!... Ölmeli... Ölmeli!... Fitnat'ım beni kendi elinle öldür... Aman bana gücenme!... Bana darılma... Of! Bu ne büyük azap!... Karı kıyafetine girerek bin türlü desais⁶⁵⁸ irtikâp ederek⁶⁵⁹ melek gibi masum bir kızın yanına sokulmak!... Her gün kendisiyle dudak dudağa öpüşmek!... Ah! Bu ne cesaret! Bu ne küstahlık!... Fitnat'ım çok kabahat ettim... Lakin düşün ki hep bu şeyleri ben yapmadım... Aşk.... ah! aşk denilen müvesvis⁶⁶⁰ yaptı...

Fitnat'ım ya bana affet. Yüzüme bak bir söz söyle yahut beni öldür bu azaptan kurtar... Böyle dargın durma. Bu bana büyük bir azaptır. Fitnat Hanım ise Talat Bey'e darılmamış. Hiç insan kendi ruhuna darılır mı? Lakin karşısındaki artık Ragibe Hanım değil Talat Bey'dir. Hem hangi Talat Bey? Fitnat'ın kendisinden ümidi kestiği, kendince ölmüş gibi saydığı Talat Bey... Fitnat Hanım'ın vücudunda bir raşe⁶⁶¹ gönlünde bir korku var.

653 hemşire: abla, kız kardeş

654 visâl: kavuşma

655 muhâl: imkânsız, boş

656 meyûs: kederli, ümitsiz

657 mahbûb: sevgili, sevilen

658 desâ'is: desiseler, hileler

659 irtikâb etmek: kötü bir işe girişmek

660 müvesvis: şüphe veren, vesvese veren

661 raşe: korkudan titreme

Gözlerini kaldırıp Talat Bey'in yüzüne bakmaya korkar, utanır. Velhasıl cesaret edemez... Lakin Talat Bey'in söylediği sözlerine de dayanamaz:

—Ah!.. Ruhum Talat! Ben mi size darılayım!.. Siz bana hiçbir fenalık yapmadınız. Ben sizinle görüşmek için canımı verecektim. Lakin... Niçin... Niçin kim olduğunuzu bana evvelden söylemedin? İşte sende yalnız bu kabahat var. Lakin yok yok... Sana kabahat isnat edemem⁶⁶². Her ne ki yaptın ise makbulümdür. Lakin eyvah felek bütün ümitlerimizi ifna eyledi⁶⁶³! Bizi meyus⁶⁶⁴ kıldı! diyerek Talat'ın boynuna sarılır. Hüngür hüngür ağlamaya başlar. Talat ondan ziyade ağlar. İşte yarım saat kadar bu iki bi-çare birbirinin boynuna sarılmış hiçbir söz söylemeksizin ağlıyorlar idi. Birinin gözyaşları öbürünün boynuna dökülüyor idi. Sonra Talat Fitnat'ı nasıl görüp âşık olduğunu ve nasıl kız kıyafetine girdiğini Fitnat Hanım'a ağlayarak birer birer hikaye eyledi. Fitnat Hanım dahi Talat Bey'i nasıl sevdiğini ve kız kıyafetiyle gördüğü vakitte dahi nasıl müteessir⁶⁶⁵ olduğunu ve Talat Bey ile evlenmesine dair nasıl hülyalar kurduğunu gösterdi. Sonra Talat bu derde bir çare bulmak babını⁶⁶⁶ açtığı gibi Fitnat Hanım:

—Ah! Bitti artık... Çaresi olmaz! Ben ne kadar ağladım... Nasıl bayıldım... Emine Kadın'a evlenmeyeceğimi ne kadar söyledim... Fayda vermedi... Babam... Ah babam!.. Hiç kulak vermiyor! Kendi bildiğinden hiç şaşmıyor...

—Fitnat'ım! Kendine söyle. Ayağına düş. 'Kendimi telef edeceğim' de. Belki Cenabı Hak ister de razı olur. Bu gaddarlıktan vazgeçer.

—Ah!.. Kendine söylemeye cesaret edemiyorum. Lakin kendimi zorlayacağım söyleyeceğim. Eğer kail⁶⁶⁷ edebilir isem... Fakat heyhat⁶⁶⁸! Nikâh da kıydılar... Bana hiç sormaksızın nikâh kıydılar!..

662 isnâd etmek: sorumlu tutmak, sorumluluğunu yüklemek

663 ifnâ' etmek: yok etmek, tüketmek

664 me'yûs: ümitsiz, kederli

665 müte'essir olmak: hüzünlenmek, kederli olmak

666 bâb: konu

667 kâ'il etmek: razı etmek

668 heyhât: yazık, ne yazık!

—Aa!.. Nasıl olur? Kendin rıza vermedikçe nasıl nikâh kıyılır?

—Ah! Benim aklım başımda değil idi. Benim ne olur ne olmaz demeye mecalim var idi. Lakin odamda komşudan bir kız var idi. İmam perdenin arkasından sorduğu vakitte Emine Kadın baktı ki ben cevap veremeyecek idim, o kıza işaret etti ki benim yerime ikrar⁶⁶⁹ eylesin. İşte bu türlü işi bitirdiler.

—Fitnat'ım! Siz yine babanıza bir rica edersiniz. Ayağına düşersiniz. 'O kocaya varmazdan evvel kendimi telef edeceğim' dersiniz. Belki terahhum⁶⁷⁰ eder. Belki bir çare bulunur.... Olmadığı hâlde.... Olmadığı hâlde.... Siz sağlıkla kocanıza varınız..... Beni unutunuz.....

—Seni unutayım!.... Demek olur ki sen beni o kadar çabuk unutacaksın!.....

—Ah! Ben her şeyi unutacağım!... Dünyayı unutacağım!... Dünya beni unutacak!.... Lakin siz beni unutmak istemez iseniz mezarımı arayın, bulun. Gâh gâh⁶⁷¹ ziyaretime gelin. Birer Fatıha ile ruhumu ihya⁶⁷² edin..... Size feda olduğumu hatırlınıza getirin. Lakin müteessir⁶⁷³ olmayın, ağlamayın!.....

—Talat!... Başımdaki derdim yeter! Beni daha ziyade ağlatmak mı istiyorsun?... Sen kendini bana feda edesin! Benim için canını terk edesin (!) de bana 'sağlıkla kocana var' dersin!... Ah!.... Sen de gaddar imişsin! Yalnız kendine acırsın... Ben bu kara haberi işittiğim gibi kendimi telef edebilir idim. Hep bu belalardan. Bu zahmetlerden bir nefeste kurtulabilir idim... Fakat senden birdenbire ümidimi kesmedim. Evet, senden ümidimi kesmem. Daha ümidim vardır. Bilemeyiz felek ne gösterir. Şimdi ki senin dahi bana olan muhabbetini anladım. Şimdi kendime hiç kıyamam. Çünkü sana acırım. Bilirim ki ben ölürsem senin derdin bir iken yüz olacak. Bili-

669 ikrâr eylemek: dil ile bildirmek; kabul etmek

670 terahhum etmek: merhamet etmek, acımak

671 gâh gâh: ara sıra, zaman zaman

672 ihyâ etmek: canlandırmak, tazelemek

673 müte'essir olmak: hüznülenmek, kederli olmak

rim ki sen beni unutamayacaksın. Evet, bunu pekâlâ bilirim çünkü kendime kıyas ederim... Sen ise yalnız kendini düşünürsün... Talat'ım(!), aman öyle bir şey yapma. Bana acı!... Gençliğine acı! Ben kocaya varmam. Ben seni bırakmam. Bir şeye muvaffak⁶⁷⁴ olamaz isek hiç olmaz ise haberleşelim ikimiz birden kendilerimizi telef edelim!... Hiçbirimiz başkasının öldüğünü işitmesin....

Talat Bey saçını alır. Gelişi güzel başına yapıştırır. Sonra Fitnat Hanım'a yanaşarak:

—Ben gidiyorum.... Gidiyorum ve belki bu son defadır ki seni görüyorum!... Belki bugün sana ilelebet 'Allah'a ısmarlarım' diyeceğim!... Belki bir daha görüşemeyeceğiz!... Ah!.....

—Aman!!!... Niçin?... Canım, yarın sabahla gel. Beni yalnız bırakma... Ben yalnız kalır isem bütün bütün çıldıracağım!.... Aman gel.....

—Ben şimden sonra⁶⁷⁵ geleyim!.... Nasıl geleyim?..

—Aman!... Bu ne söz!... Niçin gelemeyeceksin?... Beni bu kadar mı sever imişsin?... Bu günler.... Ah ah!.. Bu günler... Belki visalimizin⁶⁷⁶ son günleridir!.... Belki de ömrümüzün son saatleridir!.... Aman!... Bu birkaç gün benden ayrılma ta ki ya selamete⁶⁷⁷ çikalım yahut..... Hele Allah aşkına! Yarın sabahla gel... Talat Bey Fitnat Hanım'ın içini çekerek söylediği bu sözlerine cevap makamında birçok gözyaşı döker. Sonra bürünür⁶⁷⁸. Fitnat Hanım ile ağlaşarak öpüştükten sonra canından ayrılır gibi çıkar gider.

Fitnat Hanım bir köşede oturur. Ragıbe Hanım zannettiği dostunun mahububu olan Talat Bey olduğunu ve kendisini o kadar çok sevdiğini hatırlarına getirdikçe pek çok memnun olarak kendi kendine:

674 muvaffak olmak: amacına ulaşmış olmak, başarmış olmak

675 şimden sonra: bundan sonra

676 visâl: kavuşma

677 selâmet: kurtulma, esenlik

678 bürünmek: giyinmek, çarşafa bürünmek

—Benim şu kadar zamandan beri sevmekte olduğum, gece gündüz düşündüğüm, kendisine yandığım adam dahi beni o kadar seviyor imiş. O da beni düşünüyor imiş. Bana yanıyor imiş!... Meğer gece ben rüyamda onu görmekle telezüz⁶⁷⁹ ettiğim vakitte, o da beni görerek telezüz eder imiş!... Hem onun muhabbeti benim muhabbetimden ziyade⁶⁸⁰.... Bak benimle görüşmek için ne kalıplara girmiş!... der idi. Lakin derakap⁶⁸¹ benzi değişerek gözyaşları dökülerek:

—Lakin... Eyvah!... Benim muhabbetim⁶⁸² neye yarar?.. Onun muhabbeti neye yarar?... Bu muhabbetlerimizi kendimiz ile beraber mezara götüreceğiz!... Muradımıza nail olmayacağız!... Bu aşk ve muhabbet bizim celladımız olacaktır!... Ah ah!... Ben onu seviyorum. O beni seviyor... İnsan sevdiği adamdan sevilmek!... Kendisini seven adamı sevmek!... Ne büyük şey!... Ne güzel şey!... Fakat heyhat!... Bizde bu şartlar bulunduğu hâlde dünyanın en kara bahtlılarıyız!.. Ah felek ah!....

diyerek düşünmeye ve ağlamaya başlar idi.

BİR HUDA⁶⁸³

Fitnat Hanım bütün o geceyi de öyle ağlayarak geçirir. Ertesi sabah kalkar. Dört göz ile Talat Bey'i bekler. Talat Bey gelmez. Öyle⁶⁸⁴ okunur daha gelmez. İkinci okunur yine gelmez. Akşam okunur gelmez. Nihayet o gün gelmez. Ertesi gün dahi öyle. Öbür gün dahi öyle.

Fitnat Hanım bir taraftan kederinden ağlamasından bir taraftan uykusuzluktan bir taraftan da Talat Bey'i merak ettiğinden o bir iki günün içinde pek çok zayıflar. Keyfini bozar. O gül gibi çehresi solumaya⁶⁸⁵ başlar. Acınacak bir hâlete⁶⁸⁶ gelir. Fitnat Hanım'ın hâline en çok acıyan zavallı

679 telezüz etmek: tat almak, keyiflenmek

680 ziyâde: fazla

681 der-akab: hemen arkasından

682 muhabbet: sevgi

683 hud'a: hile, oyun

684 öyle: öğle ezanı

685 solumak: solmak

686 hâlet: hâl, durum

Emine Kadın pek çok keder eder. Her vakit kız görmesin diye matbaha⁶⁸⁷ çekilerek ağlıyor idi. Bir gün Emine Kadın Fitnat Hanım'ı gördü ki zayıf, keyifsiz mecalsiz olduğu hâlde bir köşede bükülüp ağlıyor idi. Zavallı kadıncağız kendini tutamayarak gider Fitnat'ın boynuna sarılır ve hüngür hüngür ağlayarak:

—Kızım. Yapma. Allah aşkına yapma! İnsaf! Baksana hâline. Nasıl sarardın! Nasıl zayıfladın! Nerede o gül gibi yanakların?... Yazık sana!.....

— Ah! Valideciğim!... Benden ümidi kesin artık.... Öleceğim.... Öleceğim.... Kan tükürüyorum..... Verem oldum....

—Allah'a emanet! Allah'a emanet!... Kızım böyle şeyler zihnine koma. Bir şeyin yok. Niçin öleceksin!..... Eğer evlenmek istemez isen ağaya söyleyim de bir çaresini bulalım. Biz senin iyiliğin için seni öyle bir eve vermek istiyoruz. Sen istemedikten sonra.....

—Ah!... Valideciğim!... Öyle bir şey yaparsanız belki kurtulurum... Hep keder ettiğim şey odur.....

—Olur inşallah(!) olur. Sen hiç keder etme. Vah evladım! Biz seni zorla verir miyiz?... Emine Kadın böyle diyerek ve gözlerini silerek kalkar. Aşağa⁶⁸⁸ gider. Hacı Baba'ya der ki:

—Oğlum. Bu kızın hâli nasıl olacak? Baksan a, günden güne zayıflar!... Allah esirgeye.....

Hacı Baba kaşlarını çatmış marpucu ağzına almış, sıkı sıkı nargileden çeker. Hiç cevap vermez. Birkaç dakika böyle düşündükten sonra marpucu bir tarafa bırakarak:

—Nasıl olacak? Ben de bilmem. Ben de kızın hâlini görüyorum. Ve kızın bu hâline acımaz değilim. Fakat kızın bu birkaç gün ağlamasını ömrü oldukça zahmet çekmesinden tercih ederim. Kız Ali Bey'e varır ise artık cennete düşmüş gibidir.... Böyle bir talih her vakit önüne gelmez.....

687 matbah: mutfak

688 aşağı: aşağıya

—Orası öyle ama pek çok ağlıyor. Çok zayıflamış. Korkarım. Allah esirgeye, bir hasta düşmesin!... Bir de çehresi de bozuluyor. Sonra kocaya nasıl veririz.....

—Öyle ise bir şey yapalım. Kıza söyleyelim ki ‘Peki o kocaya veremeyeceğiz’. Sonra evleneceği gün Ali Bey’e de haber yollarız. Onu da kail⁶⁸⁹ ederiz. Kıza deriz ki ‘Üsküdar’da kira ile bir ev tuttuk, bu yazı orada geçirelim’. Böyle aldatarak kızı Ali Bey’in konağına götürürüz.... Sonra o konakları falanı gördüğü gibi hoşlanacak. Sonra Ali Bey’i görecektir. O da genç, güzel, gayetle nazik. Onu da beğenecek.... Hem kız da şimdi kendisini ‘evlendirmeyeceğiz’ dediğimiz gibi ağlamadan kesilecek. Sıhhati, çehresi de bozulmayacak.... Olmaz mı?...

—Pekiyi. Pekiyi... İşte böyle âlâ olur....

Bu mükalemeden⁶⁹⁰ sonra Hacı Baba kalkar. Yukarı gider. Fitnat’a der ki:

—Ben rahat edesin diye seni haddin olmadığı bir yere vermek istedim. Lakin mademki istemezsin, ben de vermem. Ali Bey’i de kandırırız ki vazgeçsin.. Fitnat Hanım bu sözü işittiği gibi Hacı Baba’nın dizlerine kapanarak ve ağlayarak:

—Bilirim ki siz benim iyiliğim için çalışıyorsunuz.... Lakin.... Lakin.... Bilmem... Gönlüm istemedi.... İnşallah... hayırlısı böyle olur.....

Hacı Baba bir şey söylemeksizin yine çıkar aşağı⁶⁹¹ iner. Fitnat Hanım sevinçinden çıldıracak. Anide⁶⁹² yüzü gülmeye, çehresi yerine gelmeye başladı.

MUVAKKAT BİR SEVİNÇ

Üç gün geçmiş idi ki Talat Bey Fitnat’ın yanına gelmemiş idi. Acaba niçin?... Acaba bir mâni mi var idi?... Yoksa Fitnat’tan ümidi kesti de

689 kâ’il etmek: razı etmek

690 mukâleme: karşılıklı konuşma

691 aşağı: aşağıya

692 ânide: hemen, o anda, derhâl

vazgeçti mi?... belli değil. Fitnat Hanım Talat Bey'i dört göz ile bekliyor idi ki müjde versin, ve muratlarına nail olmak için beraber düşünsünler çaresini bulsunlar... Fakat daha bir gün geçti. Daha iki gün geçti. Bir hafta oldu. Talat Bey gözükmmez. İşte Fitnat Hanım'a başka bir gaile⁶⁹³. Talat'ın bu gelmemesini merak eder. Şerife Kadın'a 'Ragıbe Hanım'ı gördün mü? Evi nerededir?' diye sorar. Şerife Kadın da görmemiş ve evini bilmez imiş, Fitnat Hanım da evini bilmez ki gizlice birisini göndersin de sorsun. Zavallı Fitnat 'Talat Bey belki meyus⁶⁹⁴ olup kendini telef etmiş' diye pek çok merak eder. Rahatı kalkar. Hemen evvelki hâline gelir. İki hafta böyle geçtikten sonra bir pazartesi günü idi ki Hacı Baba Fitnat Hanım ve Emine Kadın ile yemek yer iken der ki:

—Bu yazı burada çıkaramayacağız. Bugün tanıdığım büyük efendilerden birisi bana söyledi ki -Üsküdar'daki konağım boştur. İster isen git birkaç ay otur-. Eğer gider isek pek çok hoşlanacaksınız. Konak gayetle mürtefi⁶⁹⁵ ve müferrih⁶⁹⁶ bir mahalledir. Hem de konak çok büyüktür. Lakin biz en iyi hava alır bir tarafında bir iki oda tutar otururuz bakıyyesi⁶⁹⁷ boş kalsın.... Emine Kadın buna pek sevinir gibi olarak:

—Aman bir saat evvel gidelim. Burada patladık- der.

Fitnat Hanım 'Sonra Talat Bey beni bulamayacak' korkusuyla bu tebdil-i mekâna⁶⁹⁸ çok da razı değil idiyse de bir şey söylemeye cesaret edemez. Nihayet karar verirler ki Perşembe⁶⁹⁹ günü gitsinler. Çarşamba⁷⁰⁰ günü Şerife Kadın gelir. Fitnat Hanım'a bir zarfın içinde bir mektup da götürür, verir. Fitnat Hanım zarfın üzerindeki yazıyı Talat Bey'in yazısı olduğunu tanır. Pek çok sevinir. Elleri titreyerek mektubu açar. Evvela imzasına bakar 'Ragıbe'!... Artık o sevinç! O sevinç!... Talat Bey bu mektubu bir mübtedî

693 gâ'ile: sıkıntı, dert

694 me'yûs: ümitsiz, kederli

695 mürtefi': yüksek

696 müferrih: ferah, iç açıcı

697 bakıyye: geri kalan kısım

698 tebdil-i mekân: mekân değiştirme

699 pençşenbe: perşembe

700 çehârşenbe: çarşamba

⁷⁰¹okuyacak surette yazmış idi. Fitnat okumaya başlar. Böyle yazılmıştı: ‘Fitnat’ım!

‘İki haftadır görüşemiyoruz. Bilmem merak ettiniz mi?... Zihnimize bir şüphe geldi mi?.. Fitnat’ım gelemediğimin sebebi budur ki: O kara günde ki sizden o kara haberi işittim... O gün demek isterim sizden ayrıldığı vakit akşam idi. Sizden çıktım koşarak Şehzadebaşı’na gittim. Gider iken daraldım. Gittiğim gibi soyundum rubalarımı⁷⁰² değiştirdim. Oradan evime gittim. Gerek yolda ve gerek evime gittikten sonra biz düziye⁷⁰³ ağlıyor idim.... Bilemem ağlamadan, keder etmeden mi? Yoksa soğuk mu aldım?... Her nasılsa ertesi sabah yatağımdan kalkamıyor idim. Başım çatlayacak derecede ağrıyor idi. Derakap⁷⁰⁴ bir şedit⁷⁰⁵ sıtmaya yakalandım. Yirmi dört saat sıtma üzerimden düşmedi. Ateş gibi yanıyor idim. Sonra kendimi kaybettim. Hiç kendimde değil idim. İşte o vakitten şimdiye kadar ölmüş gibi idim, hiçbir şeyden haberim yoktu. Zavallı validem! Beni ağlamış! Benden ümidini kesmiş idi! Bir beş on saat var ki kendime geldim. Kendime geldim ama cismime⁷⁰⁶ hiç malik⁷⁰⁷ değilim. Yerden kıınıldanamıyorum... Şimdilik ziyade yazamam çünkü kolum kesildi, gözlerim yoruldu.. Fitnat’ım ne hâlde bulunduğunuzu çabuk yaz. Mektubu Şerife Kadın’a ver de ben gönderir alırım.... Ah Fitnat’ım ah!... Bu hastalığımda mümkün ola idi de bir defa yastığımın ucunda buluna idin!.... Ah! Şüphem yok ki anide⁷⁰⁸ şifa bulacak idim!.... Ah!... Ah!.....’

‘Ragıbe’

Fitnat Hanım bu mektubu okur iken gözyaşları çeşme gibi akıyor idi. Zavallı Talat’a pek çok acıdı. Yüreği büryan⁷⁰⁹ oldu. Bununla beraber

701 mübtedi: ilkokul öğrencisi; acemi

702 ruba: kıyafet

703 bir düziye: devamlı olarak

704 der-akab: hemen arkasından

705 şedit: şiddetli

706 cism: beden, vücut

707 mâlik: bir şeye sahip olan

708 ânide: hemen, o anda, derhâl

709 büryân olmak: kızarmak

bu mektuptan çok teselli aldı. Çünkü kendisi Talat Bey'in hakkında Allah esirgeye daha fena şeyler düşünüyor idi. Onlara nispeten bunu hafif buldu hem de Talat Bey iyiliğe yüz tutmuş. Velhasıl Fitnat Hanım hem müteselli⁷¹⁰ olur. Hem yine gözyaşlarını zapt edemez. Şerife Kadın bu mektubun bu kadar gözyaşına badi⁷¹¹ olduğuna taaccüp⁷¹² ederek:
—Mektup kimdendir? Niçin bu kadar ağlamanıza sebep oldu!... İçinde ne var?- diye sorar.

—Ragıbe Hanım'dandır. Zavallı iki haftadan beri hasta imiş. Kendini hiç bilmiyor imiş. Dün biraz kendine gelmiş fakat yine pek ağır hasta imiş. İşte onu yazıyor...

— Vah vah vah!... Zavallı Ragıbe!... Evini bile idim gideceğidim ama bilemiyorum... Pek çok severim şu kızı. Allah şifalar versin! Cevher gibi bir kızcağızdır!....

—Bendeniz de bir mektup yazacağım. Size vereceğim de evinize bir adam gönderir alır. Öyle yazmış çünkü.

—Pek iyi, pek iyi, yazınız da

Fitnat Hanım hokkayı⁷¹³ kalemi alır şu mektubu yazar:

'Ragıbe'm!

Mektubunuzu aldım. Keyifsiz olduğunuza pek çok teessüf ettim. Pek çok müteessir⁷¹⁴ oldum. Lakin müteselli⁷¹⁵ de oldum. Çünkü -Ragıbe'm- iki haftadan ziyade var idi ki seni göremiyor idim. Senden hiçbir haberim yoktu. Hatırıma neler gelmez idi!... Ne kadar merak etmişim!... Ne kadar ağlamış idim!... İnşallah! Cenabı Hak şifalar versin. İyi olasınız da görüşelim. Size söyleyeceğim şeyler çoktur. Hem de söyleyeceğim şeyler

710 müteselli olmak: teselli bulmak

711 bâdi: sebep olan

712 ta'accüb etmek: şaşırarak

713 hokka: küçük mürekkep kabı

714 müte'essir olmak: hüznlenmek, kederlenmek

715 müteselli olmak: teselli bulmak

keder vermeyecek. Sizi ağlatmayacak. Artık felek muradımızca dönüyor. İnşallah muradımıza nail olacağız. Ben akıbet⁷¹⁶ pederi kandırdım. Beni evlendirmeyecekler. O herifi de kandırdılar. O da vazgeçti..... Siz gittikten sonra daha üç gün ağladım. Ah! O üç gün!.... Ah! O üç gün!.... Dördüncü gün bütün o kederlerden kurtuldum... Ama sizi görmiyor idim. Sizi bilemiyor idim... İşte başıma başka bir keder gelmiş idi... Hele bu mektubunuz -her ne kadar ki hastalığınızı haber verdiyse de- bana ne kadar teselli verdi! Ne kadar dertlerden meraklardan kurtardı!... Ah Ragıbe'm -daha⁷¹⁷ Ragıbe diyeceğim. Çünkü bu isim bana daha ünsiyetli⁷¹⁸ gelir ve ağzım bunu daha telaşsızca telaffuz eder. Sizi böyle tesmiye⁷¹⁹ etmeye mazurum- iyi ol da görüşelim!.... Çünkü biz birbirimizi anlayalı hiç görüşemedik.... Ragıbe'm, biz yarın -bir iki ay oturmak üzere- Üsküdar'a gidiyoruz. Oradan size mektup yazacağım ve Şerife Kadın'a vereceğim. Şerif Kadın'dan gönderip almalısın. Mektubumda gideceğimiz evin mahal ve numerosunu⁷²⁰ yazacağım ta ki iyi olduğun gibi gelesin..... Ah!... Zavallı Ragıbe'm!... Keyifsizsin!... Rahatsızsın!... Ne çare!.. Bu mektubum şüphe yoktur ki bir ilaç yerini tutacak. Bir tabip hükmüne geçecek. Ragıbe'm nasıl olacağınızı yazınız. Mektuplarınızı Şerife Kadın'a gönderin. O bana getirir. Allah şifalar vere!.... Allah'a ısmarlarım!... İnşallah yakında görüşürüz.....

'Fitnat'

Fitnat Hanım bu mektubu zarfa koyar mühürler. Şerife Kadın'a verir ve:

—Bu mektubu alınız. Ragıbe Hanım gönderip aradığı vakit verirsiniz- der.

Şerife Kadın birazdan sonra kalkar gider. Fitnat Hanım Talat Bey'den aldığı mektubu yüzüne gözüne sürerek üzerine hasretle gözyaşı döküyor idi.

716 akıbet: nihayet, sonunda

717 daha: artık, bundan sonra

718 ünsiyetli: alışılmış

719 tesmiye etmek: ad koyma

720 numero: numara

SAYFİYEYE İNTİKAL⁷²¹

Ertesi gün ki Perşembe⁷²² günü idi, Hacı Baba'nın familyası⁷²³ -nasıl ki yukarıda söyledik- sözde sayfiyeye⁷²⁴ gidecekler idi. Hacı Baba olayı gecedan Fitnat Hanım'a söylemiş idi ki:

—Kızım oraya gideceğiz. Elbette komşulardan hanımlar kızlar sizi görmeye geleceklerdir. Yarın şu ipek rubalarınızı⁷²⁵ giymeli de öyle gitmeli.

Fitnat Hanım dahi bu tembih⁷²⁶ üzere ertesi gün sabahla kalkıp kendine fevkalade bir ziyet⁷²⁷ bir süs verir. En güzel rubalarını giyer. Başını parmaklarını elmaslar ile düzer. Velhasıl bilmeyerek zavallı bir gelin kıyafetine girer. Fitnat Hanım o vakte kadar evinden çıkmamış idi. Vapura hiç binmemiş idi. Denizi hiç görmemiş idi. Üsküdar'a hiç geçmemiş idi. Bu seyahati edeceğine ve hususuyla Hacı Baba'nın dediği üzere orada kızlar hanımlar ile görüşeceğine pek çok sevinir. Yalnız Talat Bey'den uzak düşeceğine yanar idi. Fakat ona da Şerife Kadın ile haber yollayacak idi. Onu dahi oraya celbedecekti. Bilir idi ki Talat kendisiyle görüşmek için her nereye olsa gider. İşte bununla teselli bulur idi.

Nihayet Fitnat Hanım giyindikten sonra bürünür⁷²⁸. Emine Kadın dahi bürünür. Araba kapıda bekliyor idi. Çıkarlar binerler. Eminönü'ne gidinceye kadar ne Fitnat Hanım ve ne Emine Kadın ağzını açıp bir şey söyler. İkisi dahi bir hülyaya bir efkâr⁷²⁹ dalmışlar. Fitnat Talat'ı düşünüyor idi. Lakin Emine Kadının düşündüğü acaba ne idi?... Her ne ise o da bir şey düşünüyor idi. Eminönü'ne gittikleri gibi arabadan çıkarlar. Köprüye girerler. Bakarlar ki Üsküdar vapuru dahi hazır bekliyor. Vapura girerler. Fitnat Hanım vapura

721 intikâl: geçmek, gitmek

722 pençşembe: perşembe

723 familya: aile

724 sayfiye: yazlık yer

725 ruba: kıyafet

726 tenbih: tembih, uyarı

727 zînet: süs

728 bürünmek: giyinmek, çarşafa bürünmek

729 efkâr: düşünceler, fikirler

girer girmez birçok hanımların arasında bulunur. Emine Kadın ile beraber bir yere gidip oturur. Görür ki o bütün hanımlar etrafına toplanmışlar onu bekliyorlar imiş gibi etrafını almışlar. Cümlesi ona dikkatle bakıyorlar. Fitnat Hanım bu hâlden hayran kalır, mahcup olur. Bu keyfiyete⁷³⁰ bir mana veremez. Zati⁷³¹ zavallı kız dünya görmemiş. Zanneder ki vapurun âdeti budur. Etrafını almış olan hanımlara baktıkça üzerlerindeki mücevherat⁷³² ve sair⁷³³ süslerinden gözleri kamaşır. Hanımların hiç biri Fitnat Hanım'a bir şey söylemez. Fakat cümlesi ona bakarlar. Ve ona baktıktan sonra birbirlerine dahi bakarak bazı manalı işaretler ediyorlar. Bir kız Fitnat Hanım'ın yanında oturmuş, ve Fitnat Hanım'a iltifat etmek, söz söylemek ister ise de bir şey söyleyemez ancak gülerek yüzüne bakar. Fitnat Hanım hem utanır hem sıkılır hem merak eder. Bu muameleden bir şey anlayamaz. Pek çok muazzeb⁷³⁴ olur. Nihayet vapur Üsküdar iskelesine yetişir. Fitnat Hanım ile Emine Kadın kalkarlar başka hanımların dahi bazısı önlerinde bazısı arkalarında yürüyerek vapurdan çıkarlar. İskelenin yanında birkaç araba görürler ki bekliyorlar. Hani ya yukarıda dedik ki bir kız Fitnat Hanım'ın yanında oturmuş iltifat etmek istiyor idi, işte o kız iskeleye çıktıkları gibi Fitnat Hanım'ı kolundan alarak bir arabanın yanına götürür ve arabanın kapısını açıp 'buyurun' diyerek Fitnat Hanım'ı içeri sokar kendisi de girer Emine Kadın da girer diğer hanımlar dahi diğer arabalara binerek sıra vari⁷³⁵ yürümeye başlarlar. Fitnat Hanım buna ne mana versin! Evvela şu fikre zahib⁷³⁶ olur ki bu kız gidecekleri eve komşu olacak onun için bir araba tutmuş da istikballerine⁷³⁷ çıkmış. Bu pekâlâ. Ya öbür hanımların önden arkadan alay vari⁷³⁸ yürümelerine ne mana vermeli?...

Zavallı Fitnat şaşırır. Bir de öbür arabalara dikkat eder ki her birine bir kumaş asılmış. Bilir ki bu âdet bir düğün âdetidir. Emine Kadın'a der ki:

730 keyfiyyet: bir olayın gerçekleşşi, iç yüzü

731 zati: zaten

732 mücevherât: süs eşyaları, mücevherler

733 sâir: başka, diğer

734 muazzeb olmak: azap çekmek

735 sıra-vârî: sıralı bir şekilde

736 zâhib olmak: bir fikre kapılmak

737 istikbâl: karşılamak

738 alay-vârî: alay düzeninde

—Canım kim evleniyor? Biz de düğüne mi gidiyoruz?...

Fitnat Hanım'ın bu sualinde kız kıpkırmızı olur Emine Kadın iştizmez gibi olur hiçbiri cevap vermez. Emine Kadın bu sözü kapatmak için dereden tepeden söz söylemeye başlar. Fakat Fitnat anide⁷³⁹ işi anlar. Sapsarı olur. Titremeye başlar. Lakin kızdan utandığından zor ile kendini tutar. İki üç dakika geçer geçmez bir büyük konağın kapısında bütün hanımlar inerler. Fitnat Hanım'ı yanında bulunan kız kolundan tutarak arabadan çıkarır. Diğer bir iki kız dahi gelir Fitnat'ı kollarından tutarak merdivenden⁷⁴⁰ çıkarırlar. Fitnat Hanım'ın merdiveni çıkarıken ayakları tiril tiril titriyor idi. Eğer kimse tutmaya idi hiç şüpheli yok ki yıkılıp düşecekti. Bir odaya sokarlar. Fitnat Hanım kapıdan girer iken Emine Kadın'ın yüzüne bir meysusiyet⁷⁴¹ gözüyle bakarak:

—Neredeyiz?... Nereye geldik?... Burası neresidir?... Bu kalabalık niçin?... - dedi.

Emine Kadın gözlerini yere dikip:

—Kızım, burası bundan böyle senin evindir. Bu hanımlar hep komşular ahbablarıdır. Bu kızlar senin cariyeleridir. İşte senin talihin yaver imiş!... Artık kadrini bilmez isen...

teşekkür etmez isen..... - der.

Fitnat Hanım Emine Kadın'ın bu sözünü işittiği gibi nerede olduğunu anlayarak anide⁷⁴² bayılıp düşer. Kızlar üzerine koşup yüzüne soğuk su serperler. Bütün konakta bir velvedir kopar. Birazdan sonra Fitnat Hanım kendine gelir. Kendine gelir ama rengi sapsarı olmuş, dudağı kurumuş. Yanında bulunan bir kıza rica eder ki kalabalık çekilsin de bir iki dakika tenha⁷⁴³ kalsın. Derakap⁷⁴⁴ herkes çekilir, kapı kapanır. Fitnat

739 ânide: hemen, o anda, derhâl

740 nerdbân: merdiven

741 me'yüsüyyet: ümitsizlik

742 ânide: hemen, birdenbire

743 tenhâ kalmak: yalnız kalmak

744 der-akab: hemen ardından

yalnız arabada dahi beraber olduğu kız ile kalır ki bu kız Serfiraz isminde Ali Bey'in bir cariyesi idi. Fitnat kendini yalnız gördüğü gibi minderin üzerinde yayılıp hüngür hüngür ağlamaya başlar. Zavallı Serfiraz şaşar. Bu ağlamadan hayrette kalır. Gider Fitnat'ı kaldırır. Ağlamanın sebebini sorar. Ağlamamaya rica eder. Lakin Fitnat Hanım'da ne sebebini söylemeye takat ve ne de ağlamamaya ihtiyar⁷⁴⁵ var. Bir düziye⁷⁴⁶ ağılıyor. Serfiraz'a da bir ağlama gelir. O da ağlamaya başlar:

—Ah!... Hemşirem! Ne kara talihimiz var imiş!... Biz düğün yapıyoruz diye sevinmekte iken bu ağlama nedir?... Acep ne dertleriniz var?... Acep ne belalara müptelasın⁷⁴⁷?... Ah! Yok yok. Hiçbir derdin yok. Hiçbir belaya müptela değilsin. Lakin.... Çocukluk... Acemilik... Ah! Bu dökülen yaş nedir!.. Ciğerini ağzından çıkaracak gibi içini çekiyorsun!... Allah aşkına! Sus. Gözlerini sil. Bu ne demek?... Yazık değil mi?...

—Ah!... Hemşirem!... Dertlerimi bile idin!... Kederlerimi bile idin!...

—Aman!... Ne var?...

Fitnat Hanım Serfiraz'ın bu sualine cevap olarak sırrını ifşa⁷⁴⁸ edecek olur. Çünkü insanın bir derdi olduğu vakitte güya dermanını çaresini bulacak gibi her kime ki karşısında tesadüf eder ise hepsine derdini söylemek ister. Söyleyecek adam bulmadığı takdirde de kendi kendine yahut taşlara duvarlara söylemeye mecbur olur. Hasılı⁷⁴⁹ Fitnat Hanım sırrını söyleyecek olur. Lakin derakap⁷⁵⁰ kendini toplayarak sükûtu⁷⁵¹ ihtiyar⁷⁵² eder. Birazdan sonra Serfiraz'ı Emine Kadın'ı çağırmaya yollar. Fakat Kâhya Kadın ki bu macerayı evvelden bilir idi Emine Kadın'a demiş idi ki:

745 ihtiyâr: seçme

746 bir düziye: devamlı olarak

747 mübtelâ: tutkun, tutulmuş

748 ifşâ' etmek: gizli bir şeyi açık etmek

749 hâsılı: kısacası

750 der-akab: hemen ardından

751 sükût: susma

752 ihtiyâr etmek: seçmek

—Ben sizin avdetinizi⁷⁵³ münasip görürüm çünkü kız sizi burada gördükçe böyle naz ediyor. Gördüğü gibi ki yanında eski bildiklerinden kimse yok o vakit aklını toplayacak.... Utanacak....

Emine Kadın bu efkârı⁷⁵⁴ beğendiye de Fitnat Hanım'ı bırakmaya da gönlü kail⁷⁵⁵ olmaz idi.

Nihayet biraz düşündükten dolaştıktan sonra ağlayarak büründü⁷⁵⁶ ve Kâhya Kadın'a:

—Fitnatı size emanet bırakıyorum. Allah için dikkat ediniz. Üzülmesin. Ağlamasın.... Ah Fitnat'ım ah!... Seni bırakıyorum!....

diyerek ve hüngür hüngür ağlayarak Fitnat Hanım'a haber vermeksizin çıkıp gitmişti. Serfiraz Emine Kadın'ı bulamadı. Sordu anladı ki gitmiş. Fitnat Hanım'a gitti söyledi. Fitnat Emine Kadın'ın gitmiş olduğunu anladığı gibi daha o kadar mahzun ve mükedder⁷⁵⁷ oldu. Hasılı⁷⁵⁸ Fitnat Hanım o günü ağlayarak sızlayarak geçirdi. Zavallı Serfiraz teselli vermek istiyor idi. Lakin tesellisi Fitnat'ın gönlünde hiçbir tesir etmez idi.

BENİ SEVMİYOR

Akşam saat ikide Fitnat Hanım Serfiraz ile beraber oturuyor idi. Her bir iki dakikada bir gözyaşı yanaklarının üzerinden dökülerek yere düşer idi. Ara sıra gönlünün içinden birer 'ah!' çekiyor idi. Serfiraz bir düziye⁷⁵⁹ Fitnat'ın yüzüne bakıyor idi. Bir söz söylemeye cesaret edemiyor idi. Fitnat Hanım gâh gâh⁷⁶⁰ gözlerini kaldırıp Serfiraz'a bakıyor ve derhâl başını eğip gözyaşları dökülüyor idi. İşte bu iki kızcağız böyle bir hayrete dalmış bir söz söylemeksizin ve kımıldanmaksızın böyle oturur iken saat ikide dedik

753 avdet: geri dönme

754 efkâr: fikirler, düşünceleri

755 kâ'il olmak: razı olmak

756 bürünmek: giyinmek, çarşafa bürünmek

757 mükedder olmak: kederli olmak

758 hâsılı: kısacası

759 bir düziye: devamlı olarak

760 gâh gâh: ara sıra

Kâhya Kadın kapıdan girer. Bir işaret ile Serfiraz'ı dışarı çıkarır ve bir sandalyede oturarak Fitnat Hanım'a der ki:

—Kızım, şimdi Güvey Bey gelecek. Sizi böyle bulmasın. Gözlerinizi siliniz.... Aa!.. Bu nedir?... Hepimiz gelin olduğumuz vakitte ağladık nazlandık... Böyle şeyler yaptık... Yaptık ama bu kadar da değil. Aa! Siz beş saat var ki ağlıyorsunuz.... Hele şimdi susmalı... Ağlamanın vakti değildir. Bak Güvey Bey geliyor... Gözlerini sil de kalk.....

Kâhya Kadın böyle söylemekte ve Fitnat Hanım için çekmeden başka bir cevap verememekte iken kapı açılır. 'Geliyor' sedası her taraftan aks eder. Bir halayık⁷⁶¹ perdeyi kaldırmış açık tutuyor. Kâhya Kadın Fitnat Hanım'ı elinden tutarak kapının yanına getirir. Zavallı kızın hiç aklı başında yok. Kendini bilmez. Dizleri tir tir titiyor. Ali Bey girer. Odanın ortasında yayılmış olan seccadede iki rekat namaz kıldıktan sonra oturur. Kâhya Kadın Fitnat Hanım'ı elinden tutmuş. Zavallının vücudu bir türlü titiyor idi ki Kâhya Kadın tutmasa idi yere düşecek idi. Kâhya Kadın Fitnat'ın bu hâlini gördüğü gibi bir sandalye yanaştırır, oturtur. Birazdan sonra Kâhya Kadın çıkar ve kapıyı kapayarak gider.

Ali Bey başını kaldırıp Fitnat'ın yüzüne baktığı gibi bir hâlete geldi ki tarif kabul etmez. Gayetle müteessir⁷⁶² oldu. Nasıl müteessir olmasın ki Fitnat'ı görmekle güya eski karısını gördü? Aynı boy, aynı yüz, aynı göz.... Nihayet tıpkı o!... Ali Bey bunu gördüğü gibi on yedi seneden beri ayrılmış ve öldüğünü işitmiş ve ölümüne kendisi sebep olduğuna zahib⁷⁶³ olmuş olduğu eski karısını görür gibi oldu. Hem de ne hâlde gördü!... İki gözünden çeşme gibi gözyaşı dökülür. Başını eğmiş, içini çeker... İşte böyle bir hâlde gördü.

Artık nasıl müteessir⁷⁶⁴ olmasın?.. Ali Bey şaşar! Ne düşüneceğini bilmez. Kendi kendine:

761 halâ'ik: halayık, satın alınan kadın hizmetçi

762 müte'essir olmak: hüznlenmek, kederli olmak

763 zâhib olmak: bir fikre kapılmak

764 müte'essir olmak: hüznlenmek, kederli olmak

—Bu ne müşâbeheth⁷⁶⁵!... Bu ne müşâbeheth!... O olmasın?... Ne münasebet!... O vakitten beri on yedi sene var. Bu kız on yedi yaşında değil ki.... Subhanallah!... Bu ne tuhaf şey, yoksa rüya mı görüyorsunuz?... Alem-i manada⁷⁶⁶ mıyım?... der.

İşte Ali Bey böyle bir hayrete dalar. Bu muammayı⁷⁶⁷ nasıl keşfetsin?... Çıgarasını bir düziye⁷⁶⁸ çekip duruyor. Gâh gâh⁷⁶⁹ gözlerini kaldırıp Fitnat'a bakıyor. Öyle ağladığını gördüğü gibi yüreği bin parça olur. İster ki bir şey söylesin. Ağlamamasını rica etsin. Fakat cesaret edemez. Nihayet kendini zorlayarak biraz iltifat falan gösterecek olur. Bir de bakar ki kız adı⁷⁷⁰ ürkmeğe ve daha ziyade ağlamaya başlar. Bunun üzerine Ali Bey sükut⁷⁷¹ eder. Başını yastığa dayatır, düşünür... Bir saat kadar geçtikten sonra birdenbire başını kaldırıp:

—Hanımefendi. Ne düşünüyorsun? Bir şey söyleseniz a. Uykunuz gelmedi mi?... Fitnat Hanım'ın bu suale verdiği cevap bir ürkmeden ve bir içini çekmeden ibaret idi. Ali Bey yine hülyaya yine efkâra⁷⁷² yine düşünmeye dalar. İki saat daha böyle geçer ki ne Ali Bey Fitnat Hanım'ın yüzüne bakmaya veyahut bir söz söylemeye ve ne de Fitnat Hanım gözlerini ayaklarından kaldırmaya cesaret edebilir. Güya ki ikisi de uykuya varmışlar bir sükutluktur⁷⁷³ ortalığı kaplamış. Seyrek seyrek nefes almalarından ve Fitnat Hanım'ın içini çekmesinden başka sükutluğa hâle getirir bir şey yok. İki saat böyle geçtikten sonra Ali Bey yerinden kalkarak ve Fitnat Hanım'a:

—Ben gidiyorum. Siz biraz rahat ediniz. Yatınız. Allah rahatlar versin- diyerek çıkar. Odadan çıktığı gibi Kâhya Kadın'ı bulur:

765 müşâbeheth: benzeme

766 âlem-i ma'nâ: rüya alemi

767 muammâ: anlaşılmaz iş

768 bir düziye: devamlı olarak

769 gâh gâh: ara sıra

770 'adı: âdeta

771 sükût etmek: susmak

772 efkâr: fikirle, düşünceler

773 sükûtluk: sessizlik

—Bir kız gönder Gelin Hanım ile yatsın ve birini de gönder bana öbür odada yatak yapsın- der. Kâhya Kadın Serfiraz'ı Fitnat'ın yanına gönderir. Ve kendisi gider, Ali Bey'in yatağını yapar. Yatağı yapar iken:

—Bu ayrı yatmanın manası ne?...- der.

—Ben de bilmem. Hiç sorma. Az daha dura idim deli olacığıdım. Şu kızı pek çok sevdim. Ne dersin? O, Merhume'nin aynısı değil mi?...

—Ha benziyor, benziyor.... Ah çok benziyor.... Siz daima güzel karı alıyorsunuz... Ah ne talihiniz var!.....

—Lakin... Ne hikmettir bilemem. Hiçbir defa gözlerini kaldırıp yüzüme bakmadı!...Ne kadar söz söyledim ise hiçbirine cevap vermedi. Bir düziye⁷⁷⁴ gözyaşları dökülüyor idi!.. Göre idin nasıl içini çekiyor idi!...

—Evet evet. Gündüzün de öyle. Fakat mazurdur efendim çünkü kızların âdetidir: Öyle biraz yalandan ağlama biraz naz yapacaklar... Hem de bu acemi, ufak. Daha dünya nedir bilmez.....

—Ah!... Yok yok..... Keşke öyle ola idi! Fakat değil. Ben naz görmüşüm. Ah!... O kadar gözyaşı o kadar içini çekmek yalandan nasıl olur?... Hem de o ağlamasına nasıl yanıyorum!.... Ah!.. Ne zayıf gönlüm var!... Bir defa görmekle şu kızı şöyle bir sevdim ki canımı vereyim! Fakat ah!.. Şu karı kısmı imansızdır... Ettiğim o kadar iltifatın karşısında bir yüzüme baksa!... Bir cevap verse!... Ah! Yok yok. Bunda bir mana var. O beni sevmedi!.... Ah!... sevmedi!.....

Ali Bey böyle diyerek ve kendini tutamayıp hüngür hüngür ağlayarak soyunup yatağa yatar. Kâhya Kadın çıkar gider. Ali Bey hülyalar kurarak düşünerek taşınarak yatağın içinde her bir tarafa döner. Uyku yok. Canı sıkılır. Bu böyle dursun.

Fitnat Hanım Ali Bey'in gitmesiyle minderin üstüne düşüp hüngür hüngür ağlamaya başlar. Serfiraz kapıdan girer bunu bu hâlde görür

774 bir düziye: devamlı olarak

bir şey söylemeye cesaret edemez. Bir köşede oturur. Fitnat Hanım kendi hâliyle meşgul, bunu hiç görmez. Yarım saat kadar böyle geçtikten sonra Serfiraz artık kendini tutamayarak Fitnat'ın ayağına düşer:

—Aman!.. Hanım. Bu ne hâldir?... Bu ağlama bu düşünme.... Bunda ne hikmet var?... Sizin bir derdiniz var... Evet var... Hiç şüphem yok ki bu gözyaşlarınız sebepsiz değildir.... Lakin canım rica ederim ayağınızı öpeyim bu derdinizi bana bildirin... Elimden geldiği kadar sizi bu dertten kurtarmaya çalışacağım.... Aman... Benden saklamayın.. Fitnat Hanım Serfiraz'ın bu kadar rica ve ibramına⁷⁷⁵ mukavemet edemeyip⁷⁷⁶ kimseye söylememesini rica ettikten sonra ağlaya ağlaya bütün hikâyesini söyler. Serfiraz pek çok müteessir olur. Pek çok ağlar. Bu iki kızcağız böyle dertleşerek ağlayarak saat dokuzaya kadar otururlar. O vakit Serfiraz Fitnat'ı yatmaya mecbur eyler.

Ertesi sabah Ali Bey kalkar. Bütün gece uyuyamamış. Gözleri ceviz tanesi gibi dışarıya uğramış⁷⁷⁷. Fitnat'ı görmek ister. Odasına gider. Usul ile kapıyı açar, girer. Bakar ki zavallı Fitnat uyuyor. O ipek gibi saçları yastığın üzerinde yayılmış iki elini başının altına koymuş. Yastığı gözyaşlarından su içinde kalmış. Yanaklarında gözyaşları kurumuş duruyor.... Ali Bey bu manzaranın karşısında heykel gibi durmuş şaşmış. Hiç hareket etmez. Birazdan sonra o gözyaşı içinde kalmış yanağından bir buse almak mülâhazasıyla⁷⁷⁸ yatağa yanaşır, eğilir. Lakin başını eğip dudaklarını Fitnat'ın yüzüne yaklaştırdığı gibi birdenbire vücuduna bir titreme bir soğukluk peyda olur⁷⁷⁹. Anide⁷⁸⁰ kendini çeker. Elleri, dizleri, çenesi tiril tiril titremeye başlar. Bir soğuk ter vücudunu kaplar. Kalkar odasına gider. Bir kanepede yayılıp ağlamaya başlar. Kendi kendine der ki:

—Ah!... Ne garip şey!... Ben bu kızı hâlâ dün gördüm.... Bu bana gelen hâl nedir?... Ah!... Kendisini seviyorum!... Ama karşısında duramıyorum!... Yüzüne bakamıyorum!... Bir söz söylemeye... Merhametini

775 ibrâm: rica etme

776 mukâvemet etmek: dayanmak

777 uğramak: dışarıya fırlamak

778 mülâhaza: düşünce

779 peydâ olmak: meydana gelmek

780 ânide: o anda, hemen

talep etmeye cesaret edemiyorum!.... O da o kadar ağlıyor!.... O kadar mahzun ve mükedder⁷⁸¹ duruyor!.... Acaba bu mahzuniyeti bu kederi bu ağlaması nedir?... Naz değil... Yapma değil.... Çocukluk değil.... Değil değil. Bunun bir manası var. Evet bir manası var. Hem de başka ne manası olabilir(?) bundan başka ki beni sevmiyor.... Ah!... Evet evet beni sevmiyor!.... Başkasını mı seviyor?... Yoksa... Orasını bilemem lakin beni sevmiyor. Beni sevmiyor! Vesselam..... Beni sevmiyor fakat ben onu seviyorum.... Ah! Seviyorum. Canımdan ziyade seviyorum !... Yürekten seviyorum!... Seviyorum. Hem bu çabuk çabuk sevdiğimin sebebi vardır... Bu muhabbetim yeni bir şey değildir... Bu bir eski aşkın tazelenmesidir... Evet bu muhabbet eski zevcemeki⁷⁸² muhabbetimin aynıdır. Çünkü bu o merhumeye o kadar benziyor ki bunu gördüğümde onu görmüş gibi olurum... Ve ona olan aşk ve muhabbetim buna intikal eder⁷⁸³ ... İlahi!.. Bu ne hikmettir!.. Bunda ne sır vardır!.. Ah!... Seviyorum dedim seviyorum ama ne yapayım?... O beni sevmiyor!... Vazgeçsem... Ah vazgeçemeyeceğim!... Nasıl vazgeçebilirim!... Ama vazgeçmeyip de ne yapacağım? O beni sevmiyor!... Ben onun hürriyetine nasıl mani olayım?... Ben onun ile nasıl yaşayabilirim?... Of!... Rabbim!... Bu ne dert! Bu ne felaket!... Ah!.. Nasıl yapayım!... Çıldıracağım!.....

İşte Ali Bey bu türlü mülâhazalar⁷⁸⁴ ile gâh kanepenin üzerinde oturarak ve gâh odanın içinde gezinerek düşünüyor.

Birazdan sonra haber verirler ki Fitnat Hanım kalktı. Ali Bey yanına gider. Yine akşamki macera. Fitnat başını eğmiş gâh ağlar, gâh içini çeker. Hiç gözlerini kaldırmaz. Ali Bey bir düşünmeye dalmış. Bir şey söylemeye cesaret edemez. Fitnat'ın yüzüne baktığı gibi gözyaşları dökülür... İşte bir hafta kadar böyle geçer ki bunlar beraber oldukları vakitte her biri bir köşede heykel gibi donup duruyor. Ve ayrıldıkları vakitte her biri kendinden meyus⁷⁸⁵ bir hâlde ağlayıp durur.

781 mükedder: kederli

782 zevcemeki: zevceme ait olan

783 intikâl etmek: bir şeyden başka şeye geçmek, sirayet etmek

784 mülâhaza: düşünce

785 me'yûs: ümitsiz, kederli

SAYIKLAMA

Bu haftanın içinde Ali Bey çok defa Fitnat uyur iken gider yastığının başında oturur, ve hayran yüzüne bakıp ağlıyor idi. Zavallı kız humma⁷⁸⁶ illetine giriftar⁷⁸⁷ olanlar gibi uyur iken daima sayıklıyor idi. Ve sayıklar iken bir düziye⁷⁸⁸ “Talat” ismini telaffuz eder idi. Ali Bey bunu işitmiş ve kızın bu Talat’a âşık olduğunu anlamış idi. Kendi kendine der idi ki:

—Ah!... Bir Talat sayıklıyor!... Bu Talat.... kim?... İşte onu seviyor imiş!... Ha!... Anladım anladım... Bunun bu hâli bu ağlaması bu kederi hep budur.... Talat.... Talat.... Ah! Bizi bu hâle getiren bu Talat’tır. Şüphem yok artık. Kız onu seviyor!... Nerede görmüş?... Nasıl alaka etmişler⁷⁸⁹?... Her nasılsa onu seviyor!... Beni sevmiyor!... Elbette sevmeyecek. Onu evvelden sevmiş... Şimdi onu bırakıp da beni nasıl sevebilir?... Hem de kendisi gibi güzel bir delikanlı olacak. O da bunu sevecek. Evet sevecek. Sayıklamasından öyle anlaşılıyor. Ah!... Bu güzel o da güzel birbirini seviyorlar.... da visale⁷⁹⁰ muvaffak olamasınlar⁷⁹¹!... Bir daha görüşmemek üzere ayrılınsınlar!... Of! Ne müşkül⁷⁹² şey!... Ah! Zavallı Fitnat’ın hakkı var ki öyle ağlıyor.... Öbürü de böyle ağlayacak... Şüphe yok.... Ah!... Ah!... Bunların da murada nail olamamalarına mani olan kim?... Ben?... Ben?... Ah!... Ben!... Of!.. Benden böyle bir fenalık gelsin?... Benden?... Benden ?... Ben ki şimdiki kadar bir karıncanın canına kast etmemişim... Ben böyle iki gencin canına kast edeyim!... Ben ki birinci karıma ettiğim muameleden dolayı vicdanım bir dakika yakamı bırakmıyor!... Ben daha bir faciaya sebep olayım!.....

Ali Bey bu sözleri söyler iken kendinden nefret etmeye başlar. Kendini telef etmek derecesine gelir. Kan içinde kalmış olan gözlerini açıp deli gibi her tarafa korkunç verir bir bakışla bakar. Derakap⁷⁹³ bir şey keşfetmiş gibi fevkalade bir hareketle fırlayarak:

786 hummâ: ateşli hastalık

787 giriftâr olmak: tutulmak, yakalanmak

788 bir düziye: devamlı olarak

789 alâka etmek: ilişki kurmak, tanışmak

790 visâl: kavuşma

791 muvaffak olmak: başarmak, amaca ulaşmak

792 müşkül: zorluk

793 der-akab: hemen arkasından

Yok yok. Artık yakamı tekrar o düşman vicdanın eline veremem! Benden böyle bir fenalık cari olamaz⁷⁹⁴!.... Ben bunların visaline⁷⁹⁵ mani olamam... Ölemem. Bilakis vasıta olurum.. Evet vasıta olabilirim... Ben şimdi kırk beş yaşında varım... Bu kız bana layık değil. Ben bu kızın babası olabilirim... Evet zaten evladım yok. Ne olur şu kızı ben ahiret kızlığına kabul etsem de şu 'Talat' dediği maşukunu damatlığa alsam!.....

dediyse de bu son kelimeleri tefevvüh eder⁷⁹⁶ etmez gözyaşları dökülür. Ayak üzre durmaya takati kalmaz. Kanepenin üzerine atılır. Birkaç dakika ağlayarak düşündükten sonra:

—Ah!... Ne diyorum!... Ne diyorum!.... Kendi gönlüme böyle bir hıyanet⁷⁹⁷ nasıl edebilirim!.... Fitnat'ı başkasına teslim etmek!... Başkasının ağuşuna⁷⁹⁸ görmek!!!.... Yok yok. Bu olamaz... Böyle olamaz... Başka türlü de olamaz... Ya nasıl olacak?.... Ah!... Ya Rabbi!... Bu ne azaptır!.... Ne çok günahlarım var imiş.... İlahi!... Benim hâlim ne olacak!... Ah! Bu hallolunur bir müşkil⁷⁹⁹ değil... Ben çıldıracağım!... Çıldırmaktan ise... Rabbim! Beni mazur tut. Katiller defterinde yazma... Kendimi telef edeceğim.... Evet kendimi telef etmeye mazurum.... Ölmekten başka benim için necat⁸⁰⁰ yok... Öleyim ki bu azaptan kurtulayım... Ve o bi-çareler kavuşsunlar..... - der.

Ali Bey bu sözlerde ve kendini telef etmek niyetinde iken en ziyade sevdiği ahabından bir beyin geldiğini haber verirler. Mumaileyh⁸⁰¹ içeri girer. Ali Bey'i öyle bir hâlde gördüğü gibi şaşar. Sebebini sorar. Ali Bey macerayı anlatır. Merkum⁸⁰² Bey:

—Aman böyle şeylere ne ehemmiyet verirsiniz?... Kızların âdetidir evlendikleri vakit öyle biraz nazlanırlar. Başka hiçbir şey yok.. - der.

794 cârî olmak: gerçekleşmek

795 visâl: kavuşma

796 tefevvüh etmek: ağza almak, söylemek

797 hıyanet etmek: hainlik etmek

798 âğuş: kucak

799 müşkil: zorluk

800 necât: kurtuluş

801 mûmâ-ileyh: yukarıda adı geçen

802 merkûm: adı geçmiş olan

—Talat isminde birini sayıklıyor birader!...

—İnsan sayıkladığı vakit elbette Talat, Ahmet, Mehmet, Zeynep... öyle bir şey sayıklayacak. Bu sayıklamasından ona âşık olduğunu neden anladın?..

—Yok birader yok. Onu seviyor. Pekâlâ anlamışım ki seviyor....

—Velev⁸⁰³ sevsin efendim. Kız evleninceye kadar gözleri kapalı değildir ki... Bugün bir güzel delikanlı görür, sever. Beş altı gün onu sayıklar. Sonra başkasını görür öbürünü unuttur. Onu sever.... Evlendiği vakit de beş altı gün o evvelki hülyalar ile meşgul olur. Sonra hepsini unuttur. Kocasıyla evi ile familyasıyla⁸⁰⁴ meşgul olur. Muhabbeti beri tarafa celp olunur⁸⁰⁵ Merkum⁸⁰⁶ Bey böyle birçok nasihatler söyler ve birçok misaller gösterir ise de Ali Bey'i kandıramaz. Bunun ile beraber biraz tesellisini mucip olur⁸⁰⁷. O meyusiyetten⁸⁰⁸ çıkarır kendini telef etmek niyetinde vazgeçirir.

YİNE BİR MEKTUP

Fitnat Hanım kendinden ziyade Talat Bey'e acıyor idi. Talat Bey'i düşündükçe:

—Ah! Zavallı çocuk!.... Ben onu sevdiğim gibi o da beni öyle seviyor! Evet seviyor. Hiç şüphem yok ki seviyor. Beni ifrat⁸⁰⁹ derecede sevmese öyle melek gibi bir adam kız kıyafetine girmek gibi o kadar hudalar⁸¹⁰ desiseler⁸¹¹ düşünür mü?... Ah! Zavallı hastadır da! Kim bilir iyileşti mi? Fenalaştı mı?... Ah!... Geçenlerde kendisine mektup yazdım?... Ah o mektup ne ümitler vermiş! Fakat heyhat⁸¹²!.... O ümitler bir rüya gibi geldi

803 velev: eğer, hatta, ister ki

804 familya: aile

805 celb olunmak: çekilmek

806 merkûm: yukarıda adı geçmiş olan

807 mûcib olmak: gerektirmek, beraberinde getirmek

808 me'yûsiyyet: ümitsizlik

809 ifrât: haddinden fazla ileri gitmek

810 hud'a: hile

811 desîse:hile

812 heyhât: eyvah, ne yazık!

geçti. Ah ah!.... Yine meyusiyet⁸¹³ pençesine düştük!... Ah felek felek!... Bizi ne vakte kadar tazyik edeceksin⁸¹⁴!... Biz ne kabahat ettik!... Ah babam!... Babam bana iyilik yapmak niyetiyle beni mezara teslim edecek!... Beni ne ise kendi kızımı fakat o zavallı çocukcağz!..... Çünkü korkarım ki o da benden sonra yaşamayacak!... Ah zavallı Talat! Sen hâlâ rahattasın. Evet her ne kadar ki hastasın lakin gönlün şaddır⁸¹⁵. Bir ümidin vardır. Ya ben ?... Ömrümden meyus⁸¹⁶! Ömrümden mi dedim? Ömrüm ne olacak? Dünyada en ziyade sevdiğim.... adamdan meyus!... Ah! Ömrümü onun visaline feda eder idim lakin ömür olmadıkça visal⁸¹⁷ olamaz.... Fakat beş günlük bir visale yirmi senelik ömrümü feda ederim.... Lakin heyhat heyhat!..... Ömür tükendi!... Visale ümit yok!..... Of of!.....

Diyerek gözyaşları dökülür idi. Bir gün Fitnat Hanım Serfiraz ile beraber oturmuş, Ali Bey dışarı çıkmış. Fitnat Hanım Serfiraz'a der ki:

—Nakış ustası Şerife Kadın galiba buraya geliyor bazen.

—Evet gelir. Bana nakış gösterir. Fakat bu hafta gelmedi. Bugün yarın belki gelir.

—Hemşirem bana bir hokka kalem biraz kâğıt bulabilir misiniz?

—Başüstüne efendim, bulayım. Fitnat Hanım ne yazacağıdı?... Elbette Talat Bey'e bir mektup. Serfiraz hokkayı kalemi kâğıdı getirir. Fitnat Hanım başlar şu mektubu yazar:

“Talat'ım!..... Ah! Talat diyeceğim. Çünkü bu isim ile alıştım artık. Şimdi bana 'Talat' ismi 'Ragıbe' isminden daha tatlı daha menus⁸¹⁸ görünür.... Talat'ım!.... Bu mektup.... Ah bu mektup o geçenlerde aldığın mektubun zıddıdır!.... O mektup size ne ümitler getirdi! Bu mektup ise sizi meyus edecek⁸¹⁹!.... Ah ah!... Talat'ım size verdiğim ümitlerin aslı çıkmadı! O

813 me'yûsiyyet: ümitsizlik

814 tazyik etmek: zorlamak, manevi anlamda baskı yapmak

815 şâd: neşeli, mutlu

816 me'yûs: umutsuz, üzgün

817 visâl: kavuşma

818 me'nûs: alışılmış

819 me'yûs etmek: ümitsiz ve kederli hâle getirmek

ümitler kazib⁸²⁰ imiş! Beni aldattılar. Beni aldatarak ecelin pençesine teslim ettiler!.. Sayfiyye⁸²¹ gidiyoruz diyerek beni nikâh kıymış oldukları herifin evine götürdüler!... Eve girmezden evvel işi anladım. Anladım ama ne yapabilirim?... Ağladım. Sızladım. Hatta bayıldım bile. Az kaldı ölüyor idim!... Fakat kime ne?... Emine Kadın... Ah beni o kadar seven Emine Kadın!... Beni bırakıp gitti!... Tanımadığım hiç görmemiş olduğum adamların arasında kaldım!... Bir kızcağız bana acıyor. Beni seviyor. Benimle beraber oturuyor. O da olmaya idi ne olacaktım!... Bana Ali Bey'in haremi derler!... 'Gelin' çağırırlar⁸²²!... Ah!... Bu tabirlere bu isimlere ne kadar gönlüm sıkılıyor!... Ne kadar fena tesir ediyor!... Ben gelin değilim. Elhamdülillah kızım. Kızım ve kız öleceğim... Ben onun haremi değilim. Onun yüzünü bile görmemişim. Odama gelir. Lakin o odamda durdukça bana kabus mu diyeyim... sara⁸²³ mı diyeyim... öyle bir hâl gelir. Hiçbir vakit gözlerimi kaldırıp yüzüne bakmamışım. Lakin o da ağlıyor. Hem odamda iken hem odasına gittikten sonra daima ağlıyor diyorlar!... Demek olur ki o da beni sevdi! İşte beni meyus eden⁸²⁴ asıl burasıdır. Çünkü böyle olduğu hâlde yakamı kolay bırakmayacaktır!..... Ah! Talat'ım ah!... Nerede o kurduğumuz hülyalar!... Nerede o görüştüğümüz günler!... Lakin ah! O vakit birbirimizi bilmeyerek görüşür idik! Bir mechuliyette⁸²⁵ bir karanlıkta sevişir idik!... Birbirimizi tanıyalı bir defa görüşemedik!... Talat'ım belki daha keyifsizsiniz belki daha kesb-i afiyet etmediniz⁸²⁶. Böyle acı acı sözler ile sizi rahatsız etmeyeyim. Bu dünyanın işleri böyle gelir geçer.... Talat'ım ben böyle yaşayamam... Gece gündüz bir düziye⁸²⁷ ağlıyorum... Buraya geleli bir haftadır da bir kere gözlerimi kaldırıp etrafıma bakmadım. Nerede olduğumu bilmem!... Yemek ağzıma komadım!... Bir saat uyumadım!... Ben kederden ve yemeksizlikten uykusuzluktan öleceğim!... Öleceğim ama bir daha seni görmeden canım çıkmaz!... Ah! Bir daha seni görsem! Beş

820 kâzib: yalancı

821 sayfiyye: yazlık

822 çağırmaq: bir kişinin ismini söylemek

823 sara': baygınlık hastalığı

824 me'yûs etmek: ümitsiz hâle getirmek

825 mechûliyyet: bilinmezlik

826 kesb-i 'âfiyet etmediniz: sağlığı geri elde etmek, sağlık kazanmak

827 bir düziye: devamlı olarak

dakika olsun beraber dursak! Sonra ayrıldığımız gibi ölsem!.... Ah! Dünya hiç gözümde yoktur. Dünyada her ne var ise menfurumdur⁸²⁸. Hiçbir şeye acımam. Yalnız sana.... Ah Talat'ım! Sana acırım!... Ah! Seni nasıl bırakayım!... Seni nerede bırakayım!... Seni kimlere bırakayım!... Bilirim ki ben ölürsem sen bana acıyacaksın.. Ağlayacaksın... Ah! Layık mı ki ben dünyanın belalarından nefsimi kurtarayım. Kendimi rahat döşeği denmeye şayan olan mezara atayım da dertlerimi sana bırakayım?... Ya maazallah! sen de benim dertlere dayanamaz isen!... Sana da bir şey olur ise!.... Ah! O benim nail olamadığım vücut kara toprağın aguşuna⁸²⁹ girsin!!!!.... Ah ah!..... Ne yapayım?... Nasıl hareket edeyim?... Talat'ım! Gel seni bir daha göreyim... Hele bir daha görüşelim de Allah kerim. Kız kıyafetine gir.... Yine Ragıbe Hanım kıyafetiyle gel..... Lakin heyhat⁸³⁰! Sen hastasın!... Sen çıkamıyorsun!... Ah! İnşallah iyi oldunuz!.. İnşallah yarın öbür gün gelirsin!... Bekliyorum, bekliyorum... Ben seni bekliyorum ecel beni bekliyor!..”

Fitnat

Fitnat gözyaşı dökerek yazdığı bu mektubu bir zarfa sarar, cebine koyar ertesi gün Şerife Kadın da gelir. Fitnat Hanım Şerife Kadın'a mektubu verir:
—Eğer Ragıbe Hanım beni sormak için evinize adam gönderir ise rica ederim bu mektubu kendisine gönderesiniz- der.

FİTNAT'IN NÜSHASI⁸³¹

Mektup yazıldığı günden sonra üç gün geçti. Fitnat Ragıbe Hanım'dan (yani Talat Bey'den) hiçbir haber alamamış gayetle⁸³² merak olmuş kendi odasının bir köşesinde oturmuş:

—Nasıl gelmedi?... Ne oldu?... Mektubu mu alamadı?... Yoksa daha kalkamıyor mu?... Ah! Zavallı çocuk hastadır!..... diye düşünüyor idi. Ali

828 menfûr: nefret edilen şey

829 âğuş: kucak

830 heyhât: ne yazık, evvah!

831 nüsha: yazılı şey

832 gâyetle: son derece

Bey ise kendi odasında gezinerek düşünüyor ve zihniyle bir tedbir⁸³³ arıyor idi. Birçok düşündükten sonra:

—Ama ben de nasıl şaşırđım!... Ne kadar soğuk duruyorum! Ne kadar korkuyorum! Ben kendimi cesur bilir idim. Bilemem bana bu korkaklık neden geldi?..... Önüne çıktığımda titremeye başladım!.... Yüzüne baktığımda kendimi kaybederim!... Bu hâl ne vakte kadar sürecek? Layık mıdır ki ben onun sayıklamalarına mana vereyim? Öyle şeylere kulak asayım?..... Gideyim bir defa ayağına düşeyim kandırır isem febiha⁸³⁴ olmadığı hâlde hiç olmaz ise sebebi anlayayım. Hem de..... Ah! On gündür ki beraberiz daha sesini duymadım!....

diyerek kendine fevkalade bir cesaret verir. Fitnat'ın odasına gider. Kapıyı açtığı gibi doğru gider Fitnat'ın dizlerine kapanır ve gözyaşları dökülerek, sesi titreyerek:

—Ah!... Bu bana verdiği azap nedir?.. Artık çekemem!.... Ben sana ne yaptım?.... On günden beri döktüğüm gözyaşı!.... Çektiğim ah u eninler⁸³⁵ gönlüne hiçbir tesir etmedi!... Elmas gibi bir vücudun içinde taş gibi bir yüreğin bulunmasını kim inanabilir idi!.... Bir defa yüzüme bakmadın!... Bir lakırtı söylemedin!.... İnsaf insaf! Ben seni bu kadar seviyorum. Senin muhabbetinden deli divane olacağım da sen benden nefret ediyorsun!... Yüzüme bakmaya tenezzül etmiyorsun!... Niçin?... Bir kabahatim var ise söyle ıslahına⁸³⁶ çalışayım... Benden ürküyorsun!... İşte titriyorsun!... Ah! Bu ne insafsızlık! Ah! Ben çıldıracağım!... Öleceğim!... Senden bir söz yalnız bir söz isterim: Beni sever misin sevmez misin?... Eğer sev... Ah eğer sev... mez... isen?... Hiç olmaz ise sebebini bileyim de ona göre.....

—Niçin.. sevmeye... sevmeyeceğim?..... Sen beni sevdiğin gibi ben de seni öyle.....

833 tedbir: çözüm, önlem, hazırlık

834 fe-bihâ: ne âlâ, ne güzel

835 enin: inleyişler

836 ıslâh: iyileştirmek, düzeltmek

... ve belki ziyade seviyorum... Sizin böyle rahatsız olduğunuza yüreğim bin parç⁸³⁷ oluyor!... Döktüğünüz gözyaşların her bir tanesi yüreğime bir kurşundur.... Ben de sizi seviyo...rum... Hüda alim⁸³⁸ .. sevi..yorum.... Ama ... Ama...

—Ama?....

—Seviyorum.... Lakin....

—Lakin ne?.....

—Hiç. İşte seviyorum....

—Seviyorsun!... Seviyorsun!.... Bu nasıl sevmek?... Ah! beni seviyorsun!.... Nasıl seviyorsun?... Seviş alametleri nerede?... Ben kapıdan girerim sen nüzul⁸³⁹ isabet edecek gibi olursun! Ben sana lakırtı söylerim cevap vermezsin! Yüzüne bakarım ürkersin! Bir defa yüzüme bakmadın! Bana bir lakırtı söylemedin! Ben odanda durdukça sen ağlamadan başını kaldıramazsın! Bir düziye⁸⁴⁰ içini çekiyorsun!... Muhabbet⁸⁴¹ alametleri bunlar mı?... Sevmek böyle mi olur?....

—Efendim seviyorum. Gönlüm şhadet eder ki sizi seviyorum... Ama..... Ama.... pederim makamında.... biraderim makamında.... seviyorum... Lakin..... gönlümü size veremem.... Gönlüm... elimde değil... Gönlümü... baş...ka...sına vermişim..... Onun için ağlıyorum.....

Fitnat bu sözleri söyler iken yüzü vücudu ter içinde kalır, boğazı tıkanır. Yüzünü elleriyle kapayarak hüngür hüngür ağlamaya başlar. Ali Bey Fitnat'ın yanında oturarak:

—Elmasım! Gel vazgeç bu sevdadan... Unut onu da beni sev... Pederin gibi sevme... Ben sana aşığım... Ayrılır isen ben kederimden öleceğim!... Telef olacağım. Gel bana merhamet eyle.....

837 pâre: parça

838 Hüda âlim: Allah bilir

839 nüzül: aşağı inme

840 bir düziye: devamlı olarak

841 muhabbet: sevgi

diyerek elini Fitnat'ın göğsüne koyar. Kucaklamak ister. Fitnat göğsünden Ali Bey'in elini hissettiği gibi, ürker. Birdenbire fırlar, odanın bir köşesinde gidip ayak üzre durur. Vücudu tiril tiril titrer..... Fitnat kendini Ali Bey'in ellerinden çektikte boynunda asılmış bulunan bir kaytan⁸⁴² kopar. Ali Bey'in elinde kalır. Ali Bey Fitnat'ın öyle ürkererek elinden kaçtığına gördüğü gibi şaşar. Donmuş gibi kalır birazdan sonra daha ziyade üzerine varmak abes olduğunu düşünerek ve neyumma⁸⁴³ meyus olarak⁸⁴⁴ kalkar odasına gider. Fitnat'ın odasından çıktığı gibi arkasından kapının kilitlendiğini işitir. Bu husus kendisine daha ziyade dokunur:

—Ah!... İşte kapıyı kilitledi ki tekrar gitmeyeyim!.... Ah! Bu kız bana karı olamayacak!... Boşunadır ümitlerim!... Ah!... Başkasını sever imiş!... Acaba kimi?... Sayıkladığı Talat'ı... Onu sevecek!... Ben iyi keşfettim.....

diyerek odasında oturup düşünür ve ağlar.

FACİA

Fitnat'ın boynundan kopup Ali Bey'in elinde kalan kaytan hâlâ Ali Bey'in elinde duruyor idi. Çünkü insanın aklı başında olmadığı hâlde bir şey elinde bulunur ise bırakmaya yahut bir tarafa atmaya düşünemez. Ne hâlde bulunur ise o hâlde kalır... Ali Bey kendi odasında düşünüp ağlar iken, kaytan elinde duruyor idi. Birazdan sonra tespih yerine elinde gezdirmeye başladı. Meğer bu kaytan bir nüsha⁸⁴⁵ kaytanı imiş. Kaytanın bir köşesinde nüsha da asılı duruyor idi. Bu nüsha Ali Bey'in eline dokunduğu gibi dikkatini celp eder⁸⁴⁶:

—Ah! Nüsha imiş!... Ah bu nüsha!...benim bir buse almaya muvaffak olamadığım⁸⁴⁷ ve olamayacağım göğüste kim bilir ne kadar zaman durmuş!..... Ah! Bu nüsha kadar bahtım ola idi!....

842 kaytan: sicim ip

843 neyumma: bir derece, biraz

844 me'yûs olmak: ümitsiz hâlde gelmek, kederlenmek

845 nüshâ: yazılı şey

846 celp etmek: çekmek

847 muvaffak olmak: başarmak, amaca ulaşmak

diyerek nüshayı öper, koklar.... Birazdan sonra bu nüshayı açıp okumayı merak eder. İnsan bazı defa böyle manasız şeyler de merak eder a, işte buna da böyle manasız bir merak diyeceğiz. Çünkü nüshanın içini görmeyi niçin merak edecek?... Nüshanın içinde manasız birkaç rakam birkaç huruftan⁸⁴⁸ başka ne olabilir?... Evet bu meraklık manasız bir şey idi. Fakat beyhude çıkmadı çünkü bu nüsha öyle rakam ile memlu⁸⁴⁹ değil idi. Bu nüsha bir başka türlü yazılmış idi. Belki hatırınızda vardır ki Emine Kadın bir defa Şerife Kadın'a demiş idi ki: Kızın bir nüshası vardır ki adı⁸⁵⁰ bir tulsımdır ve bu nüsha anasının yâdigârıdır ve anası vasiyet etmiş ki kız on sekiz yaşına bastığı gibi o nüshayı açıp kendisi okusun. İşte bu nüsha o nüsha idi. Bu nüshanın ehemmiyeti⁸⁵¹ bundan bir dereceye kadar anlaşılabilir.

Her nasıl ise Ali Bey nüshanın açmasını merak etti dedik. Kalemtırışı alır. Nüshanın sarılı olduğu çuhayı⁸⁵² keser. Nüshayı çıkarır, açar... Bakar ki.... Ne baksın?... Nüsha nüsha değil... Adi bir mektup!.... Ali Bey yazıya bir atf-ı nazar ettiği⁸⁵³ gibi bir sarılık yüzünü kaplar... Titremeye başlar.... Hasılı⁸⁵⁴ öyle bir hâletle⁸⁵⁵ nüshayı okumaya başlar. İşte nüshanın sureti:

“Kızım Fitnat! Ah zavallı kızcağız!... Ne kara bahtın var imiş!... Ne siyah talihin var imiş!... Bi-çare çocukcağız! Hâlâ bir şeyden haberin yok!.... Hâlâ dünyayı bilmezsin!.... Ah zavallı!... Bu sene de babadan anadan mahrum kalıyorsun.... Ben kendimden ümidi kestim!.... Tabipler belki iki ay evvel benden ümidi kesmişler. Benim daha yaşamaklığım muhaldir.⁸⁵⁶!... İşte ölüyorum!... Ölüyorum da seni öksüz bırakıyorum!... Seni yetim bırakıyorum!.... Artık ‘anne’ diyemeyeceksin!... Anne şefkatinden mahrum kalacaksın!.... Ah zavallı ben!... Dünyanın hiçbir şeyine yanmam yalnız sana, ah mini mini kızcağızım!.. O mini mini ağzınla bana ‘anne’ dediğin vakitte gönlüm nasıl

848 hurûf: harfler

849 memlû: dolu, kaplı

850 ‘âdi: âdet, sanki

851 ehemmiyet: önem

852 çuka: kumaş, bez parçası

853 ‘atf-ı nazar etmek: göz atmak, bakmak

854 hâsılı: özetle, kısaca

855 hâlet: hâl, durum

856 muhâl: imkansız

ferahlanır!.... Ah zalim ecel! Beni gözümün nuru kızımдан ayıracaksın!... Fitnat'ım sen şimdi beni iyi tanımazsın. Birkaç günden sonra bütün bütün unutacaksın!... 'Anne' lafzını⁸⁵⁷ bir daha ağzına almayacaksın!.... Lakin bir gün gelecek ki anneni babanı soracaksın. Benden sana haber verecekler belki de o vakit benim için bir iki gözyaşı dökersin.. Lakin babandan?..... Babandan sana kim haber verecek?..... Babanı benden başka kimse bilmez. Ev halkı babanı ölmüş bilirler. Sana da öyle söyleyecekler. Lakin öyle değil. Baban ölmemiş, hâlâ yaşıyor. Lakin baban seni hiç bilmez. Eğer ben şimdi babanı zahiren⁸⁵⁸ söyler isem ben öldükten sonra seni burada tutmazlar, babana gönderirler. Baban da bir kızı olduğunu hiç bilmez. İnanamayacak. Seni ihtimal ki kabul etmesin... O vakit sana maazallah haramzade⁸⁵⁹ diyecekler. Kimse kabul etmeyecek. Sokaklarda kalacaksın.... İşte bu sebepten babanın kim olduğunu kimseye söylemem. Yalnız yazıyorum. Ve bu mektubu bir nüsha⁸⁶⁰ suretine koyarak boynuna asarım, ve Emine Kadın'a ısmarladım ki on sekiz yaşına bastığın gibi bu nüshayı açıp sana okutsunlar. İşte o vakit babanı anlayacaksın. O vakit baban daha hayatta ise haber yollayabilirsin. Kendisiyle görüşebilirsin... İşte sana söylüyorum: Ben ilk defa Üsküdar'da evlendim. Kocam beni pek çok seviyor idi. Ben de onu seviyor idim. Bir sene beraber yaşadık sonra bilmem bir münafık hakkımda iftira olarak bir fena şey mi söyledi?.. nasıl oldu?... beni tatlik eyledi⁸⁶¹... Meğer ben hamile idim. Onun haberi yoktu. Evime geldim. Bir düziye⁸⁶² ağlıyor idim. Birkaç aydan sonra sen dünyaya geldin. Daha birkaç ay geçti. Tekrar evlendim. Şimdiki kocayı aldım. Lakin evlendikten sonra merhum annemden bir şey işittim ki bana pek çok dokundu ve belki vefatıma sebep oldu. Şöyle ki birinci kocam beni tatlik ettikten bir hafta sonra pişman olmuş... Beni tekrar istemiş!... Fakat annem inadından bu teklifi kabul etmeyip bana haber vermeksizin ret ile cevap vermiş!..... Bunu işittiğimde pek mükedder oldum⁸⁶³. Daima ağlıyor idim. Sihatim günden güne tedenniye⁸⁶⁴ yüz tuttu.... Her tarafıma sancılar

857 lafz: kelime

858 zâhiren: açıkça, olduğu gibi

859 haram-zâde: evlilik dışı doğan çocuk

860 nüshâ: yazılı şey

861 tatlik eylemek: boşamak

862 bir düziye: devamlı olarak

863 mükedder olmak: kederli olmak

864 tedenni: aşağı inme, düşme

peyda oldu⁸⁶⁵. Yatağa yattım. İşte iki ay var ki mezarın mukaddimesi⁸⁶⁶ olan yatakta yatıyorum!..... İşte kızım babanı anladın ismi Ali Bey'dir. Evi Üsküdar'da Toptaşı'ndadır. Evinin numerosu⁸⁶⁷.... dır. Ara bul.... Allah'a ısmarla-rım kızcağzım!... Cenabı Hak seni her afetten masun⁸⁶⁸ buyursun. Amin!..."

VALİDE-İ MÜŞFİKEN⁸⁶⁹

“Zekiye”

Ali Bey bu nüshayı okur iken yüzünde vücudunda bir damla kan kalmamış idi.. Elleri tiril tiril titriyor idi. Lakin bitirinceye kadar gayret eyledi. Kendini zor ile tuttu. Bitirdiği gibi henüz gözleri imzada iken kâğıt elinden düşer. Cansız gibi kanepenin üzerinde yayılır, bayılır. On dakika kadar bayılmış durur. Sonra kendine gelir. Evvela nerede olduğunu ne hâlde bulunduğunu fark edemez. Sonra gözleri ayakları önünde bulunan kâğıda iliştiği gibi işin ne olduğunu anlar. Elleri ayakları titreyerek kâğıdı alır, kalkar. Kâğıt elinde olduğu hâlde Fitnat'ın kapısına gider. Bakar ki kapı kapalı. Odanın içerisinden bir inleyiş işitiliyor.

—Fitnat'ım!.... Kızım!... Kapıyı aç... Baban geliyor!... Baban geliyor!.... Baban ile görüşeceksin!.... Kocalığa kabul etmediğin bu bi-çareyi şimdi babalığa kabul et!.... Ben sahihan⁸⁷⁰ baban imişim!.... Hakkın var imiş ki beni baban gibi seviyor idin!.... Aç kızım aç!.... Çabuk!.....

Ali Bey bu türlü söyleyerek kapının arkasında bekliyor idi. Lakin on dakika geçti kapı açılmadı. İçeriden cevap da yok. Yalnız derin derin bir inleyiş çıkıyor. Ali Bey'in sabrı kalmaz. Her ne kadar vücudunda hiç takat kalmamış idiye de kapıya dayandığı gibi rezeleri⁸⁷¹ kırılıp açılır. Ali Bey mecnunane⁸⁷² bir tavır ve hareketle içeri girer. Bir de bakar ki.... Ne

865 peydâ olmak: meydana gelmek

866 mukaddime: önce gelen, bir şeyin evvelinde bulunan

867 numero: numara

868 masûn: saklanan, korunan

869 vâlide-i müşfike: şefkatli anne

870 sahihan: gerçekten

871 reze: menteşe

872 mecnûn-âne: delicesine

baksın?... Heyhat⁸⁷³!... Fitnat odanın ortasında yatmış!.... Vücudu al kan içinde kalmış!.... Gözlerini tavana dikip inliyor!..... Göğsü açık. Midesinin üzerinde bir ufak çakı batmış yalnız sapı görünür!..... Ah!... Zavallı kız!.... Yarım saat evvelisi Ali Bey ile beynlerinde⁸⁷⁴ cereyan eden maceradan sonra Ali Bey kalkıp odasından çıktığı gibi Fitnat kapıyı kilitledi idi dedik. İşte kapıyı kilitlediğinin sebebi bu idi. Zavallı canından bıkmış!... Cananından meyus⁸⁷⁵!... Talat'a mektup göndereli üç gün olmuş idi. Ne Talat geldi ne bir cevap gönderdi!..... Fitnat meyus olur. Hele o maceradan sonra meyusluğu bin kat olur!.... Daha yaşamak istemez!.... Kapıyı kilitlediği gibi cebinde bulunan bir ufak çakı çıkarır!.... Göğsünü açar!..... Ta midesinin üzerinde saplar!... yatar!!!..... İşte Ali Bey gelinceye kadar öyle yatmış inliyor idi!.... Ali Bey bu hâli gördüğü gibi sesi olduğu kadar bağırır, ve bayılıp Fitnat'ın yanında düşer!.... Karılar halayıklar⁸⁷⁶ kapının gürültüsünü ve Ali Bey'in bağırıldığını işittikleri gibi odaya koşarlar.... Bakarlar ki odanın ortasında iki kişi yatıyor!.... Birisi gözlerini tavana dikmiş ve kan içinde kalmış inliyor!.... Öbürü ölü gibi yatmış hiç üzerinde hayat eseri yok!.... Halayıkların içinde bir velvedir koptu. Kimi ağlar, kimi bağırır, kimi koşar, kimi kendini vurur!.... Kâhya Kadın Ali Bey'in bayılmış olduğunu anlayarak soğuk su alıp yüzüne serper. Ali Bey'i kendine getirir. Ali Bey kendine geldiği gibi: —Ah!... Fitnat'ım!... Kızım!... Ne yaptın!... Kendine mi kıydın!... Ben senin baban!... senin baban imişim de ne senin ne benim haberim var!!..... İşte boynundaki nüsha nüsha⁸⁷⁷ değil imiş. Annenin bir vasiyetnamesi imiş!!..... Senin annen..... ah zavallı Zekiye!.... benim karım idi!.... Ben tatlik etmiş idim⁸⁷⁸!.... Ben böyle bir kabahat.... Böyle bir günah etmiş idim!.... İşte sen benim kızımsın!..... Lakin heyhat⁸⁷⁹!... Ah!... Keşke bu nüsha iki saat evvel elime düşmüş ola idi!.... Keşke daha yarım saat kendine kıymaya idin!..... Lakin inşallah iyi olursun kızım!... İnşallah!.... Ah seni bir gün sağ görsem!.... Ben sana “kızım” desem!... Sen bana “babam” desen!... Sevdiğin Talat ile evlendirsem!..... Kendimi evlatsız zanneder iken

873 heyhât: ne yazık, evvah

874 beyn: ara

875 me'yûs: ümitsiz, kederli, bezmiş

876 halâ'ik: kadın hizmetçi

877 nüsha: yazılı şey, kâğıt parçası

878 tatlik etmek: boşamak

879 heyhât: evvah, ne yazık!

iki evlat.... hem böyle evlat babası olsam!!!..... Ah!... Onun için Zekiye'me benziyorsun!.... Zekiye'min kızı imişsin!.... Ah ah! Bile idim!.....

Ali Bey böyle diyerek Fitnat'ın başı ucunda oturmuş ağlar sızlar idi.... Fitnat gözlerini açmış müşfik⁸⁸⁰ bir nazar⁸⁸¹ ile Ali Bey'in yüzüne bakıyor idi. Gayetle⁸⁸² zayıf ve kesik bir ses ile der ki:

—Sen babam imişsin!... Ah! Keşke bile idim!..... Lakin babacığım keder etme... Benim kaderim böyle imiş!.... Sen de farz et ki sahihan⁸⁸³ kızın yokmuş.... Yalnız size bir ricam var.... Babam olduğunuz için bana bir hizmet edesin.... Talat'ımı bulasın... Kendisine teselli veresin.... Kendine kıymadan men eylesin.... Kaza⁸⁸⁴ istemedi ki seni bana baba... beni sana kız tanıtsın!..... Şimdi birbirimizi tanıdık fakat heyhat⁸⁸⁵!.... Bana sizden babalık hakkı geçmek için yalnız son nefesimde bana şu hizmeti eda edin⁸⁸⁶... Şu vasiyetimi yerine getirin.....

—Ben senin vasiyetini yerine getireyim!.... Ben anneni mezara koyduğum gibi.... Seni dahi hâlâ gençliğinden doymamış iken.... seni de mezara koyayım!.... da ben daha yaşayım!... Ah!... Benim daha ömrüne ümidim var... İnşallah iyi olursun diye sabrediyorum... Yoksa şimdi kendimi telef eder idim!.... Ali Bey bu sözde iken kapıdan bir kız giriverir... Bu kız halayıklardan değil... Bu kız bir daha o evde görülmemiş... Gayetle⁸⁸⁷ güzel bir kız... Fakat o anda yüzü sapsarı dudakları bembeyaz olmuş... Nefesi tıkanmış... Kapıdan girdiği gibi gözlerini bir defa odanın etrafına dolaştırır... Sonra gözlerini Fitnat'ın yüzüne dikip acele ile üzerine yürür... Fitnat gözlerini çevirip bu kıızı gördüğü gibi yüzünde bir sarılık vücudunda bir raşe⁸⁸⁸ peyda olarak⁸⁸⁹ “Talat... Talat!” diye iki defa çağırır... Ali Bey bu “Talat” ismini işitmesiyle gözlerini açıp gelen kıza bir dikkat ve taaccüp-

880 müşfik: şefkatli

881 nazar: bakış

882 gâyetle: son derece

883 sahihan: gerçekten

884 kaza: kader

885 heyhât: eyvah, ne yazık

886 edâ etmek: borcu ödemek, yerine getirmek

887 gâyetle: son derece

888 raşe: titreme

889 peydâ olmak: meydana gelmek

le⁸⁹⁰ bakmaya başlar. Talat ise... Zavallı Talat!... Çünkü bu kız kıyafetiyle gelen zat Talat idi!... Evet bi-çare Talat idi... ki henüz humma⁸⁹¹ üzerinden defolmamış ve kalkmaya hiç takati yokken Fitnat'ın mektubunu aldığı gibi cananını canına tercih ederek annesinin ve dadısının mumaneatiyle⁸⁹² beraber kalkıp giyinmiş ve Şehzadebaşı'na gidip tebdil-i kıyafet ettikten⁸⁹³ sonra ta Üsküdar'a kadar gitmiş ve Ali Bey'in evini bulup içeri sokulmuş ve halayıklardan Fitnat'ın biraz keyifsiz olduğunu anlamakla derhâl odaya girmiş idi... Zavallı Talat!... Fitnat'ın ağzından kendi ismini işittiği gibi güya isminin mahreci⁸⁹⁴ olan o güzel dudaklara teşekkür olarak bir buse vermek için Fitnat'ın üzerine yürür... Lakin heyhat⁸⁹⁵!..... Fitnat'ı al kan içinde gördüğü gibi kendini kaybederek yere düşer!..... Talat'ın bu hâli Fitnat'a ziyadesiyle tesir eyler... Daha o kadar fenalaşır... Halayıklar koşarlar. Talat'ı kaldırırlar, kendine getirirler... Fitnat gözlerini Talat'ın yüzüne dikmiş... Talat'ın kendine geldiğini gördüğü gibi gayetle zayıf ve titrer bir ses ile "Talat'ım!..." der... Talat gözyaşı dökerek içini çekerek Fitnat'ın başı yanında oturup:

—Fitnat'ım!..... Ne yaptın!... Ne oldu!..... Ah!!!.....diyerek Fitnat'ın elini tutar... Fitnat'ın elinin buz gibi soğuk olduğunu hissettiği gibi vücuduna fevkalade bir raşe⁸⁹⁶ gelir... Fitnat'ın yüzüne bakar görür ki gözlerinde hiç cila⁸⁹⁷ alameti yok!.... Gözleri üzerine bir memat⁸⁹⁸ perdesi çekilmiş:

—Fitnat'ım!.....- diye bağırır.

Anide⁸⁹⁹ Fitnat'ın iki gözünden birer yaş akar..... Ağzını açıp dilini hareket getirip bir şey söylemek ister.... Fakat heyhat!..... Kendi azasına⁹⁰⁰ hiçbir tasarrufu kalmamış!.... Çabalar çabalar... Söyleyemez..... Daha bir iki defa

890 ta'accüb: şaşırma

891 hummâ: ateşli hastalık

892 mum'aneat: mani olma, önleme

893 tebdil-i kıyâfet etmek: kıyafet değiştirmek

894 mahrec: harflerin ağzdan çıktığı yer

895 heyhât: ne yazık, evvah!

896 raşe: titreme

897 cilâ': parlaklık

898 memât: ölüm

899 ânide: o anda, hemen

900 a'zâ: organlar

seyrek seyrek nefes alır... Akıbet nefesi de tükenir!!!..... Ah!..... Görmeli idiniz o güzel yanakları kırmızı renklerini atıp da ne kadar güzel bir sarı rengi aldılar!... Güya bu tebeddül⁹⁰¹ hüsnünü⁹⁰² daha ziyade artırdı!... Kendisine daha iyi yakıştı!... Heyhat!..... Hani ya o Fitnat'ın güzel yüzü... o nazik vücudu... o nâzenin⁹⁰³ bedeni... odanın ortasında yayılmış!... Al kan içinde kalmış!... Gözleri donmuş görmez!... Dili kurumuş söylemez!... Ne kadar çağırsan işitmez!... Heyhat!⁹⁰⁴ Bir camit⁹⁰⁵ hükmüne girmiş!... O akıl... O zekâvet⁹⁰⁶... O zihin... O letâfet⁹⁰⁷... O rahm⁹⁰⁸... O şefkat... O aşk... O muhabbet... Ne oldular?... Nereye gittiler?... Nereye uçtular?.... O kadar hisse malik⁹⁰⁹ olan Fitnat'ın yüreği nasıl oldu da her histen tecerrüt eyledi⁹¹⁰?.... O his ne oldu?... Fitnat'ın nefesi tükendiği gibi bir vaveyla⁹¹¹ bir girivv⁹¹² kalkar... Halâyık⁹¹³lardan kimi ağlar... Kimi bağırır... Kimi başını vurur... Kimi saçlarını koparır... Bir iki ihtiyar kadın Fitnat'ın cenazesine yanaşp birisi gözlerini kapatır... diğeri çenesini bağlar..... Talat ise Fitnat'ın son nefesine dek gözlerini Fitnat'ın yüzüne dikip öyle donmuş kalmış... ve Fitnat'ın bütün bütün ruhsuz kaldığını gördüğü gibi anide⁹¹⁴ bayılıp düşmüş idi..... Herkes Fitnat'ın cenazesıyla meşgul. Kimse Talat'a kulak asmaz, ve belki kimse görmez... Birazdan sonra kızın biri Talat'a yanaşp kaldırmak ister... Kaldırmaya çabalar iken birdenbire sesi yettiği kadar bağırır. -O ne?... -Ölmüş!... Ölmüş!..... Kadınlar Fitnat'ın cenazesini bırakıp Talat'a koşarlar... Kimi nabzını tutar... Kimi yüreğine el koyar... Kimi elini ayağını tutar... Her biri ağlayarak titreyerek “ölmüş!... ölmüş!...” diye bağırır... Fitnat'a bakmak

901 tebeddül: değişim

902 hüsn: güzellik

903 nâzenin: ince, nazik

904 heyhât: ne yazık

905 câmid: cansız

906 zekâvet: zekilik

907 letâfet: güzellik

908 rahm: şefkat

909 mâlik: sahip

910 tecerrüd eylemek: bir şeyden temizlenmek, boş kalmak

911 vaveyla: feryat

912 girivv: feryat, bağırma

913 halâ'ik: halâyık, satın alınan kadın hizmetçi

914 anide: hemen, o anda

için hekime haber yollamışlar idi. Anide hekim gelir... Zavallı Fitnat'a bakmak hacet etmez⁹¹⁵ idi artık... Hekimi Talat'a getirirler... Hekim nabzını falanını iyice yokladıktan sonra "Gitmiş!... Gitmiş!... Ümit yok bundan !...." der.

İşte Talat da her histen müberra⁹¹⁶... camit⁹¹⁷ gibi yatmış!.... Ah!... Zavalı çocuk henüz hummadan şifa bulmamış!.... O elleri ayakları değnek gibi kalmış!... Benzinde bir dirhem kan kalmamış!... Gözleri çukur içine girmiş!.... Bununla beraber yine güzel!... ve belki her vakitten daha güzel!... O yapma saçlarını, yemenisini, falanını çıkarırlar. Kıyafet-i tabiiyesi⁹¹⁸ olan çocuk kıyafetinde bırakırlar... Ali Bey ise sevinerek güler-
rek bir kapıdan çıkar bir kapıya girer ve halayıklara⁹¹⁹ çıkışarak der ki:

—Ne ağlıyorsunuz?... Ne ağlıyorsunuz?... Niye gülmüyorsunuz?... Neye türkü söylemiyorsunuz?... Bilmez misiniz ki düğünümüz var?... Bilmez misiniz ki Fitnat benim kızımdır... Evet, evet... Benim kızımdır... İşte Zekiye yazıyor... Zekiye kendisi yazıyor... Fitnat benim kızımdır..... Ah!... Benim bir tanecik kızım var.... Bir Fitnat'ım var... Kızımın bir sevdiği var... Talat... Talat... O da benim damadım olacak benim oğlum olacak kızımı ona veriyorum.... Oh oh!... İki evlat babası oldum.... Benden bahtlı dünyajda kim var?... Böyle bir kızın babasıyım!... Böyle bir oğlanın kayınpederiyim!.... Oh oh!... İşte zavallı Ali Bey de çıldırır!... Hem ne kadar çıldırır!... Tarife ne hacet?... Sözlerinden anlaşılır. Zavallı böyle diyerek gider cenazeleri öper idi. Yorganlarını kaldırırdı idi. Ayağa kaldırmak istiyor idi!... Zor ile çekerler idi:

—Beni evlatlarımdan ayırmayın!... Oğullarımı seviyorum... Öpeceğim.....

diyerek tekrar gider idi. Ertesi gün o iki bi-çareyi defneylemeye götürürler!..... Ali Bey başı açık, yalın ayak cemaatin arkasından koşarak:

—Oğullarımı nereye götürüyorsunuz?..... Evimde bırakın.... Onlar benim artık... Biri kızım biri damadım.. Siz niye karışıyorsunuz?..

915 hâcet etmek: gerekmek

916 müberra: temize çıkmış, bir şeyden sıyrılmış

917 câmîd: donmuş, cansız

918 kıyâfet-i tabiiyye: kişinin gerçek, doğal kıyafeti

919 halâ'ik: kadın hizmetçi

diyerek cemaati taş ile kovalıyor idi. Nihayete kendi adamları zapt ederler. Evine götürürler. Bir odada hapseylerler.... Ertesi gün odasını açık bırakırlar. Çıktığı gibi doğru mezaristana⁹²⁰ gidip cenazeleri çıkarmak için mezarları kazmaya başlar. Derakap⁹²¹ yetişirler. Kollarını bağlarlar. Evine götürürler. Bir odada kaparlar gece gündüz çıkarmazlar.... Cinneti günden güne artar. Altı ay kadar böyle halkı izac ederek⁹²² ve kendisi dahi benderlerinden⁹²³ yahut talihinden cefa görerek... velhasıl acınacak bir surette yaşadıktan sonra zavallıyı bir sabah ölü bulurlar!.....

Hatime⁹²⁴

Saliha Hanım ile Emine Kadın ve Hacı Baba ve Ayşe Kadın'ın bu vakayı işittikleri vakitte ne hâlê geldiklerini, ve Saliha Hanım'ın ağlaya ağlaya iki gözünden kör kaldığını ve Emine Kadın'ın bu acılığa dayanamayıp bir haftanın içinde müteessiren⁹²⁵ vefat ettiğini mufassalan⁹²⁶ tarif etsek gönüller dayanamaz zannederim... Hem de bu kitabın ismi musibetname⁹²⁷ değil ki.....

İhtar⁹²⁸

İşbu kitapta Türkiyyü'l-asl⁹²⁹ olan kelimatın⁹³⁰ maruf⁹³¹ olan imlalarına çok riayet⁹³² olunmayıp bir dereceye kadar telaffuzlarına ve bazı Arabî kelimeler dahi amden⁹³³ mütekellimin⁹³⁴ ağzından çıktığına göre yazılmış oldukları ihtar olunur.

920 mezâristân: mezarlık

921 der-akab: hemen arkasından

922 iz'âc etmek: bunaltmak, rahatsız etmek

923 bende: hizmetçi

924 hâtîme: son söz

925 müte'essiren: üzülererek, üzüntüden

926 mufassalan: detaylı olarak

927 musibet-nâme: dert kitabı, bela risalesi

928 ihtâr: uyarı

929 Türkiyyü'l-asl: Türkçe kökenli

930 kelimât: kelimeler

931 ma'rûf bilinen, belli olan

932 riâyet: uymak

933 amden: isteyerek, bilerek

934 mütekellimîn: telaffuz edenler, konuşanlar

Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat

ŞEMSETTİN SAMİ

Birçok araştırmacı tarafından ilk Türk romanı olarak kabul edilen Şemsettin Sami'nin Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat adlı kitabı, Anadolu Üniversitesi Türk Klasikleri serisi içerisinde öncelikli yer verilmesi gerektiğine inanılan eserlerden biri oldu. İlk Türk romanı olmasının yanı sıra, geleneksel anlatı ile Batı tarzı anlatı geleneğini birleştirmesi, dönemin toplumsal yaşayışını yansıtmaları ile de söz konusu eser Türk edebiyatında önemli bir konuma sahiptir. Bu kitaptan tüm Açıköğretim öğrencilerinin istifade etmesini temenni ediyoruz...

ISBN 978-975-06-2293-9

9 789750 622939

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ
ESKİŞEHİR